

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ – СКОПЈЕ
ИНСТИТУТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ, ОДБРАНА, МИР

**НОВАТА ГЕНЕРАЦИЈА НА ГЛОБАЛНИТЕ
БЕЗБЕДНОСНИ ЗАКАНИ КАКО ПРЕДИЗВИК НА
СОВРЕМЕНИТЕ ДЕМОКРАТСКИ ДРЖАВИ**

- Магистерски Труд -

Кандидат:

Егон Пеликон

Досие број 4156/11

Ментор:

проф. д-р Митко Котовчевски

Скопје, Април 2014 година

Абстракт

Глобалните безбедносни закани се издвојуваат како безбедносен предизвик број еден за модерното демократско општество. Човештвото со нив се соочува од дамнешни времиња, но тие еволуирале и се прилагодиле на новото време. Особено глобализацијата на светот придонесе за нивно забрзано ширење. Водечките клучни играчи на светската сцена, ЕУ и САД, иако имаат мали разлики при детерминирањето на главните глобални безбедносни закани во нивните безбедносни стратегии, сепак се согласуваат дека тероризмот, компјутерскиот криминал, пролиферацијата на оружјето за масовно уништување и организиранот криминал се водечки глобални безбедносни закани. Современите демократски држави од една страна се под постојан притосок за поефикасна борба со новата генерација на глобални безбедносни закани а од друга страна се соочуваат со имплементација на меѓународните општо прифатени нормативи за заштита и почитување на човекови права и слободи, кои се постулати врз кои се изградени модерните општества. Мерките за борба против оваа нова генерација на глобални безбедносни закани како и стратегиите кои ги применуваат современите демократски држави се разликуваат во методите и начините на примена, но основната цел е иста - ставање под контрола и, како крајна цел, елиминирање на овие нови глобални безбедносни закани, кои представуваат директна закана за опстојувањето и функционирањето на системите на современите демократски држави.

(Клучни зборови: нова генерација на глобални безбедносни закани, современи демократски држави, тероризам, компјутерски криминал, пролиферација на оружје за масовно уништување, организиран криминал, човекови права, стратегија)

Abstrakt

Global Security Threats are recognized as Security problem number one of the modern democratic society. Humanity face with them thry history, but they evolved and adjust to new age. Especialy the worldwide globalization contribute to extremely fast spreading of those security threats. Leading world key player, EU and US, although they have detrermined slightly different major global security threats in their National Security Strategies, both agree that main security threats to global security are terrorism, cyber crime, proliferation of weapon for mass destruction and organized crime. Modern democratic societies are under constant pressure to effectively suppress and fight with this new generation of global security threats on one side and from the other side fullfil and respect their adopted obligations under international aggrements as well as to respect, protect and enforce human rights nad freedoms which are basis that modern democratic societies are built on. Measures and strategise that modern states using to combat with this new generation of global security threats are different in the method and way of usage but the goal is the same – take control and as final results and outcome eliminate those new global security threats which are direct threats for existence, survival and functioning of the governmental systems of modern democratic states.

(Key words: new generation of global security threats, modern democratic states, terrorism, cyber crime, proliferation of weapon for mass destruction, organized crime, human rights, strategies)

СОДРЖИНА

I. ВОВЕД	8
II. Кои се новите глобални безбедносни закани	21
1. Глобален тероризам	21
1.1. Карактеристики на глобалниот тероризам	24
1.2. Глобални терористички тактики	26
1.2.1. Дефанзивни терористички тактики	27
1.2.1.1. Раширување и криење	27
1.2.1.2. Човечки штитови	27
1.2.1.3. Информатички операции	27
1.2.2. Офанзивни терористички тактики	28
1.2.2.1. Атенгати	28
1.2.2.2. Подметнување пожари	28
1.2.2.3. Подметнување бомби	29
1.2.2.4. Киднапирање и земање на заложници	29
1.2.2.5. Заседи	30
1.2.2.6. Завземање и заробување	30
1.2.2.7. Саботажи	30
1.2.2.8. Закани и залажување	30
1.2.2.9. Уништување на околината	31
1.2.2.10. Употреба на НХБ оружје (оружје за масовно уништување)	31
1.3. Компјутерски тероризам	32
2. Глобален компјутерски криминал	35
2.1. Форми на Глобален Компјутерски Криминал	37
2.1.1. Измама	37

2.1.2. Неовластена Употреба на Компјутери	38
2.1.3. Влијание на Националната Безбедност	38
2.1.4. Незаконско Добивање Информации.....	38
2.1.5. Промет со лозинки	38
2.1.6. Изнуда.....	39
2.1.7. Пресретнување и разоткривање на жичана, гласовна и/или електронска комуникација	39
2.1.8. Порнографија и Сексуални Ловци.....	40
2.1.9. Повреда на Авторски Права	41
3. Пролиферација на оружје за масовно уништување	42
3.1. Дефиниција на оружје за масовно уништување	43
4. Глобален (транснационален) организиран криминал.....	46
4.1. Перење пари	51
4.1.1. Како функционира перењето пари	52
4.2. Нелегална Трговија со луѓе	55
4.2.1. Дефинирање на поимот „Трговија со луѓе“	55
4.2.2. Видови на трговија со луѓе.....	59
4.3. Нелегална трговија со дрога.....	62
4.4. Трговија со оружје.....	67
4.4.1. Начин на реализација на тргување со оружје.....	68
4.5. Корупција	70
4.5.1. Видови на Корупција.....	70
4.5.2. Класификација на Корупцијата.....	72
III. Предизвици на современите демократски држави во борбата	
против новите глобални безбедносни закани	76

1. Новите глобални безбедносни закани наспроти Човекови права и Демократија	76
1.1. Човекови права	77
1.2. Тортура и репресија – сива зона на демократиите	78
IV. Мерки за борба против новата генерација на глобални безбедносни закани.....	79
1. Превентивни мерки за борба против новата генерација на глобални безбедносни закани	80
1.1. Дипломатски мерки.....	81
1.2. Економски мерки.....	82
1.2.1. Видови на економски мерки.....	85
1.2.1.2. Ограничувања за патување и летање:.....	86
1.2.1.3. Задржување на средства	86
1.2.1.4. Санкции на производи.....	87
1.2.1.5. Трговско ембарго.....	87
2. Репресивни мерки за борба против новата генерација на глобалните безбедносни закани	88
2.1. Психолошко – политички мерки.....	88
2.2. Законска легислатива за борба со новата генерација на глобални безбедносни закани.....	90
2.2.1. Легислатива за борба против глобалниот тероризам	90
2.2.2. Легислатива за борба против глобалниот компјутерски криминал	91
2.2.3. Легислатива за борба против глобалната пролиферација на оружје за масовно уништување	92
2.2.4. Легислатива за борба против глобалниот (транснационален) организиран криминал	94
2.2.4.1. Легислатива за борба против глобалната трговија со луѓе	94

2.2.4.2. Легислатива за борба против глобалната трговија со дрога.....	97
2.2.4.3. Легислатива за борба против глобалната трговија со оружје.....	101
2.2.4.4. Легислатива за борба против глобалната корупција	104
2.2.4.4. Легислатива за борба против глобалната корупција	104
3. Воени мерки за борба против глобалните безбедносни закани.....	105
3.1. Употреба на сила	105
V. Одговор на ЕУ и САД на новата генерација на глобални безбедносни закани	107
1. Стратегии за борба со новата генерација на глобални безбедносни закани на ЕУ и САД.....	107
1.1. Стратегија за борба против глобалниот тероризам.....	108
1.2. Стратегија за борба против глобалниот компјутерски криминал	110
1.3. Стратегија за борба против глобална пролиферација на оружје за масовно уништување.....	113
1.4. Стратегија за борба против глобалниот (<i>транснационален</i>) организиран криминал	117
1.4.1. Стратегија за нелегална трговија со луѓе	119
1.4.2. Стратегија за борба против нелегална трговија со дрога	122
1.4.3. Стратегија за борба со нелегална трговија со оружје	125
1.4.4. Стратегија за борба против корупцијата	127
VI. Заклучок	131
VII. Библиографија	135

I. ВОВЕД

Голем мотив да се обидам да направам обид да ги обработам клучните закани кои се закануваат на глобално ниво на современите демократски општества беше една реченица: „Најголема закана за националната безбедност е НЕЗНАЕЊЕТО односно непознавањето на заканите со кои се соочуваме“, кажана од страна на мојот ментор, проф. д-р Митко Котовчевски на почеток на едно предавање. Морам да признаам дека е тоа една голема вистина.

1. Формулирање на истражувачки проблем

Новата генерација на глобалните безбедносни закани како појава своите корени ги влече со столетија наназад, исто така и борбата против нив. Со текот на времето, тие еволуирале и се прилагодиле на новото време. На нивното прилагодување голем удел има техничко – технолошкиот развој на државите, како и појавата на глобализација на сите аспекти на човечкото и цивилизациско живеење. За потребите на овој труд, ќе ги опфатиме најголемите закани кои представуваат реална безбедносна закана за современите демократски држави – тероризам, пролиферација на нуклеарно оружје, компјутерски криминал и организираниот криминал.

Тероризмот како појава е познат со векови, исто така и борбата против него. Во поновото време, особено кон крајот на XX и почетокот на XXI век таа добива нова димензија, од причина што заканите постојано добиваат нови форми и еволуираат. Оваа нова генерација на безбедносни закани, препознаена и представена во ликот на тероризмот, се повеќе зема замав во глобални рамки, а резултатите од борбата со овоа модерно зло се уште се минорни и незадоволителни. Современите демократски држави, кои предимно се либерални, се неотпорни и осетливи на тероризмот како нова, еволуирана безбедносна закана.

Низ историјата, државите постојано се соочувале со овој феномен, и постојано барале ефикасен индивидуален, билатерален, и колективен одговор. Од тој аспект можеме да констатираме дека меѓународниот тероризам претставува збир на активности забранети со меѓународното право, насочени против поединци, групи, држави и нејзини институции. По настаните од 11 Септември 2001 година, светот и

официјално влезе во ерата на современиот тероризам и ја призна оваа глобална закана како непријател број 1 (еден) на современото демократско општество. Соединетите Американски Држави се промовираа во лидер на оваа група на земји кое беа подготвени да се соочат со оваа глобално зло – некои вистински, некои декларативно, за да не им се прилепи етикета на поддржувачи.

Најновата етапа во развојот на тероризмот е што претставува глобална закана. За ова тврдење доволен е податокот дека денес во светот има преку 3000 терористички организации со вкупно 200.000 терористи. Создавањето на се поголем број меѓународни терористички организации и сериозноста на тероризмот како нуклеарна, биолошка и хемиска закана претставува Ахилова петица на нашата цивилизација – смртна опасност за иднината на човештвото. Глобалните закани во целост претставуваат закани на новото време – сериозна опасност за меѓународниот мир и безбедност. Современиот тероризам, кој зајакнува се повеќе од ден на ден, само ја зголемува таа опасност. Логичен чекор беше Стратегијатата на ОН за борба против Тероризмот потпишана 2006 година.

Пролиферација на Оружје за Масовно Уништување е препознаена во глобални рамки како опасност по Националната и Меѓународната безбедност со декади наназад. За контрола на оваа закана, превземени се многу мерки и активности, преку превземање на меѓународни контролни механизми кои имаат за цел да ја контолираат и спречат оваа глобална опасност. За да се ефектуираат тие контролни меѓународни механизми оформена е и функционира Меѓународна Агенција За Нуклеарна Енергија (International Atomic Energy Agency – IAEA) која има за цел да врши контрола врз набавката, продавањето и производството на нуклеарните материјали и осетливи технологии поврзани со нуклеарната енергија. Една од поважните задачи на оваа Агенција е да го контролира нуклеарното вооружување на држави кои не се декларирани како нуклеарни сили преку супервизија на сите активности поврзани со нуклеарното оружје, направи и материјали како би се спречило поседување на истите од страна на неовластени, не – државни актери. Тоа особено се однесува на новопроявените нуклеарни сили кои имаат амбиции да набават и поседуваат нуклеарно оружје – Северна Кореја, Израел, Пакистан се одлични примери за тоа како функционира и работи оваа агенција.

Разрешување на овие Безбедносни проблеми се поефикасни од секаков меѓународен договор, во случај некоја држава да се откаже од целосниот или од делот на нуклеарниот потенцијал како што тоа беше случај со СССР.

Компјутерскиот Криминал е безбедносна закана која е најтешка за спречување и контрола, така да таа представува најголем предизвик кој се поставува пред современите демократски држави. За тоа најмногу е виновен техничко – технолошкиот развој на општеството и појавата на глобализацијата, како продукт на тој развој. Заштитата на информатичката инфраструктура на една држава и/или група држави повлекува многу поголеми трошоци од изведување на напад врз истата како и попречување на проток на критични информации преку системите за комуникација кои се базираат врз информатичка технологија. Пред се, овој вид на напади се тешки за детекција затоа што нема физички напад на индивидуа и/или група и тоа го ограничува начинот и мерките за поефикасно справување со заканата, особено кај информатичките технологии кои ги употребува цивилниот сектор, во кој, начално, безбедноста е на многу пониско ниво од воениот сектор. Од ова не се исклучок ниту технолошки развиените држави. Од како државите станаа свесни за големината и распространетоста на оваа безбедносна закана, се започна со меѓународна соработка преку размена на информации и технологии кои посилените држави не толку одамна ги чуваа само за себе. Овоа се должи пред се на фактот дека, компјутерската технологија стана лесно достапна како и тоа што, лице и/или група лица решени да нанесат штета, преку добро насочен напад можат да предизвикаат огромна штета, чиј што опсег и димензија сеуште не се јасно дефинирани а при тоа да не доведе до невини жртви. Тоа оваа закана ја става на смиот врв на безбедносните закани со кои можат да се соочат државите во иднина.

Организираниот Криминал како појава се сметаше како проблем кој го имаат само неколку држави во светот, пред се Соединетите Амеркинански Држави, а од европските држави Италија. Тука можело да се вклучи и Колумбија, Кина и Јапонија. Тоа гледиште се смени во доцните 1980-ти години од XX век кога државите кои пред тоа се декларираа за имуни од овоа зло се изјаснија дека оваа безбедносна закана е длабоко навлезена во ткивото на нивните држави што доведе до рапидна промена на перцепцијата на организираниот криминал и поставувањето

на оваа глобална закана како приоритет за меѓународните безбедносни агенции – Интерпол и Еуропол но и на националните органи на јавниот ред и мир. Како индикатор кој ја запали црвената сијаличка беше тоа дека, за разлика од „конвенционалните“ криминални дела (убиство, силување, грабеж итн.) граѓанинот многу ретко, скоро никогаш, не се жали на организираниот криминал. Дури и кога ќе се утврди дека се жртви, тие тоа не го пријавуваат, било од страв или од закани кон него. Сето ова придонесе до експанзија на истражувањето на организираниот криминал и во научна смисла. Тоа исто така предизвика реформи во законодавството и институциите на државата, вклучително и полицијата, и потпишување на низа меѓународни договори на ниво на Европската Унија и Обединетите Нации. Најпозната е Конвенцијата за Транснационалниот Организиран Криминал која беше отворена за потпишување од страна на земјите членки на ОН 2000 а стапи на сила 2003 година.

Во овој научен труд ќе бидат третирани тероризмот, лиферација на оружје за масовно уништување, компјутерскиот криминал и тероризам како **појава – закана**, но суштинската цел на трудот и фокус на истиот ќе биде како современите демократски држави би ги ставиле под контрола и, како крајна цел, елиминирале овие нови глобални безбедносни закани, кои представуваат директна закана за опстојувањето и функционирањето на системите на современите демократски држави. Главна цел на сите документи, кои современите демократски држави ги потпишуваат и ратификуваат е да се намали ризикот од овие глобални безбедносни закани со цел луѓето да можат своите, со устав и меѓународни конвенции, загарантирани права, да ги остваруваат без страв и ограничување на нивните слободи. Постулати на овие стратешки документи се четири основи: превенција, заштита, санкција и одговор на овој вид на закани.

Непобитна вистина е дека современите демократски држави, пред се оние развиените, но, во рамките на советите можности, и останатите земји во светот, планираат, градат и имплементираат свои стратегии за борба со овие глобални закани.

2. Предмет и цели на истражувањето

2.1. Предмет на истражувањето

Механизмите кои користат современите демократски држави не ги попречија ниту ставија под контрола новите глобални безбедносни закани, од причина што не ги сосекоа од корен, односно справувањето со нив не беше доволно енергично, што укажува дека на истите не им било посветено должно општествено и научно внимание, па аналогно на тоа не беа во можност да го изберат најсоодветниот начина за справување со новите, еволуирани, глобални безбедносни закани. Од таа причина, предмет на истражување ќе бидат предизвиците со кои се соочуваат современите демократски држави во справување и сузбивање на овој феномен, а акцент на проучувањето ќе биде ставен на најефективните механизми и начини за спречување на новите глобални закани. Согласно тоа, предмет на анализа за потребите на овоа истражување ќе биде:

- Дилемата која ја носи со себе дефинирањето на глобалните безбедносни закани односно, кои, од палетата на закани се издвојуваат како закани кои се од глобален интерес;
- Променливата природа на глобалните безбедносни закани;
- Предизвиците поставени пред државите од новите глобални безбедносни закани (заштита на демократијата, ефикасна борба со заканите);
- Борба против новите глобални безбедносни закани преку финансиски мерки, меѓународна соработка и дипломатски мерки;
- Иднината на глобалните безбедносни закани и борбата против нив.

2.2. Цели на истражувањето

2.2.1. Општа цел на истражувањето

Општа цел на ова истражување е да се даде објаснување за тоа кои се и што всушност представуваат новата генерација на глобални безбедносни закани како и стратегиите кои ги применуваат современите демократски држави при справување со новата генерација на глобални безбедносни закани од аспект на нивната ефикасност и слабостите кои ги пројавуваат.

2.2.2. Посебни цели на истражувањето

Согледување и констатирање дали новата генерација на глобални безбедносни закани е закана за светскиот мир, ред и поредок, дали е дадено должно внимание на истите од аспект на безбедноста во глобални рамки како и да се одговори на прашањето дали механизмите и средствата кои се употребуваат овозможуваат ефективна борба против глобалните безбедносни закани.

Согледување дали современите демократски држави имаат капацитет да направат баланс помеѓу правата и слободите на луѓето и заканите со кои се соочуваат, без притоа да започнат да применуваат „Државен Тероризам“ како и дали и колку се кадарни да се носат со лицата/групите кои се носители на заканите замајќи ги во предвид ограничувачките фактори со кои се соочуваат во поглед на легислативата и нужното следење на демократските процеси за кои се залагаат и ги пропагираат современите демократии.

Анализа на стратегиските документи, мерки и активности на современите демократски држави, како и анализа на механизмите кои ги употребуваат при справувањето и сузбивањето на новите глобални безбедносни закани со цел да се даде оценка за нивната ефикасност и кои се носечките проблеми со кои се соочуваат современите демократски држави во сузбивањето на новите глобални безбедносни закани. Компаративната анализа има за цел од неа да произлезат позитивните и негативните страни на применетите стратегии на некои држави во рамките на ОН и ЕУ со кои се води борба против новата генерација на глобалните безбедносни закани.

3. Варијабли

3.1. Независни варијабли.

Независна варијабла која се јавува во овоа истражување представува новата генерација на глобалните безбедносни закани кои се манифестираат преку тероризмот, пролиферација на оружјето за масовно уништување, компјутерскиот криминал и тероризам и организираниот криминал. Независната варијабла е детерминирана преку девијацијата на појавите на тероризмот и тактиките на терористите кои се манифестирани преку: атентати, киднапирани авиони, подметнати експлозивни направи во главни градови, заложнички ситуации, атентатори самоубијци, автомобили – бомби и друго, пропролиферација на нуклеарно оружје која се искажува преку: отстапување на нуклерани материјали и компоненти за изработка на нуклеарно оружје од држави кои го поседуваат на држави кои претендираат да станат нуклеарни сили, компјутерскиот криминал кој се манифестира преку: измама, кражба на идентитет, фалсификување кредитни картички, неовластена употреба на компјутери (хакерство), пресретнување и/или разоткривање на жичана, орална и електронска комуникација, порнографија и сексуални „ловци“, повреда на авторските права и компјутерскиот тероризам чии што појавни облици се: напади на компјутерски системи програми, бази на податоци, бази на податоци и мрежи и организираниот криминал кој се манифестира преку: перење пари, фалсификување пари, трговија со луѓе, трговија со човечки органи, трговија со наркотици, трговија со оружје, корупција, проституција и друго.

1.1. Зависни варијабли

Како зависна варијабла во овој труд се појавуваат предизвиците кои ги представува новата генерација на глобалните безбедносни закани за современите демократски држави како и политиката за справување со новите глобални закани и мерките за борба против истите, која опфаќа:

- Дефинирање на новата генерација на глобалните безбедносни закани и појавни облици кои ги опфаќа и нивната меѓузависност;

-
- Предизвиците кои ги поставуваат пред современите демократски држави овие закани;
 - Политика за борба против новите глобални безбедносни закани;
 - Стратегија за борба против новите глобални безбедносни закани;
 - Начин на борба против новите глобални безбедносни закани;
 - Методи за справување со заканите.

4. Нипотеза

4.1. Општа Хипотеза

Новата генерација на глобалните безбедносни закани представува сериозен предизвик и има влијание врз современите демократски држави.

4.2. Посебни Хипотези

- Во палетата на глобални закани, современiot тероризам, пролиферација на Оружје за масовно уништување, компјутерски криминал и тероризам и организираниот криминал се издвојуваат како најголеми и најопасни закани за глобалниот мир и современите демократии;
- Постоечките стратегии за борба против глобалните безбедносни закани на современите демократски држави не успеаа во целост да ги решат овие глобални безбедносни закани;
- За што поефикасна борба против заканите неопходно е потребно лоцирање на изворот на заканите;
- Современите Стратегии за справување до Современите Глобални Закани се фокусираат првенствено врз зајакнување на меѓународната соработка и елиминација на закани кои произлегуваат од Транснационалниот организиран Криминал;
- Сегмент кој е од големо значење е засилување на контролата и безбедноста на границите помеѓу државите и откривање на пренос на забранети и осетливи технологии;
- Мерките кои ги превземаат современите демократски држави, а и останатите држави во согласност со советите можности како што се контрола на движење на лица кои се на „Црна листа“, медиумска кампања, контрола на финансии на криминалните и терористички организации, распишување на награди за информации поврзани со активностите кои се поврзани со безбедносните закани

итн.) имаат одреден ефект и даваат резултати во справување со глобалните безбедносни закани;

- Санкциите кои ги предвидуваат демократски ориентираните законодавства на современите демократски држави се недоволен метод за одвраќање на лицата и/или групите да ги употребуваат заканите на глобално ниво;
- Маргинализација на мнозинството во однос на малцинството и сиромаштијата се елементи кои создаваат плодносна почва за развој на глобалните безбедносни закани и регрутирање на лица за ширење и користење на истите против современите демократски држави.

5. Индикатори

Како индикатори за потребите на овој труд ќе бидат искористени детерминирани глобални закани како и досегашните активности превземени како стратегија за справување со новите глобални безбедносни закани од страна на современите демократски држави од кои дел се покажаа како контрапродуктивни. Како позначајни би ги издвоиле:

- Современиот еволуиран тероризам, пролиферација на оружје за масовно уништување, компјутерски криминал и компјутерски тероризам и организиран криминал како закани кои имаат и пројавуваат тенденција да останат најголеми безбедносни закани во наредната декада;
- Објавување на војна против тероризмот, терористичките активности и терористичките активности, кои не можат да бидат идентификувани ниту преку постојана локација, ниту представуваат регуларна армија против која би можеле да бидат насочени воените потенцијали на современите демократски држави за да се правата со заканата и да ја елиминираат;
- Меѓународни документи кои имаат за цел да воведат контрола врз производството, фабриката, прометот на нуклеарни материјали и компоненти а кои доведоа до создавање на монопол на пазарот на државите кои веќе имаат развиено нуклеарен потенцијал а наметнуваат контрола врз аспирантите кои имаат реални можности за развој на технологијата;
- Мерките и активностите кои ги превземаат современите демократски држави за справување со транснационалниот организиран криминал и неговите појавни форми.

6. Методи и техники на истражување

Методолошка рамка за овоа истражување ја сочинуваат општите научни методи кои го детерминираат дескриптивниот карактер на истражувањето. Истражувањето е насочено кон опишување и согледување на појавните облици на новите глобални безбедносни закани и создавање на стратегиите за борба против нив.

Во истражувањето ќе се користат следните научно – истражувачки методи:

Дескриптивниот метод – ќе се користи за детално опишување на новата генерација на глобалните безбедносни закани и на стратегијата за борба против новата генерација на глобалните безбедносни закани.

Компаративниот метод – ќе биде употребен секогаш кога е потребно да се изврши споредба на повеќе податоци со цел да се добијат релевтни индикатори кои ќе ги детерминираат начините за справување со заканите.

Метод на историска анализа – ќе се користи за да се добие јасна слика на појавните облици на заканите, нивните корени и дејствијата кои се превземани за справување со истите. Преку анализирање на односот на современите демократски држави кон заканите и нивните појавни облици ќе биде определен степенот на одговор на заканите со примена на позитивните законски акти и прописи како и до која мерка се сузбиени, ставени под контрола и дали е извршено влијание врз нив.

Каузална метода – ќе се употребува со цел детерминирање на причинско – последичната поврзаност на варијаблите (независните и зависните) помеѓу себе.

7. Општествено – научна оправданост

Магистерскиот труд со наслов "Новата генерација на глобални безбедносни закани како предизвик за современите демократски држави" обработува проблематика од областа на современите глобални закани. Оправданоста на трудот од општествен и научен поглед е евидентна поради потребата да се фрли светло и да се објасни ограничената моќ на современите демократски држави во справувањето со новите (или старите модифицирани и еволуирани) форми на загрозување на безбедноста на глобално ниво. Во трудот се Елаборираат глобалните закани (тероризмот, пролиферација на нуклераното оружје, компјутерскиот криминал и тероризам и организираниот криминал и начини на борба против тие закани. Со подобро запознавање на овие глобални феномени, нивните корени и причинско – последични односи современите демократски држави поефикасно ќе се соочат, ќе ги сузбијат и во крајна линија ќе ги стават наведените закани под контрола. Од држава до држава има разлика во капацитетот за справување како и средствата кои им стојат на располагање, за разлика од методите и механизмите кои им стојат на располагање и се користат од страна на поединците и/или групите за материјализирање на нивните крајни цели.

Материјата во магистерскиот труд е конципирана во вовед, пет тематски поглавја, заклучни согледувања, користена литература и прилози од истражувањето.

Во воведот накратко ќе биде презентирано значењето и актуелноста на темата, целта и предметот на истражување, како и методолошкиот приод кој ќе се користи при истражувањето. Основната цел е да се прикаже дека современите демократски држави преку употреба и ставање во функција на дијапазон на различни мерки можат да се соочат со новата генерација на Глобални Безбедносни Закани, со успех да се борат со нив, но дека овие глобални феномен ќе останат актуелни и во идната декада на XXI век.

II. Кои се новите глобални безбедносни закани

1. Глобален тероризам

Консензусот за дефинирање на тоа што е тероризам се уште е извор на многу несогласувања. Проблемот со дефинирањето е повторно актуелизиран кога индивидуата која е обележана како „терорист“ од еден сегмент на општеството од страна на друг сегмент на општеството е препознаен како „борец за слобода“. Од тука не изненадуваат проблемите кои се јавуваат при дефинирањето на поимот¹. Под поимот „тероризам“ подразбираме доктрина, метод и средство за предизвикување на страв и несигурност преку континуирана и систематска употреба на насилство со крајна цел остварување на одредени, но пред се, политички цели. Дефинициите поврзани со тероризмот кои се превземени од „западните“ автори имаат „единствен заеднички именител“ според кој тероризмот представува нелегална противзаконита примена на закана со употреба на сила и примена на систематско насилство односно извршување на убиства, закани, сеене на страв од страна на поединци, групи или организации, насочени против невино население (или негови групи), сопственоста и владата со цел да се промени политички курс и да се остварат нивните политички и социјални цели². Тероризмот најчесто се сведува на и се дефинира како политичко насилство. Тешкотиите во дефинирање на поимот „тероризам“ се базираат и имаат појдовна основа врз определувањето кога, кон кого, од кого и со каква цел акциите се изведуваат. При изведување на првичните дефиниции поврзани со тероризмот тој (тероризмот) беше третиран како метод со кој организирана група се обидува да ги оствари своите цели. Покрај дефинициите кои како појдовна основа ја имаат намената и целта на тероризмот, се издвојуваат и „дескриптивни теории“ кои што освен намената и целта, вклучуваат и облик, методи и средства. Според нив, тероризмот представува организиран облик на криминално делување кој се одликува со вршење на акти на насилство (подметнување на експлозии, предизвикување пожар и сл.) и вршење на убиства, атентати, киднапирања и други акти на насилство

¹ „Meeting the Challenges of Global Terrorism: „Prevention, Control and Recovery“, Dilip K. Das, Peter C. Kratcosky, стр.226, http://books.google.mk/books?id=oA_7jvsaBzYC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false;

² Проф. д-р Митко Котовчевски: „Современ Тероризам“, Македонска Цивилизација, Скопје, 2003, стр. 27.

кои се поврзани со луѓе и имот со цел заплашување на населението и власта чиј што краен резултат е остварување на определени, предимно политички цели. Енциклопедиски, тероризмот представува пресметана употреба на нелегална сила и/или закана со примена на сила со цел заплашување и поколебување на одредена Влада/и и/или општество/а која се бори против тероризмот со цел остварување на политички, идеолошки и/или религиски цели³. Пред нападите од 11 септември, проблемот со тероризмот беше разгледуван како локален проблем и човештвото не беше обединето. Земјите кои се соочуваа со оваа закана беа препуштени сами на себе, бидејќи немаше кохезивна борба за справување со тероризмот⁴.

Различни организации имаат различно појдовно гледиште кон тероризмот, но заедничко им тоа што сите го дефинираат како „Акти на насилство и предизвикување страв кај популацијата“. Така, од овој заеднички именител, произлезени се дефинициите кои денес се во употреба за дефинирање на поимот „тероризам“ во светски рамки. Дефиницијата која ја дава **Генералното Собрание на ОН** во резолуцијата 49/60, прифатена на 09. Декември 1994 година, го дефинира тероризмот како: „Криминален акт наменет или пресметан да испровоцира степен на страв во јавноста, кај одредена група на луѓе или кај одредена индивидуа за политички потреби и кои се во секој случај неоправдани, било да се изведени од политички, филозофски, идеолошки, расни, етнички, религиски или било кои други побуди кои имаат за цел да го оправдаат“. **Арапската Конвенција за Спречување на Тероризмот** пак, го дефинира како: „Чин на закана или насилство чии мотиви и/или цел се промовирање на индивидуалната и/или колективната агенда и ширење на паника помеѓу луѓето, предизвикувајќи страв со нивно повредување и/или закана по нивниот живот, слобода и безбедност како и загрозување на националните добра и интереси“. Советот на Европската Унија, во членот 1 (еден) од **Рамковната Одлука за Борба со Тероризмот (2002)** во која се потенцира дека: „Терористичките престапи се одредени криминални дејствија ставени во листа на сериозни престапи против луѓе и имот кои по својата природа можат сериозно да им наштетат на земјите и/или меѓународните организации и се изведуваат со цел да се разниша

³ <http://www.scribd.com/doc/69723652/47-Terrorizam>

⁴ <http://www.differencebetween.com/difference-between-terrorism-and-vs-war/#ixzz2Mb5SHgmL>

довербата на јавноста кон Владите и меѓународните Организации како и сериозно дестабилизирање и/или уништување на основните политички, законски, економски или социјални структури на државите или меѓународните организации“. **ФБИ (САД)** го дефинираат тероризмот како: „Незаконска употреба на сила против лица или имот или закана со незаконска употреба на сила со цел предизвикување на страв. Намената е да се заплаши или разниша власта или општеството со цел остварување на политички, религиозни или идеолошки цели“.

Поради сето горе наведено, модерните дефиниции се контраверзни. Мнозинството на дефиниции се дадени од агенции директно поврзани со Владите и систематски се поставни така да ја исклучат власта од дефиницијата. Во пракса, таканаречените акти на „тероризам“ или тероризмот воопшто се често тактички изведени операции (акции) извршени од некој сторител/и кој представуваат дел од поголемата воена или гео – политичка агенда.

Терорист е индивидуа коа извршува акт и/или акти на насилство и/или се заканува со насилство поради остварување на политички, идеолошки и/или религиозни цели.

Дијапазонот на терористичките акции се протега од индивидуални акти на насилство, онеспособување и уништување, па се до високо софтифицирани операции изведени од организирани екстремистички групи со социјални, религиозни, политички и/или економски агенди.

Терористите користат насилни и/или ненасилни напади со цел да привлечат внимание на нивната цел и кауза. Ефектите од нивните операции се проектирани да импресионираат и застрашуваат, да шокираат се цел да го предизвикаат влијанието на медиумите, на меѓународната и домашна јавност какои на власта на конкретна држава⁵. И покрај тоа што публицитетот на акцијата е голем, тие општат писмено со популацијата која им е целна група. Преку тоа се обидуваат да се здобијат со предност, влијание и сила која им е потребна за да направат промени на локално

⁵ Проф. д-р Митко Котовчевски: „Современ Тероризам“, Македонска Цивилизација, Скопје, 2003, стр. 81.

и/или интернационално ниво. Тероризмот се повеќе се препознава како закана за националните интереси и безбедност на државите кои партиципират во анти – терористичката коалиција предводена од САД, кои биле, се и останале нивни главен фокус на интерес.

1.1. Карактеристики на глобалниот тероризам

Современиот глобален тероризам предствува универзален феномен, кој, во некои свои форми има и историски корени. Тероризмот беше изразен во сите фази на развој на општеството, во сите општествено – политички системи, преку најразлични видови. Во поново време тесно поврзан со организираниот транснационален криминал и како таков стана најголем предизвик за модерното општество односно демократските држави, нивните органи за заштита на редот и поредокот но и за самата организација на ОН⁶. Како таков се одликува со:

- Висок степен на организираност;
- Глобализам;
- Професионализам;
- Злоупотреба на техничките достигнувања;
- Голема финансиска моќ стекната преку перење на пари и парични манипулации во голем број на држави;
- Употреба на различни облици на политичко насилство;
- Специфична структура, организирана врз расна, врска и национална основа;
- Специфичност на цели (предизиковање на психоза на општа опасност);
- Неселективност на цели (безобзирност и крајна суровост при изведување на акциите насочени кон недолжни жртви)

⁶ Радомир Кеча: „Тероризам – Нова Глобална Пријетња“, Арт – Принт, Бања Лука, 2012, стр. 9.

- Разновидност, ефективност и ефикасност;
- Прилагодливост при употреба на методи и средства.

Од сето горенаведено можеме да кажеме дека тероризмот е бездимензионална закана од причина што нема граници ниту во време ниту во простор, може да се јави било кога и било каде, било на локално било на глобално ниво. Тој како прикриена закана демне врз човештвото.

1.2. Глобални терористички тактики

Терористичките организации се динамички, едноставни, применуваат тактики на напад и бекство, а нивата намена е да се влијае врз законската власт што е на сила а не врз самата жртва. Едноставни се затоа што е полесно да се наредува, контролира и поддржува мал број на добро обучени и верни лица кои ја извршуваат терористичката операција отколку да се наредува, контролира и поддржува голем број на воени и парамилитарни сили при извршување на нивните операции⁷. Терористичките тактики се базираат врз основните принципи на вооружен конфликт со цел предизвикување на психолошка несигурност и тактичко изненадување и намалување на одлучноста на целната популација. Во примената на тактиката терористите на располагање имаат широка палета на технички можности во конвенционалниот, неконвенционалниот или асиметричниот конфликт. При тоа тие применуваат стандардизирани чекори кои опишуват и обработуваат чекори за изведување на секоја акција одделно. Од тука произлегуваат тактиките, техниките и процедурите на терористите⁸.

Терористите употребуваат флексибилен дијапазон на средства и материјали за извршување на задачата. Тие одлучуваат во атмосфера на неизвесност, но се стремат да ги идентификуваат слабите точки кои можат полесно да бидат нападнати и онеспособени и/или уништени. Ефектот од нападот врз слабата точка која ја одредиле се со цел да се оствари кинетички ефект и да се создаде некинетички ефект на несигурност и страв.

Терористите се прилагодливи и тие учат од сопствените успеси и грешки. Учејќи преку практични примери, терористите ја прилагодуваат својата тактика на секоја цел одделно. Елементите кои се основ за успешен напад се способност, употреба на соодветно оружје, локација, ограничувања, логистика и времето како фактор. Но, најважен, есенцијален фактор за изведување на успешна акција е

⁷ Проф. д-р Митко Котовчевски: „Современ Тероризам“, Македонска Цивилизација, Скопје, 2003, стр. 305;

⁸ D-r Theodore Karasik: „Evolving Terrorist Tactics, Technique and Procedures (TTP) Migration across South Asia, Caucasus and Middle East“, Institute of Near East and Gulf Military Analysis (INEGMA), May 2010, стр. 3 – 5.

мотивацијата и посветеноста на секој терорист со цел изведување на дадената задача, секој на свое рамниште.

1.2.1. Дефанзивни терористички тактики

Тактиките на терористите вклучуваат дефанзивни акции изведени со цел попречување на нападот на непријателот, добивање на време и/или создавање на услови за понатамошно непречено изведување на операцијата.

1.2.1.1. Раширување и криење

Дисперзијата и криењето во комплексни теренски услови ја намалуваат ситуационата свесност на метата. Особено во урбани услови постојат идеални услови за заштита и криење поради природата на теренот кој го нуди урбаната средина. За тие потреби, терористите имаат развиено одлична мрежа на „сигурни куќи“ кои се идеални за одмор, складирање на материјали, оружје, лажни документи и сето тоа во дискреција⁹.

1.2.1.2. Човечки штитови

Терористите целно ги користат невооружените цивили како штит кои ја ограничуваат употребата на сила и оружје од легитимните сили кои подложат на меѓународните закони и норми на однесување во борба. Терористите ја искористуваат толпата која е дезориентирана по извршениот напад со цел извлекување и напуштање на местото. Во некои случаи дури се употребуваат и деца како живи блокади на пат¹⁰.

1.2.1.3. Информатички операции

Терористите ги користат информатичките операции со крајна цел намалување на подршката на легалните институции и сили како и за здобивање на симпатии, па дури и публицитет. Веднаш по изведениот напад на локалните и/или заинтересираните медијумски куќи се даваат снимени материјали од извршената акција кои содржат слики, филмуван материјал од напад на мултинационални сили, повредени жени и деца, оштетена и/или уништена инфраструктура. За иста намена,

⁹ US Army, FM 3-37-2: „Antiterrorism“, February 2011, стр. 2 – 18;

¹⁰ Исто, стр. 2 – 18.

но поради поголем ефект, истото се прави преку интернет. Овој вид операции помага во директна контрола на објавеното, при регрутирање и одржување на моралот на терористите.

1.2.2. Офанзивни терористички тактики

Нападот е примарно средство на офанзивни операции кои легитимните сили, не само вооружените, го доживуваат од страна на терористите. Може да биде изведен на различен начин, во време и место кое им одоговара на терористите. Терористичките тактики еволуираат и се прилагодуваа на новонастанатите услови. Најчести видови на напад се: атентати, подметнување пожар, подметнување бомби, киднапирање и земање на заложници, заседи, завземање и заробување, саботажи, закани и залажување, уништување на околината и употреба на НХБ оружје.

1.2.2.1. Атентати

Атентат представува смислен акт на убиство на одредена, вообичаено успешна личност како нпр. политички лидер, видна личност, колаборатор, особено ефективен владин представник и др. Терористичките групи извршуваат атентат врз личност врз која немаат влијание, не можат да ја контролираат, која ја има напуштено организацијата или личност која е поврзана со и/или има влијание во борбата против нив. Обично овие акти се правдаат како одмазда или спроведување на правда се со цел да се даде легитимитет на починетиот чин.

1.2.2.2. Подметнување пожари

Подметнување пожари е крајно злбно дело во кој се употребува оган и/или лесно запаливи материи заради оштетување, саботирање или уништување на имот. Представува најтешко дело за докажување, поради, најчесто, недостаток на физички докази. Цел на подметнувањето пожар е да се предизвика физичка и психолошка штета како и да се преоптоварат ресурсите заради редуцирање на ефективи кои би можеле да се употребат поефикасно за други, побитни задачи.

1.2.2.3. Подметнување бомби

Овој вид на терористичко дело подразбира употреба на експлозивна направа темпирана да се активира во одредени услови против одредена мета. Најпознати видови на бомби кои ги применуваат терористите во своите акции е возило – бомба и бомбаш самоубиец, кои представуваат импровизирани експлозивни направи (ИЕН). Овие акции исто така можат да бидат изведени од воздух, на копно и на море.

Предноста на овие тактики се огледа во способноста да се контролира бројот на жртвите преку местото на поставување и времето на активирање. Со самото признавање или негирање на подметнувањето, неминовно се генерира интересот на медијумите и води кон популаризација на одредена терористичка група, што е и крајна цел на терористичките акции – влијание врз јавното мислење.

1.2.2.4. Киднапирање и земање на заложници

Киднапирање е незаконско заробување и задржување на една и/или повеќе лица. Најчесто се извршува поради исполнување на одредени барања на групата која го извршила. Не ретко се изведува заради собирање на информации или егзекутирање. За да биде успешно реализирано, потребно е детално организирање, планирање и добра логистичка поддршка.

Земање заложници представува, како и киднапирањето, заробување и задржување на едно и/или повеќе лица, обично јавно, поради здобивање со одредена предност за исполнување на одредена задача како нпр. публицитет, политички барања, ослободување на заробеници. Терористите обично киднапираат и земаат за заложници високи странски дипломати, команден кадар на безбедносните сили на одредена држава, но има случаи кога киднапирањето и земањето заложници е изведено „на брза рака“ како резултат на лошо изведена акција, брза реакција на органите на редот и мирот како и војската. Киднапирањето и/или заложниците

најчесто се убиваат ако групата е доведена во безизлезна ситуација како и кога ќе проценат дека извлекле максимум од дадената ситуација¹¹.

1.2.2.5. Заседи

Заседите кои ги поставуваат терористите концептуално се исти со воените операции, но со помалку луѓе против одредена цел. Ја карактеризира краткотрајност, висок степен на насилство со јасна намера за уништување на целта. Во поново време се употребуваат симултани заседи на повеќе цели за да се збунат и забават во нивното дејство силите за брза реакција.

1.2.2.6. Завземање и заробување

Кога ќе се спомне терминот „Завземање“ се алудира на окупирање на одредни локации кои се од значење било од симболично било од економски или друго значење како нпр. хидроцентрала, компјутерски центар, училишен центар и др. Исто така може да значи држење на луѓе на одредена локација или објект како заложници.

1.2.2.7. Саботажи

Саботажа се дефинира како смислена акција насочена кон ослабување на другата страна преку субверзии, попречување, задржување или онеспособување и уништување. Најчесто терористите со изведување на саботажи сакаат да покажат дека општеството и системот на одредена држава е ранлив и дека напорите на власта да се сопре тероризмот се залудни. Најчеста цел се воени објекти, комуникациски центри, енергетски комплекси и други објекти од значење за државата и нејзиното нормално функционирање¹².

1.2.2.8. Закани и залажување

Терористичките групи со воспоставен кредибилитет во јавноста можат да применат залажување со многу добар краен ефект. Самата објава на некоја вест може да има големо психолошко влијание врз јавното мислење и да предизвика одредена доза на паника. Ист ефект имаат и заканите кои одредена терористичка

¹¹ US Army, FM 3-37-2: „Antiterrorism“, February 2011, стр. 2 – 23;

¹² US Army, FM 3-37-2: „Antiterrorism“, February 2011, стр. 2 – 25.

организација ги праќа, со самото тоа „прождирајќи“ ги расположивите ресурси на институциите на системот кои можат да бидат употребени за вистински дојави.

Зачестените залажувања и лажни закани можат да доведат до опаѓање на будноста и забавена и неефикасна реакција кога тоа навистина ќе биде потребно.

1.2.2.9. Уништување на околината

Иако многу ретко, терористите ја употребуваат оваа тактика заради пренесување на пораката која сакаат да ја пренесат. Најчесто уништуваат танкери за превоз на нафта, труење на јавни водоводи, труење на залихи на храна и палење на нафтени полиња, со што предизвикуваат негативен економски ефект врз локалните економии и напорите за стабилизирање на мирот и стабилноста во определен регион кои ги прават земјите членки на анти – терористичката коалиција.

1.2.2.10. Употреба на НХБ оружје (оружје за масовно уништување)

Изведување на НХБ напад може да биде со современи, софтифицирани системи како нуклеарна бомба, импровизирани радиоактивни направи со збогатен ураниум и др. Најголема закана покрај нуклеарната, представува и хемиска и биолошка контаминација. Најголема грижа на владите кои се борат против тероризмот представуваат терористички организации со капацитет за влијание во глобални размери и декларирана намера за употреба на оружје за масовно уништување¹³.

Терористите го имаат применето а некои ќелии се уште бараат начин за изведување на НХБ напад. Иако експлозивните нуклеарни направи како и способност да произведат ефикасно хемиско и биолошко орује е се уште вон дофатот на повеќето терористички групи, со се поголемата примена на интернетот, технолошкиот развој и комерцијалната достапност на компонентите за правење на хемиско и биолошко оружје, примената на НХБ оружјето во терористички цели станува се поизводлива.

¹³ US Army, FM 3-37-2: „Antiterrorism“, February 2011, стр. 2 – 26.

1.3. Компјутерски тероризам

И покрај значителните и обемни инвестиции во информатичката технологија и инфраструктура, компјутерскиот тероризам представува еден од најголемите предизвици во рамките на борбата со тероризмот. Во една скорашна студија спроведена од CIO On – line, дури 92% од компаниите биле цел на напад и/или пробивање на нивниот безбедносен информатички систем во изминатите 12 месеци¹⁴. Терористите се позачестено ја користат информатичката технологија и интернетот, што не значи дека секоја нелегална употреба на информатичка технологија представува компјутерски тероризам. Ј. Т. Caruso, Заменик Извршен Директор на одделот за Контратероризам/Контраразузнавање на ФБИ, на состанокот на подкомитетот за Национална Безбедност изјавил: „Терористичките групи засилено ја користат новата информатичка технологија и интернетот за планирање, прибирање на фондови, ширење на пропаганда и напади на безбедни комуникации. Компјутерски тероризам представува употреба на компјутерски алатки со цел исклучување и/или ставање вон употреба на националната критична инфраструктура (енергетски сектор, транспорт, функционирање на власта) со намера да се предизвика загриженост и несигурност кај власта и цивилното население – јасно е дека е закана која во постојан пораст“¹⁵.

Постојат одредени проценки, извршени од страна на НАТО, кои укажуваат дека опасноста од компјутерскиот тероризам, заради се побрзиот развој на информациско – комуникациската технологија (ICT – Information Communication Technology) и на тоа дека истиот има транснационален карактер, при што се бришат границите помеѓу државите. Изградбата на современи и флексибилни компјутерски комуникациски системи и поставување на TCP/IP¹⁶ протоколот како универзален протокол за комуникација, овозможија информациите да се движат со неверојатна брзина, пренесувајќи ги сите настани во една нова димензија на комуникација

¹⁴ <http://www.directionsmag.com/articles/cyber-terrorism/123840>;

¹⁵ <http://www.zdnet.com/news/what-are-the-real-risks-of-cyberterrorism/124765>;

¹⁶ Transmission Control Protocol/Internet Protocol.

наречена „сајбер простор“¹⁷. Се проценува дека во иднина ситуацијата се повеќе ќе се менува во однос на моменталната ситуација, од причина што бројот на инфицирани програми, софтверски платформи и оперативни системи постојано се зголемува. Новите форми на војување а и тероризмот како специфична, современа „форма на војување“ ќе коегзистираат во исто време во „сајбер – просторните“ напади¹⁸.

Во поширока смисла, компјутерски тероризам означува напади и закани насочени кон персоналните сметачи, мрежи и информатичка опрема со цел заплашување и влијание врз владите и јавното мислење. Напади врз неважни цели или финансиски неисплатливи цели, кој како последица има блокирање на употребата на истата на другите корисници не може да биде окарактеризиран како компјутерски тероризам туку како компјутерски криминал. Еден нелегален влез во системот за контрола на воздушен или патен сообраќај кој како краен резултат има губење на човечки животи, голема материјална штета и паника, во контекст на дефиницијата, се смета за компјутерски тероризам.

Терминот „Компјутерски Тероризам“ станува општо прифатен во општеството, но, соодветна дефиниција, се уште не е дадена. Уште не е точно дефинирано што представува точно компјутерски тероризам што често доведува до грешки во толкувањето. Под поимот компјутерски тероризам многу често се подразбираат случаи на злоупотреба на персонални сметачи и/или интернет како што се хакерски активности, ширење на вирус и други on – line¹⁹ инциденти кои предизвикуваат многу мали штети или потешкотии во функционирањето на информатичките системи. Погоре наведеното треба да се смета за обид на компјутерски криминал и како обид да се наштети и/или влијае на нешто, без идеолошка потпора.

¹⁷ Проф. д-р Митко Котовчевски: „Современ Тероризам“, Македонска Цивилизација, Скопје, 2003, стр. 247;

¹⁸ Проф. д-р Митко Котовчевски: „Современ Тероризам“. Македонска Цивилизација, Скопје, 2003, стр. 248.

¹⁹ On – line е збор од англиско говорно подрачје и кој е општо прифатен за информатички цели и потреби. Зборот означува поврзаност на компјутерскиот систем со корисникот и/или корисниците. При вршење на банкарски трансакции означува дека е воспоставена врска со централниот компјутерски систем со цел да се даде овластување или одобрување на трансакцијата пред истата да се изврши.

Компјутерски тероризам исто така треба да се разликува од „информатичко војување“, манипулирање со персонални сметачи и мрежи во контекст на меѓудржавни воени судири. Компјутерскиот тероризам е значаен подсистем на компјутерското војување и е многу потешок за откривање и спротиставување бидејќи е скоро невозможно да се одреди политичката припадност или спонзорите на неговите извршители²⁰. Заштитата и безбедноста на персоналните сметачи, заштитата на податоци како и заштита на приватноста се се поизразени проблеми со кои се соочуваме. Развојот на компјутерскиот етер (cyberspace) значително го проширува арсеналот на терористите како и нивните способности. Можноста кои со себе ги носи глобалната компјутерска мрежа на технологија им овозможува на терористите да дејствуваат од практично секоја држава против метата лоцирана во друга држава/територија. Во модерното, индустриски развиено општество, информатичката технологија може да биде гледана двострано, и како средство и како цел²¹.

Ако нуклеарното, хемиското и биолошкото оружје кое терористите и/или криминалните организации тежнеат да го набават за свои потреби за да го зголемат стравот бидејќи тие поседуваат „Оружје за масовно уништување“ кое можат да го употребат според нивно видување, тогаш компјутерскиот тероризам можеме слободно да го наречеме „Оружје за масовно попречување“, бидејќи преку таков вид на тероризам се попречува можноста на државите ефикасно да одговорат на било каква друга закана. Со цел да се извојува победа против овој вид на тероризам, многу големи напори треба да бидат вложени на лично, државно, регионално како и на меѓународно ниво бидејќи трансформацијата на тероризмот од неговите традиционални методи во електронски методи е еден од најголемите предизвици на модерното општество²².

²⁰ Проф. д-р Митко Котовчевски: „Современ Тероризам“, Македонска Цивилизација, Скопје, 2003, стр. 248

²¹ Chanchal Kumar: „Challenges of Global Terrorism – Strategies, Dimensions and Response: In Search of a Perspective“, International Affairs and Global Strategy, Department of Political Science, 2012, Vol. 3, стр. 15;

²² http://www.crime-research.org/articles/cyber_terrorism_new_kind_terrorism/

2. Глобален компјутерски криминал

Прецизно дефинирање на поимот „Компјутерски криминал“ е многу тешко поради тешкотиите со сигурност да се одреди идентитетот, намерата или политичката мотивација на напаѓачот. Компјутерски криминал опфаќа разновидни криминални активности и е склоп на повеќе фактори а не само „хакирање“. Компјутерски тероризам многу често се поистоветува со употреба на малициозни кодови. Како и да е, компјутерскиот тероризам може исто така да зависи од присуство на низа фактори, и е многу повеќе од обичен „Компјутерски напад“²³

Развојот на нови информатички и комуникациски технологии, каде спаѓа употребата на персоналните сметачи и бази на податоци, во многу аспекти го смени начинот на кој функционира модерното општество. Владините агенции и компаниите се потпираат на технологијата и чуваат голем број на чувствителни податоци и информации во електронска форма. Луѓето го користат интернетот на најразлични начини и за најразновидни потреби од електронско пазарување, електронско плаќање на обврски па се до одржување на контакт преку социјалните мрежи. Оваа пролиферација на информатички технологии му даде „ветер во грб“ на компјутерскиот криминал кој представува закана не само за доверливоста, интегритетот и/или достапноста на компјутерските системи, туку и за безбедноста на критичната инфраструктура²⁴.

Компјутерскиот криминал е една од најновите и најшироко евалуирани области на Законодавството, особено во Земјите на ЕУ и САД. Иако интернетот постои веќе три декади, масовна јавна примена започнува во доцните 1980-ти години на минатиот век, со глобално прифаќање во 1990-тите години од минатиот век. Во оваа декада интернетот беше трансформиран од неговата скромна употреба за воени и академски цели во глобална економска алатка. Како што многу аспекти на бизнисот, социјалниот, политичкиот и културниот живот се преселија „на линија“ –

²³ Clay Wilson: „Botnets, Cybercrime and Cyberterrorism: Vulnerabilities and Policy Issues For Congress, January 2009, стр. 3;

²⁴ UN Office of Drug and Crime: „Cybercrime: Global Phenomenon and Its challenge“, December 2011.

online, тоа истото го направи и криминалот, поставувајќи пред законодавците и органите на редот и мирот нови предизвици²⁵.

Компјутерскиот криминал има и стари и нови форми. Како традиционални престапи се сметаат измама и детска порнографија, но, постојат и понови, посоефицирани форми на компјутерски криминал, како на пример електронско упаѓање во форма на „хакирање“ и уфрлање во мрежа на компјутерски вируси.

Интернет со голема брзина е добра алатка за пролиферација на илегален софтвер, музика и филмови – пиратство. Исто така, закана врз Националната Безбедност е и потенцијална употреба на интернетот за потребите на тероризмот. Кога ќе се соберат, сите овие видови на криминал добија ново име – во својот говор пред Сенатот на САД, ФБИ Директорот Louis J. Freeh го употреби, подоцна општо прифатениот термин – *Компјутерски криминал*²⁶.

Законодавците се борат да одржат чекор со компјутерскиот криминал. Се поголемата употреба на интернетот и брзиот напредок на технологијата ја наметнуваат потреба за константно менување на легислативата во борба со компјутерскиот криминал, особено на онаа донесена во доцните 1980-ти години од минатиот век.

Во 1990-тите години, медиумите секојдневно известуваа за високо профилиран компјутерски криминал, како оној во 1999 година, кога вирусот „Melissa“ направи штета од 80 милиони \$US, потоа неовластен упад во воените компјутерски системи, хакерски напади на Веб сајтови на Влади, на ЦИА, ФБИ²⁷.

Во исто време, софтверската индустрија пријави загуби од 12 милијарди \$US поради пиратерија. Како резултат на тоа, многу Влади ја поострија казнената политика во делот со компјутерскиот криминал, особено со интелектуалната сопственост, хакирање, измами и тероризам. На оваа поле особено предначи САД, со низа на законски и подзаконски акти, почнувајќи со COUNTERFEIT Access

²⁵ <http://www.enotes.com/internet-reference/internet-crime> - Background;

²⁶ http://gicsr.com/cyber_threats.php

²⁷ <http://www.thefiscaltimes.com/Articles/2011/09/14/Cyber-Crime-Pays-A-114-Billion-Industry.aspx#page1>;

Device Computer Fraud and Abuse Act – 1984, кој е надополнет 1986, а особено 1994, 1996 и 2001 година и остана темел на Законот за компјутерски криминал на САД.

2.1. Форми на глобален компјутерски криминал

Според видот на сторените дела компјутерскиот криминал може да се подели на политички и економски. Заради застапеноста и ефектите врз националната безбедност кои ги предизвикува, ќе се задржам на економскиот компјутерски криминал и формите кои ги има.

2.1.1. Измама

Измама е најраширена категорија на компјутерски криминал. Таа вклучува широк спектар на криминални активности, од злоупотреба на кредитни картички, телефонски измами, бизнис измами до лажно представување и неиспорачување на порачани/договорени добра и услуги. Сојузната Комисија на САД ја надгледува и регулира интернет комерцијалата и врши советување за избегнување на измамите поврзни со истото²⁸.

Традиционалниот Закон за заштита на потрошувачите ја покрива и измамата преку интернет, кои исто така се опфатени и во Сојузниот Закон. Законот опфаќа различни форми на измами, од кои како поважни би ги издвоиле:

- Производство, употреба и промет со уреди за пристап/приклучок;
- Поседување на повеќе копирани или неовластени уреди за пристап/приклучок;
- Продажба на уреди за пристап/приклучок и/или информации за нивна употреба;
- Поседување на опрема модифицирана за неовластена употреба на телекомуникациски услуги;
- Поседување на уреди способни за пресретнување на жичана и/или безжична комуникација;
- Неовластена употреба на кредитни картички.

²⁸ <http://www.enotes.com/internet-reference/internet-crime> - Froud;

2.1.2. Неовластена Употреба на Компјутери

Популарно наречен хакерство, Законот познава два вида на хакерство:

- Неовластен пристап до компјутерските системи;
- Пристап кој ги надминува овластувањата на лицето кое го употребува системот.

2.1.3. Влијание на Националната Безбедност

Компјутерска измама и злоупотреба се кривични дела кои имаат влијание на Националната Безбедност. Овие кривични дела вклучуваат и (зло)употреба на Државни тајни заштитени со Устав и/или извршни Акти, како и лиферирање на воени информации и/или информации поврзани со Акт за Атомската Енергија од 1954 година, кога информациите се користат спротивно на Националните Интереси а во корист на друга страна²⁹.

2.1.4. Незаконско Добивање Информации

Законот забранува хакерство со цел добивање информации. Овде како криминогени спаѓаат три категории на информации од различни видови на компјутерски системи:

- Финансиски Податоци;
- Податоци поврзани со било кое Министерство, Сектор и/или Агенција;
- Податоци (зло)употребени во комуникација со странство.

2.1.5. Промет со лозинки

Во принцип, лозинките за пристап до компјутери и/или „во мрежа“ се употребуваат од индивидуи. Бидејќи хакерите треба да ги имаат со цел да можат да влезат во компјутерскиот систем а при тоа да не бидат забележани, Законот препознава незаконска употреба, споделување и/или продажба.

²⁹ <http://www.enotes.com/internet-reference/internet-crime> - Impact on National Security

2.1.6. Изнуда

Изнуда постои тогаш кога лице комуницира преку закана за оштетување/уништување на заштитен компјутерски систем со цел стекнување противправна имотна корист, како пари. Ова особено станува актуелно во 90^{тите} години од минатиот век кога хакерите се стекнуваа со противправна имотна корист со својата способност да влезат во компјутерските системи и покрај нивната заштита³⁰. Тука спаѓа тенденциозен упад во систем на:

- Индивидуа;
- Фирма;
- Образовна Институција;
- Финансиска Институција;
- Владини Ресори;
- Останати Правни Субјекти.

2.1.7. Пресретнување и разоткривање на жичана, гласовна и/или електронска комуникација

Законот ги заштитува комуникациите преку интернет исто како што ги заштитува традиционалните начини на комуникација преку телефон и/или пошта. Како што пресретнување на телефонски разговор и/или поштенски пратки е кривично дело, така и разоткривање на комуницирање преку интернет како пораки, гласовна пошта, телефонски повици преку интернет или било која друга форма на приватна комуникација преку интернет. Тоа особено се однесува на индустриска шпионажа. На сите трети страни не им е дозволено пресретнување и/или разоткривање на приватни комуникации, освен во исклучителни ситуации. Исклучоци се безбедносните сили, Агенција за електронски комуникации и вработените во компаниите – даватели на интернет услуги. Во принцип,

³⁰ ITU – Telecommunication Development Sector: „Understanding Cyber Crime: Phenomena, Challenges and Legal Response“, September 2012, стр. 17

безбедносните сили треба да имаат налог за да пресретнуваат приватни комуникации. Во случаи кога е во прашање националната безбедност, може да се направат исклучоци. Органите на јавниот ред и мир можат сега да ја искористуваат зголемената моќ на компјутерските системи и комплексни форензички софтвери со цел забрзување на истрагите ³¹.

2.1.8. Порнографија и Сексуални Ловци

Законите поврзани со порнографијата се зајакнати во последните десетина години, со наглиот пораст на овој вид компјутерски криминал. Како и да е, додека порнографијата останува широко пристапа на интернет, детската порногарафија е строго казнива. Органите на МВР редовно на интернет пребаруваат сајтови со оваква содржина како и лица кои ја дистрибуираат. Граѓаните се охрабруваат да пријавуваат ваков вид Криминал кога ќе го забележат. Во САД царинската служба заедно со ФБИ имаат програма која ги охрабрува граѓаните да ги пријавуваат содржините со малолетници видени на интернет. САД во 1998 година има усвоено документ за заштита на децата од злоупотреба на интернет – Children Online Protection Act (COPA). Специфични кривични дела поврзани со компјутерски криминал од оваа област за кои се одговара, а се поврзани со заштита на децата од сексуалните ловци од 1998 година, се:

- Гонење на лица кои прават детска порнографија доколку истата е пратена по интернет, по пошта или транспортирана во други држави;
- Непријавување од страна на даватели на интернет услуги на докази за детска порнографија на МВР³².

³¹ ITU – Telecommunication Development Sector: „Understanding Cyber Crime: Phenomena, Challenges and Legal Response“, September 2012, стр. 74;

³²Единица на МВР за Борба Против Компјутерски Криминал, „Компјутерски Криминалитет“.

2.1.9. Повреда на Авторски Права

Проблем со пиратеријата — неовластено чување, копирање и пуштање во промет на материјал кој подложи под авторски права како компјутески софтвер, музика и книги се зголеми заедно со ширењето на интернетот.

3. Проплиферација на оружје за масовно уништување

Во поширока историска смисла, првите 50 години од нуклеарната ера, од 1945 до 1995 година, пролиферација на оружје за масовно уништување се однесуваше само на шест земји: САД, СССР/Русија, Велика Британија, Франција, Кина и Израел. За време на оваа ера, Аргентина и Бразил се повлекоа од меѓусебната трка во вооружување во 1980-тите години. Јужна Африка се откажа од нејзиниот арсенал во 1990-тите години а трите пост Совјетски држави (Белорусија, Украина и Казахстан) го предадоа својот арсенал по завршувањето на студената војна на Русија. Во шестата декада од нуклеарната ера, од 1995 до 2005 година, Индија ги зајакна своите нуклеарни капацитети, Пакистан стана нуклеарна сила, Северна Кореја сега веројатно поседува нуклеарни боеви глави, а тука најверојатно можеме да го вклучиме и Иран. Земјите како Јапонија, Саудиска Арабија и Египет можат исто така да станат кандидати за пролиферација на оружје за масовно уништување³³.

Не постои ниту еден научен, експертски, политички и/или економски состанок на кој не се дебатираат и разгледуваат новите закани меѓународната и националната безбедност. Како најголема, заканата од тероризмот има посебно место на агендата на тие состаноци, особено кога станува збор за тероризам со радиолошко, хемиско и биолошко оружје и агенци. Свесноста за овој проблем се подигна после нападите од 11 септември, кога на светските лидери им стана јасно дека терористичките напади можат да предизвикаат масовни жртви. Оружјето за масовно уништување, кое беше подзаборавено после периодот на „Студената Војна“ станува пак актуелно и значајно³⁴, потсетувајќи не дека пролиферацијата на оружјето за масовно уништување е нус продукт на крајот на „Студената Војна“. Безгрижноста на системот кој се појави потоа (униполаризам) и кој се разбуди под влијание на различни фактори, а пред се поради новата меѓународна клима, во која

³³ Chris Abbott, Paul Rogers, John Sloboda: „Global Response to Global Threats – Sustainable Security for 21ST Century“, Oxford Research Group, June 2006, стр. 25

³⁴ Orehovec Zvonko: „Impact of proliferation of WMD on Security“, ECNDT, 2006, стр. 1;

регионалните сили веќе не се гледаат под влијанието на поранешните два блока и на кои им се зголемуваат аспирациите³⁵.

Факт е дека тероризмот, заедно со останатите видови на глобални закани, представува закана за меѓународната безбедност, просперитот и човечкото опстојување. Зголемената можност за набавка и производство на радиолошки, хемиски и биолошки агенси и оружје, како и можност за нивна употреба од страна на терористите, наметнува пред релевантните фактори на меѓународно ниво намалување и оневозможување на нивна употреба. Брзиот пораст на цивилната нуклеарна индустрија, зголемениот промет со плутониум и ширење на нуклеарната технологија многукратно ја зголемува и онака реалната можност терористите да извршат некоја форма на „нуклеарна акција“³⁶. Во ова се гледа основната улога на политиката на непролиферација на оружје за масовно уништување

3.1. Дефиниција на оружје за масовно уништување

Дефинициите поврзани со оружје за масовно уништување вообичаено се однесуваат на радиолошки, хемиски и биолошки агенси и оружје. Ова внесува дополнителна забуна од причина што поимите кои се употребуваат не прават јасна дистинкција помеѓу ефектите и начините на употреба на истите. Повеќето од дадените и прифатените дефиниции и политики всушност се однесуваат на непролиферација на **нуклеарно** оружје и компонентите а изразите хемиско и биолошко се придодаваат. Во прифатените политики за непролиферација, се употребува терминот „Оружје за масовно уништување“ но всушност се однесува на нуклеарно оружје и компоненти. Поради новонастаната ситуација, особено после терористичкиот напад во метрото во Токио во 1995 година, кој е извршен со течен Сарин, се врши ревизија на конвенциите, амандманите и анексите на договорите, од причина што постојат многу потенцијални хемиски и биолошки агенси кои можат да бидат искористени за изведување на терористички напади, земајќи ги во предвид новите трендови и тактики кои ги употребуваат терористите, а кои не се опфатени

³⁵ NATO – EAPC, „Proliferation of WMD in the Mediterranean: Security Challenges to NATO“, June 2001, стр. 6;

³⁶ Иван Бабановски, „Оружје за масовна деструкција“, City Print, Скопје, 2010, стр. 96

во постоечките конвенции и договори³⁷. Земјите се уште го игнорираат фактот дека нападите со хемиско и биолошко агенсии можат да предизвикаат масовни жртви како и уништување на растителниот и животински свет, овозможувајќи им на терористите, кои реално можат да изведат ваков вид напади, да ја избегнат одговорноста и прогонот од органите задолжени за редот и безбедноста³⁸. Трговијата со радиоактивен и нуклеарен материјал како и се поприсатната закана од „нуклеаризирање“ на подземјето стана подстрек за до вчера незамислива соработка на земји кои беа лути ривали на многу полиња, пред се руските и американските разузнавачки и полициски служби³⁹.

Поради сите горенаведени причини, на состаноците се превземаат мерки и активности за попрецизно дефинирање на оружјето за масовно уништување во потесна и поширока смисла, за да се опфатат повеќе области и да се намали маневарскиот простор за потенцијалните извршители на овој вид кривични дела:

- Во оружје за масовно уништување во потесна смисла спаѓа нуклеарно, хемиско, биолошко и оружје базирано на отрови и агенсии. Оваа дефиниција е истата која беше во употреба и предходно во договорите и конвенциите и се однесува исклучиво на хемиско, биолошко и радиолошко оружје и агенсии;
- Во оружје за масовно уништување во поширока смисла спаѓаат сите отровни хемиски супстанции доколку се употребуваат за изведување на напад или се предмет на напад, сите микроорганизми и нивни продукти, сите индустриски постројки кои употребуваат токсични хемикалии во просецот на производство, транспорт и чување, доколку се цел на воен и/ил и терористички напад. Овоа оди надвор од постоечките дефиниции за оружјето за масовно уништување⁴⁰.

³⁷ Orehovec Zvonko: „Impact of proliferation of WMD on Security“, ECNDT, 2006, стр. 2;

³⁸ Исто, стр. 3;

³⁹ Иван Бабановски: „Оружје за масовна деструкција“, City Print, Скопје, 2010, стр. 96;

⁴⁰ Orehovec Zvonko: „Impact of proliferation of WMD on Security“, ECNDT, 2006, стр. 3.

Мораме да забележиме дека постоечките политики за непролиферација опфаќаат хемиско, биолошко и радиолошко оружје и агенсии или оружје за масовно уништување во потесна смисла.

4. Глобален (транснационален) организиран криминал

Криминалот представува еден од најактуелните проблеми во современиот свет, глобален проблем во голема експанзија. За деликатноста на проблемот на криминалитетот и неговото влијание врз стабилноста на локално, регионално и меѓународно ниво карактеристично е и мора да потенцираме дека голема улога и влијание имаат општествените фактори⁴¹. На дејствувањето на организираниите криминални групи отсекогаш е посветувано големо внимание. Перцепцијата за организираниот криминал и политиките за борба против него драстично се сменија во Европа и остатокот од светот во средината на 1980-тите години. Иако пред тоа се сметаше дека организираниот криминал е проблем со кој се соочуваат само неколку држави, во изминатите три декади загриженоста поврзана со овој вид на безбедносна закана порасна, што доведе до обемни реформи во органите на редот и мирот, не само на национално, туку и на меѓународно ниво⁴².

За поимот меѓународен организиран криминал, атрибутот „Транснационален“ е додаден како би се нагласил меѓународниот елемент односно за да се потенцира дека организираниите криминални групи дејствуваат и надвор од границите на националните држави при што меѓусебно се поврзуваат и формираат мрежи. Атрибутот повеќе бил наменет како дополнително објаснување за организираниот криминал во криминологијата отколку во правото⁴³. Влијанието на глобализацијата доведува до ново значење на поимот организиран криминал. Тоа се должи пред сè на поголема подвижност на луѓето и стоката како и на брзиот и континуиран развој на информатичките технологии. Приспособувајќи се на овие економски промени организираниот криминал ја поместува својата ориентација од традиционалните криминални активности како што се изнудување на пари кон понови форми, при тоа засилувајќи ја својата улога во други активности. Еден од најдлабоките начини на кои глобализираната економија го сменила организираниот

⁴¹ Проф. д-р Митко Котовчевски: „Национална Безбедност“, Филозофски Факултет – Скопје, 2011, стр. 317;

⁴² Letizia Paoli: „Organized Crime: New Label, New Phenomenon or Policy Expedient“, Leuven Institute of Criminology, Belgium, October 2008, стр. 43;

⁴³ Saša Đorđević: „Shvatanje Transnacionalnog Organizovanog Kriminala kao Bezbednosne Pretnje i Teorije Bezbednosti“, Karl Šmit i Kopenhaška Škola Studija Bezbednosti, broj 13, April – Jun 2009, стр. 43.

криминал е големото зголемување на бројот и видот на активностите од кои организираниот криминал може да извлече профит⁴⁴.

Дискурсот на транснационалниот организиран криминал дополнително се проширува по 11 Септември 2001 година. Организираните криминални групи се поврзуваат со терористичките групи и стануваат финансиери на терористичките напади. Со тоа се воспоставува врската помеѓу *парите* и *насилството*, која во современите општествени околности представува идеална комбинација за реализација на исполнување на различни екстремни цели⁴⁵.

Транснационалниот организиран криминал е високо софтифицирана и организирана криминална активност која ја надминува способноста за борба на една држава. Аналогно на тоа, тој побарува конципирана меѓународна соработка за ефикасна борба против истиот. Транснационалниот организиран криминал се препознава преку следните форми:

- I. Перење пари;
- II. Трговија со илегални наркотици;
- III. Трговија со луѓе;
- IV. Трговија со оружје;
- V. Високотехнолошки криминал;
- VI. Кражба на уметнички дела;
- VII. Превари и злоупотреби;
- VIII. Кријумчарење на забранети стоки;
- IX. Корупција;
- X. Пиратерија;

⁴⁴ Мајкл Џ. Лајман, Гари В. Потер> „Организиран Криминал“, Магор, Скопје, 2009 година, стр. 9;

⁴⁵ Saša Đorđević: „Shvatanje Transnacionalnog Organizovanog Kriminala kao Bezbednosne Pretnje i Teorije Bezbednosti“, Karl Šmit i Kopenhaška Škola Studija Bezbednosti, broj 13, April – Jun 2009, стр. 41.

XI. Еколошки криминал⁴⁶

Транснационалниот криминал еволуираше со времето. Епидемиите на корисници на дрога се појавуваат и се губат, пак појавувајќи се во ново, плодно за неа опкружување. Трговијата со луѓе и со оружје се зголемува забрзано. Крајот на Студената војна и појава на граѓански војни како и забрзаната глобализација влијаеа на организираниот криминал на неочекуван начин. Неспособноста на глобалното општество да ги предвиди трендовите резултираше со големи последици по модерните држави а кои последици можеа да бидат одбегнати со само малку далековидост на лидерите на современите демократски држави⁴⁷. Главни фактори кои се „одговорни“ за ширење на транснационалниот организиран криминал се следните:

- Развој на глобалниот пазар;
- Напредување и развој на технологијата, ефикасни комуникации и транспорт кој го забрза движењето на луѓето, стоките, парите и, се разбира, криминалот;
- Дерегулација на финансискиот систем на многу од развиените економии со цел на отклонување на „тесни грла“ во меѓународната економија;
- Политички развој особено на поранешните тоталитарни режими од Источна и Централна Европа и појавување на нови, пазарно ориентирани демократии, овозможувајќи му на меѓународниот организиран криминал да се прошири на нови граници;
- Зголемениот обем и сложеноста на меѓународните финансиски трансакции помага во прикривање на криминалните активности;
- Опаѓачки трендови кои се јавуваат во земјите во развој и во транзиција кои создаваат плодна почва за криминалните мрежи и нивно дејствување.

⁴⁶ Saša Đorđević: „Shvatanje Transnacionalnog Organizovanog Kriminala kao Bezbednosne Pretnje i Teorije Bezbednosti“, Karl Šmit i Kopenhaška Škola Studija Bezbednosti, broj 13, April – Jun 2009, стр. 49;

⁴⁷ Исто, стр. 51.

Сите облици на транснационален организиран криминал имаат одредени последици врз економскиот и политичкиот систем на една држава, исто како што имаат влијание и ја загрозуваат внатрешната безбедност и имаат влијание врз надворешната политика. Перењето на пари влијае врз економската димензија. Корупцијата, како и атентатите или обидите за атентат на клучните политички фигури имаат големо влијание врз политичката нестабилност или небезбедност на една држава. Со употреба на насилството, организираните криминални групи влијаат на безбедноста на граѓаните и со тоа врз јавниот ред и мир⁴⁸.

За ефикасна борба против транснационалниот организиран криминал потребно е да постои ефикасна а не само декларативна соработка на регионално и меѓународно ниво. За таа цел, создадени се различни меѓународни организации, регионални тела и иницијативи кои за основна цел имаат поефикасна борба за сузбивање на сите видови на криминал, корупција и сл. Поистакнати и попознати се следните:

I. Глобални актери:

- Канцеларија на ОН за дроги и криминал;
- ИНТЕРПОЛ;
- Наменски сили за Финансиски Криминал.

II. Главни регионални актери:

- Меѓународна Организација за миграции;
- Организација на американските држави;
- Канцеларија на европската полиција (ЕУРОПОЛ);
- Асоцијација на Југоисточна Азија.

III. Главни иницијативи во Југоисточна Европа:

- Совет за регионална соработка;

⁴⁸ Saša Đorđević: „Shvatanje Transnacionalnog Organizovanog Kriminala kao Bezbednosne Pretnje i Teorije Bezbednosti“, Karl Šmit i Kopenhaška Škola Studija Bezbednosti, broj 13, April – Jun 2009, стр. 43.

- Асоцијација на шефови на полиции на Југоисточна Европа;
- Иницијатаива за соработка во Југоисточна Европа;
- Јадранско – Јонска иницијатива;
- Регионална антикорупциска иницијатива;
- Иницијатаива за миграции, азил и враќање на бегалците;
- Секретаријат за имплементација на конвенцијата за полициска соработка во Југоисточна Европа⁴⁹.

⁴⁹ Saša Đorđević: „Shvatanje Transnacionalnog Organizovanog Kriminala kao Bezbednosne Pretnje i Teorije Bezbednosti“, Karl Šmit i Kopenhaška Škola Studija Bezbednosti, broj 13, April – Jun 2009, стр. 50.

4.1. Перење пари

Профитот е основна цел на најголемите процент на криминалните активности. Поради тоа криминалците прават големи напори да ги конвертираат, прикријат или лажно да го прикажат потеклото и изворот на илегално заработените пари и други средства⁵⁰. Промените во политиката, економските фактори како и политичките настани и нивна комбинација доведоа до сменет курс на рамислување и на перцепцијата за и околу перењето на пари, како глобален феномен не само во поглед на владеење на правото туку и во меѓународните односи. Недоволното разбирање на перењето на пари како и неприфаќањето на фактот дека не може да се анализира и борбата против овоа зло на денешницата не може да се води самостојно и независно, изгледа дека е една од најголемите филозофски грешки во многу водени истражувања поврзани со оваа криминална појава⁵¹.

Перењето пари, според Wikipedia е: „Процес на прикривање на потеклото и изворот на нелегално заработени пари“. Според Business Dictionary е „Легализација на нелегално заработените пари со цел криење на вистинското потекло или извор (најчесто од трговија на дрога или терористички активности). Според „Glossary of Statistical Terms“ перењето пари е: „Обид за прикривање или лажно представување на потекло имот и/или средства, чие штопотекло е криминално, и интегрирање на истите во легалниот финансиски систем на тков начин кој што го оневозможува нивното откривање со алатките и средствата кои институциите ги имаат на располагање и се легитимни“⁵².

Во членот 1 (еден) од Директивата на ЕУ за перење пари од 1990 година, перењето пари е дефинирано како: „Конверзација или трансфер на профит, со знаење дека таквата сопственост е последица на сериозен криминал, со крајна цел прикривање или лажно представување на потеклото на сопственоста или помагање на личност која е вклучена во такво кривично дело или кривични дела и прикривање

⁵⁰ „Global Money Laundering & Terrorist Financing Threat Assessment“ (July 2010); <http://www.fatf-gafi.org/dataoecd/48/10/45724350.pdf>, стр.12

⁵¹ Roberto Durrieu: „Redefining Money Laundering and Financing of Terrorism“, Oxford University; http://www.iae.edu.ar/pi/Documentos%20Investigacin/Research%20Seminars/New%20Definition%20of%20Money%20Laundering_RD.pdf

⁵² <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=5081>

или лажно представување на вистинската природа, потеклото, локацијата, разместувањето, движењето или поседување на сопственост (подвижна и/или неподвижна) при тоа знаејќи дека е потекнува и е резултат на сериозен криминал⁵³.

4.1.1. Како функционира перењето пари

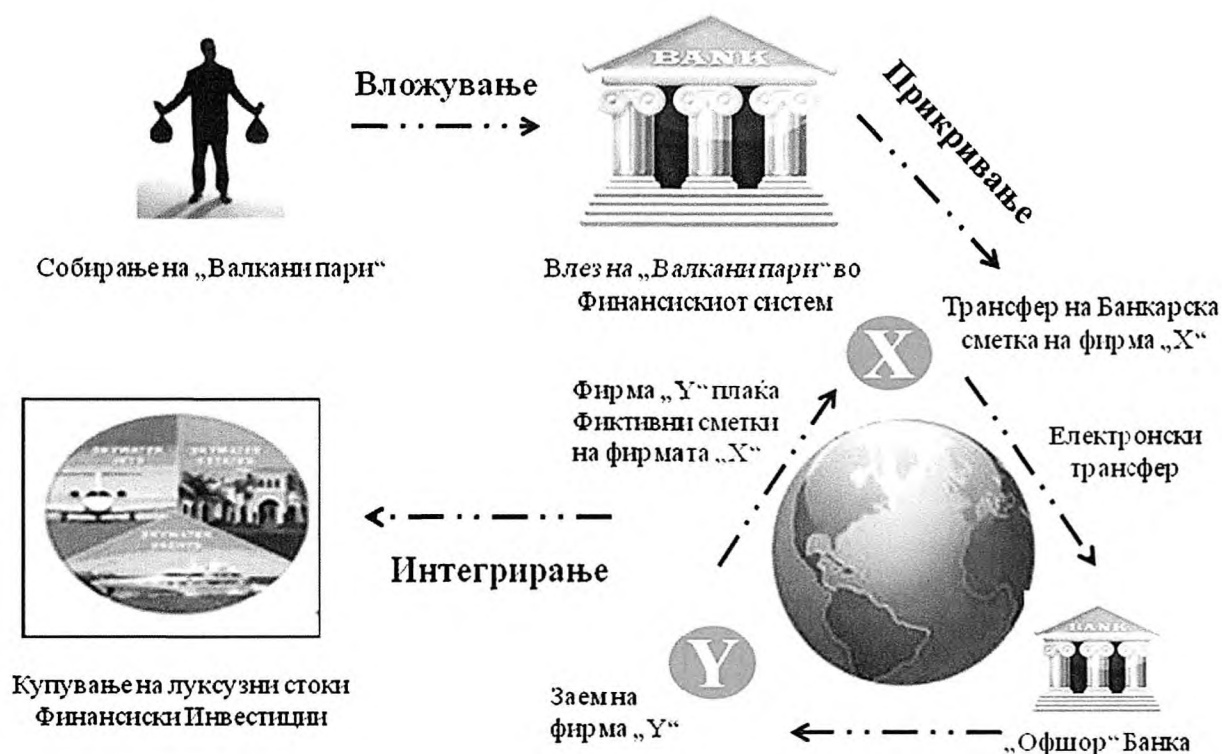
Перењето пари се одвива во скоро секоја држава во светот. Една вообичаена шема на перење пари вклучува префрлање на парите низ повеќе држави со цел прикривање на потеклото и со тоа попречување на легалните институции да превземат чекори во насока на откривање и понатаможно превземање на дејствија против истото.

Процесот на перење пари се состои од три фази:

- Вложување – во оваа фаза на процесот, криминалната група (перачот) на пари, ги внесува парите во легалните институции. Ова се врши најчесто во форма на готовински уплати. Овој чекор е *најопасен* од причина што големи парични износи се многу сомнителни и потребно е пополнување на известување за овој вид трансакции;
- Прикривање вклучува прачање на парите низ различни трансакции со цел да ја сменат формата и да станат тешки за следење. Прикривањето може да биде преку неколку банка – банка трансфери, трансфери помеѓу сметки во различни земји и на различни имиња, при тоа правејќи трансакции на вложување и на повлекување на средства во различни износи и во различни валути и порачувајќи скапи средства (бродови, куќи, возила, итн) со цел промена на формата на парите. Оваа фаза е *најкомплексна* бидејќи за цел има губење на трагата на парите во финансискиот систем;
- Интеграција се фаза во која парите повторно влегуваат во главните финансиски текови на економијата, но сега како легални. Ова може да

⁵³Boby Steel: „Money laundering – What is Money Launderng“, http://www.laundryman.u-net.com/page2_wisml.html

подразбира финалена трансфер на сметка на локален бизнисмен кај кој „перачот“ инвестира, продажба на јахта купена во фазата на прикривање и други дејствија кои имаат за цел легална употреба на парите кои се испрани во предходните две фази.

Графички приказ на процесот на перење пари⁵⁴

Многу често фазите на перење пари не можат да се одвојат една од друга, од причина што одделни фази можат да се одвиваат истовремено или, што е почесто, да се преклопуваат едни со други. Како ќе се одвива секоја фаза одделно и која метода ќе се употребува, во многу нешта зависи од механизмите кои стојат на располагање за перењето пари и од барањата на организираниот криминал кој ја нарачува зделката. Како и да е, заедничко за сите методи и техники е дека со нив мора ефикасно да се сокрие потеклото и сопственоста на парите и тоа дека нарачателот сака да ја задржи контролата врз целата постапка.

⁵⁴ Извор: US Department of Treasury, „Money Laundry Threat Assesment“, 2005, стр. 18.

Перењето пари не само што го урива стопанството, туку во исто време ја нарушува и политичката и демократска структура како и стабилноста на земјата. Добро се познати случаеви кога представници на кокаински картели или мафијата се обидуваат, понекогаш успешно, да се инфилтрираат во извршната и законодавната власт и да ги поткупат. Типичен пример е колумбискиот претседател Сампер Ернесто кој беше обвинет дека во текот на изборната кампања примил големи суми пари од колумбиската нарко – мафија. Шпекулациите одеа до таму дека било понудено од страна колумбиската нарко мафија да се отплати целиот надворешен долг на земјата за возврат на непречено делување.

Со перењето пари и со корупцијата, која е најчеста придружна појава на перењето пари, се создава опасна закана за сувереноста на државата, за авторитетот на државната власт, се кородираат општествените вредности и демократијата но најмногу штета прави на националната економија.

4.2. Нелегална Трговија со луѓе

Научно – технолошкиот развој на општеството и големите цивилизациски достигнувања во животот на луѓето доведе до хуманизација на односите меѓу луѓето и општествата воопшто, особено преку афирмацијата на заштитата на правата и слободите на човекот. Таквиот развој доведе и до сексуална револуција што услови надминување на табуата и патријархалните сваќања поврзани со погоренаведеното.

Сексуализацијата на целокупниот живот и отварање огромни можности за остварување на несразмерно високи профити преку комерцијализација на сексот неминовно го вклучи и организираниот криминал, кој тука препозна голем потенцијал, во оваа криминална активност⁵⁵. Тука придонесува и фактот дека во овоа модерно „пазарно општество“ се е за продажба, се представува стока, вклучително и човечкото тело и сексуалноста. Потешкотиите кои со себе ги носи пазарната економија од една страна и развитокот на секс индустријата како неформален сектор кој примарно е заинтересиран да привлече жени, доведе до брзо зголемување на бројот на жените кои, своеволно или против својата волја, работат како проститутки и се изложени на ризик од насилство или експлоатација⁵⁶. Во овој контекст, ако проституцијата може да се именува како „најстар занает“, тогаш „трговијата со бело робје“ може да се именува како најстар и најтежок облик на криминалитетот поврзан со сексуалноста⁵⁷.

4.2.1. Дефинирање на поимот „Трговија со луѓе“

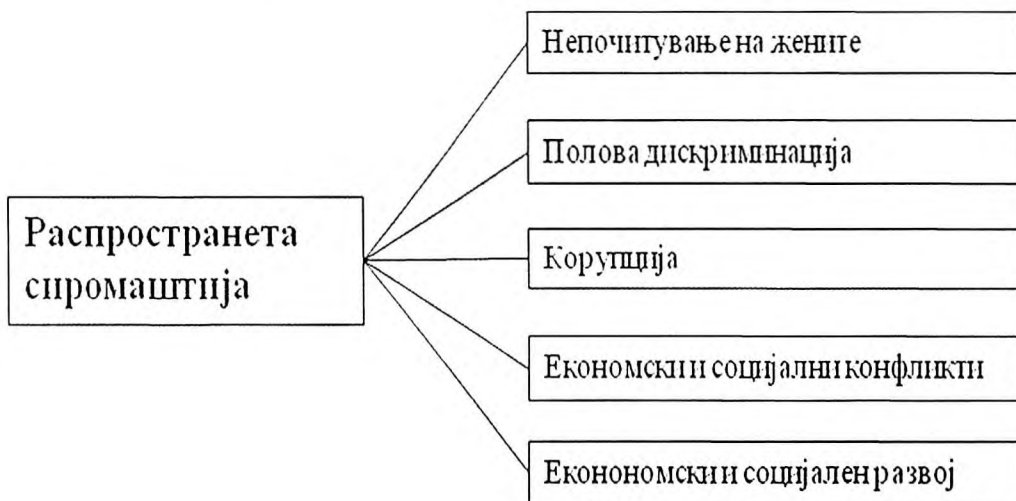
Не треба да се мешаат поимите „кријумчарење,“ и „трговија“. Иако двата поима опишуваат криминални активности, и означуваат илегални миграции, помеѓу нив има суштински разлики, кои се огледаат во следното:

⁵⁵ Проф. д-р Љупчо Арнаудовски, Проф. д-р Трпе Стојановски: „Трговија со луѓе, Криминалитет“, Скенпоинт Скопје, 2002, стр. 74;

⁵⁶ d-r Vesna Nikolić – Ristanović: „Ilegalna tržišta, trgovina ljudima i transnacionalni organizovani kriminalitet“, Žrtve I Globalizacija, Decembar 2003, стр. 8;

⁵⁷ Проф. д-р Љупчо Арнаудовски, Проф. д-р Трпе Стојановски: „Трговија со луѓе, Криминалитет“, Скенпоинт Скопје, 2002, стр. 75

- кријумчарењето носи краткорочен профит, додека при трговија профитот е долгорочен бидејќи луѓето се подложни на понатамошна продажба и препродажба;
- трговијата има за цел долгорочно искористување на луѓето додека кријумчарењето е еднократно;
- при кријумчарење, луѓето патуваат доброволно а при трговија најчесто се присилени или киднапирани (ретки се случаи на доброволност);
- кријумчарење може да биде самостојна активност, додека кај трговијата постои меѓузависност помеѓу луѓето со кои се тргува и организираниот криминал;
- криумчарење подразбира пренос на луѓе преку граница за пари, а трговијата може да се одвива и во рамките на една држава.

Табела бр. 1: Главни причини за трговија со луѓе⁵⁸

Трговијата со луѓе е во исто време и вид криминалитет и историска појава која го следи општеството низ сите фази на неговиот подем. Поимот „бело робје“, „трговија со бело робје“, „трговија со луѓе“ во модерно време се употребува како општ поим кој ја детерминира трговијата со луѓе заради проституција. По правило,

⁵⁸ Извор: Susie Johnson, „Human trafficking: Preventing, Protecting, Prosecuting“, United Methodist Woman Executive Secretary for Public Policy, стр. 7

трговијата со жени се остварувала во две насоки: од азиските и африканските земји кон Европа и Америка и од Европа кон Блискиот и Средниот Исток⁵⁹.

Жртви на трговија со луѓе се префрлаат низ земјите на различни начини. Методот зависи од тоа да ли влезот во определена земја е лесен или потежок. На трговците со луѓе им е добродојдено проширувањето на Европската Унија и се повеќе жртви се регрутираат од земјите кандидати за влез во ЕУ. На рака им оди и фактот дека земјите се навлезени во економска рецесија, жените полесно е лажат, нема патни рестрикции а пазарите на Западна Европа каде „пласманот“ е загарантиран, се блиску. Отворените граници дополнително им ја олеснија способноста на криминалните организации да вршат ротирање на жртвите низ земјите без притоа да се врши проверка што ја отежнува борбата и контролата на трговијата од страна на надлежните институции и органите на редот⁶⁰.

Трговијата со луѓе, особено на жени и деца поради сексуална експлоатација и присилна работна сила се зголемува со алармантно темпо. Некои проценки се дека бројот на жени и деца кои се кријумчарат во глобални рамки изнесува околу еден милион годишно. Најмалку четири фактори му одат во прилог на овоа зло на модерното време: глобализацијата на економијата, зголемена побарувачка на лични услуги во развиениот свет, постојаното зголемување на невработеноста помеѓу жените и интернетот. Жално е да се констатира дека во XXI век, кога сите држави ја декларираат својата борба и интензивна заложба за човечки права и нивно почитување, жени и деца се продаваат и препродават брзо и ефтино, слично на движен и недвижен имот, без соодветна заштита, со фрапантно газење на нивните основни човечки права.

Кога станува збор за транснационална трговија со луѓе, таа ги има сите карактеристики на организираност: строга, хиерархиски поставена внатрешна организација и структура со строга дисциплина, одговорност, тајност, со строги норми на казнување во случајна недисциплина, нарушување на тајноста и поделба

⁵⁹ Проф. д-р Трпе Стојановски, проф. д – р Љупчо Арнаудовски: „Трговија со луѓе, Криминалитет“, Скенпоинт, Скопје, 2002, стр. 86

⁶⁰ Д-р Ороновиц Алекс: „Глобален Организиран Криминал, Трендови и случувања“, Магор, 2009, стр. 98 – 99

на работата⁶¹. Трговијата со луѓе, како организирана криминална активност опфаќа и организирање на пазар, мрежа за прифаќање и пласирање на „стоката“ во различни објекти и активности, зависно од тоа која активност носи поголем профит: проституција, кафеани, коцкарници, барови, порнографија, забавувачки, ексклузивни придружнички и сл.⁶²

Профилот на објектите кои се предмет на трговијата со луѓе најчесто се деца и/или млади девојки. Возрасната граница се движи од 15 – 17 години, но не повеќе од 18 – 24 години старост. Ретки исклучоци се со возраст преку 25 – 30 годишна возраст. Немаат постојана работа, ниско се образувани, најчесто со недовршено основно и/или средно образование. Немажени девојки и/или разведени.

Овој вид на криминалитет спаѓа во ред на оние кои овозможуваат високи профити, особено поради фактот што женските лица, а во поново време и машките, не остануваат само на проституирањето како извор на средства, туку криминалните организации ги користат и за други илегални активности: дилери на дрога, информатори, перење на пари, во коцкарници и за други криминални активности. Според сето погоре наведено, овој криминалитет носи со себе големо богатство, а со самото тоа и власт и моќ.

Според Извештајот за трговија со луѓе на Владата на САД за 2010 година, бројот на возрасни и деца кои се принудени да работат како робје и се принудени на проституција во светски рамки изнесува 12,3 милиони, односно 1,8 лица на 1000 жители се жртви на трговија со луѓе, а во Азија и Пацификот тој однос е 1,8 лица на 1000 жители. Жените представуваат 56 проценти од вкупниот број на лица кои се жртви на трговија со луѓе. Шеесет и две држави се уште треба да ја прилагодат националната легислатива на Протоколот на ОН за превенција, сузбивање и казнување на трговија со луѓе додека сто и четири држави допрва треба да изработат и усвојат закони и регулативи поврзани со трговија со луѓе⁶³.

⁶¹ Исто, стр. 101

⁶² Исто, стр. 102

⁶³ Susie Johnson: „Human trafficking: Preventing, Protecting, Prosecuting“, United Methodist Woman Executive Secretary for Public Policy, стр. 6

4.2.2. Видови на трговија со луѓе

Разликуваме многу форми на трговија со луѓе, но заеднички именител за сите е злоупотреба и ранливоста на жртвите. Најизразени форми се: Трговија со жени поради сексуална експлоатација; Трговија со цел принудна работа (робје); Комерцијална сексуална експлоатација на деца за туристички цели; Трговија луѓе поради човечки органи.

Трговија со жени поради сексуална експлоатација е најзастапена форма на трговија која е застапена во секоја дел од земјината топка, без разлика дали земјата се јавува како извор, транзит или крајна дестинација. Жените и децата, особено од државите кои се во развој, економски слаби држави како и нестабилни држави, а кои жени и деца спаѓаат во загрошена категорија на општеството, многу често се заведени од лажните ветувања за подобар живот, пристојна работа, решавање на социјалниот статус што резултира со напуштање на нивните домови и заминување по нешто што за нив представува „подобар живот“. Жртвите најчесто имаат лажни документи за идентификација и се транспортираат преку организирана мрежа до нивната крајна дестинација, каде што завршуваат како сексуални робинки, држени во нехумани услови и под константна пресија и страв⁶⁴.

Трговија со цел принудна работа (робје) е подеднакво раширена форма на трговија и исто така жртвите се „регрутираат“ од сиромашни држави, држави во развој и економски слаби држави. Како краен резултат жртвите на овој вид на трговија жртвите се третираат како робови и се употребуваат за различна принудна работа. Мажите, жените и децата се користат за земјоделски, градежнички и друг вид на тешка физичка работа, која не ретко е опасна по животот и здравјето.

Комерцијална сексуална експлоатација на деца за туристички цели настана изворно во Азија за да биде потоа пренесен и одомаќен во Африка и во Централна и Јужна Америка. За зголемување на профитноста на овој феномен многу влијаеше енормното зголемување на воздушен транспорт поради се поевтините билети (нискобуџетни компании) како и релативно ниското ниво на ризик од забрана и кривично гонење во земјите во кои е застапаен овој вид на трговија кое се должи на

⁶⁴ <http://www.interpol.int/Crime-areas/Trafficking-in-human-beings/Types-of-human-trafficking>

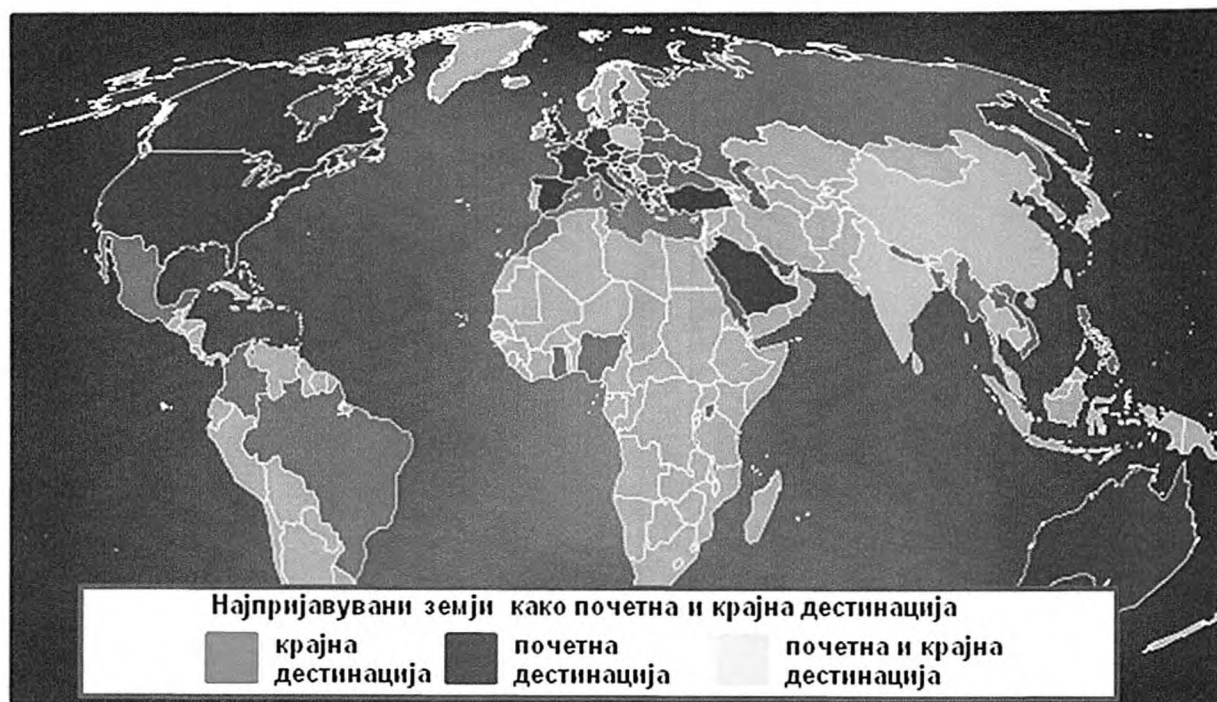
високото ниво на корупција и слабата организираност и ефикасност на силите за одржување на редот и мирот⁶⁵.

Трговија со луѓе поради човечки органи е многу профитабилен бизнис, а главна цел е продажба на човечките органи, особно бубрезите, на црниот пазар, каде достигнуваат доста високи цени, што доведе до рапидно зголемување на интересот на транснационалните криминални организации за овој вид на криминална активност. Во многу земји, листата на чекање за трансплантации по легален пат е многу долга, така да криминалните мрежи тука ја видоа својата можност, злоупотребувајќи го очајот на пациентите и потенцијалните донатори⁶⁶. Со цел да остварат што поголем профит, криминалците не се грижат многу за здравјето и животот на жртвите, кои не ретко се загрозуваат поради несоодветни услови во кои се изведуваат хирушките зафати како и несоодветниот медицински третман после извршената интервенција. Зголемувањето на популацијата, начинот на живот кој што се води во развиените држави кој што доведува до зголемен број на случаи на лица со проблеми со кардио – васкуларниот систем и дијабетисот ќе ја зголемат побарувачката од трансплантација на органи и ќе го направат овој вид на криминал уште побаран и попрофитабилен.

Правејќи дистинкција помеѓу изнесените видови на трговија со луѓе забележливо е дека најголем процент на жртвите се жени и дека најраширена форма е сексуална експлоатација. Тоа пред се се должи на фактот дека тоа е и најпријавуваниот и највпечатлив вид на трговија со луѓе. Трговијата со луѓе не е само криминален акт туку и прекршување на основните човекови права и слободи. Трговците кои се без скрупули и морални вредности ја искористуваат сиромаштијата, надежта, наивноста на жртвите за остварување на своите цели. Ги лишуваат жртвите од нивните основни човекови права кои се загарантирани со

⁶⁵ <http://www.interpol.int/Crime-areas/Trafficking-in-human-beings/Types-of-human-trafficking>

⁶⁶ Исто

Табела 2: Приказ на нелегална трговија со луѓе⁶⁷

Универзалната Конвенција за човекови права на ОН, ги дехуманизираат и прават робови од нив.

Големината и интензитетот на проблемот во глобални рамки прераснува во пандемија за чии што размери поради голем број на непријавени случаи современите демократски држави се уште не се спремни да се справат. Многу пополека и болно се појавува сликата за глобалниот злостор кој е срам за сите нас кои сметаме дека живееме во современи демократии.

⁶⁷ Извор: Institute for Foreign policy Analysis&Geneva Center for Security Policy, „Comprehensive Approach to Combating Illicit Arm Trafficking“, June 2010, стр. 28

4.3. Нелегална трговија со дрога

Глобалните закани се појавуваат и ги надминуваат националните граници и се преголем залак за капацитетите на индивидуалните нации – држави кои се повеќе стануваат ранливи на продирање на заканите однадвор. Организациската поставеност на државите е таква да овозможува и е ефикасна за справување со традиционални безбедносни предизвици и закани кои се излеваат од другите држави и/или територии, но, за прашања кои не зависат од неа и се нетрадиционални, државите се помалку способни за развој на политика и ефикасни инструменти за одговор на тие закани.

Ако безбедноста е дефинирана не само како справување со недворешни воени закани, туку и како справување со предизвици кои го попречуваат ефикасното функционирање на општеството, тогаш трговијата со дрога се многу поголемо загрозување од другите работи кои традиционално се гледани како опасни закани по безбедноста⁶⁸.

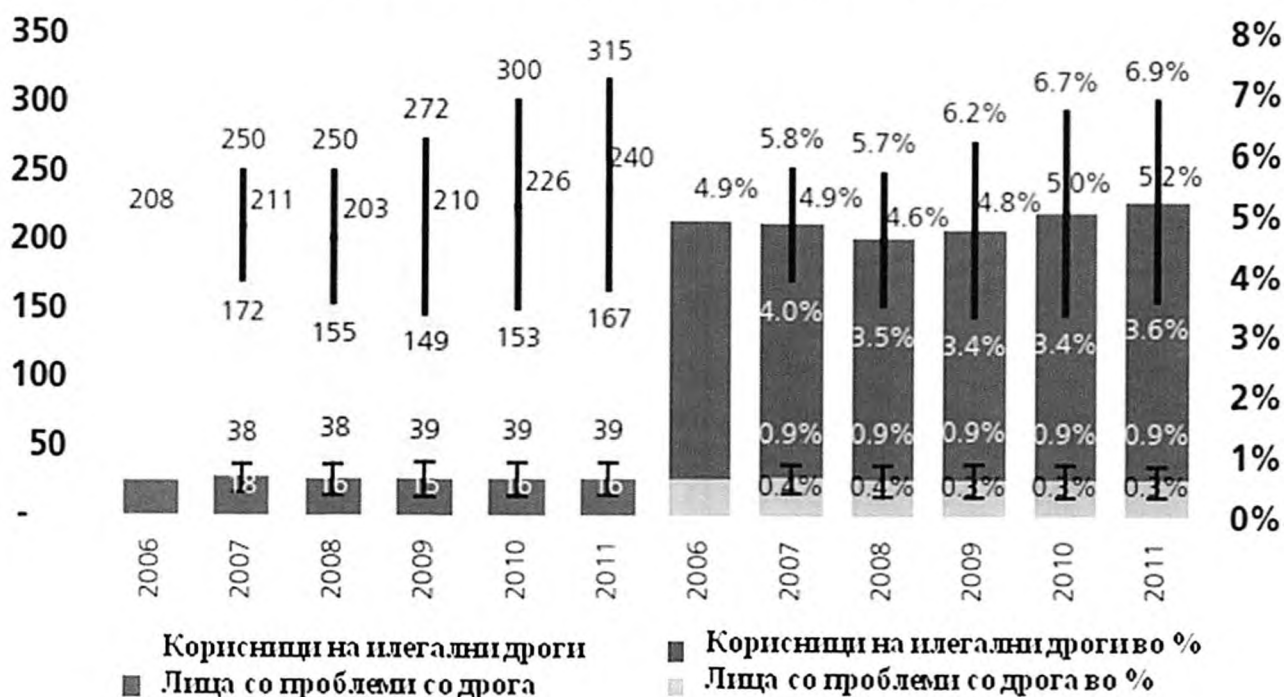
Иако, за повеќето видови на криминал, транснационалната димензија е се уште исклучок а не правило, трговијата со дрога имала од самиот почеток на маѓународниот систем на контрола на дрогата, од раниот 20-ти век кривичен транснационален елемент⁶⁹. Илегалниот промет и трговија со опојни дроги представува една од најприсатните форми на организиран криминал, која со себе носи исклучително голем профит. Се смета дека профитот од трговијата со дрога е веднаш по глобалната трговија со оружје. Како поткрепа на искажаносто, ќе го земеме податокот даден од Канцеларијата на ОН за дрога и криминал (United Nation Office on Drugs and Crime), во извештајот за 2005 година (World Drug Report 2005) дека „Речиси 200 милиони луѓе, односно околу 5% од светската популација на возраст од 15 – 64 години имаат употребено дрога барем еднаш во изминатите 12 месеци. Според некои проценки, тоа е за 15 милони повеќе отколку предходната година“.

⁶⁸ Тања Милошевска: „Меѓународна безбедносна димензија на трговијата со дрога“, Современа Македонска Одбрана бр. 13, Јуни 2006, стр. 190;

⁶⁹ Пичман Томас, Кавла Сандип: „Прирачник за Транснационален Криминал и Правда“, Датапонс 2009 година, стр. 178.

Зголеменото производство и порастот на трговијата довеле до зголемување на достапноста а со самото тоа и до нејзинотот глобално ширење и зголемената побарувачка. Во тоа многу помогнало растечката светска трговија поради подобрените и понапредни системи за комуникација и транспорт.

Тренд на употреба на дрога во глобални рамки 2006 -2011 година (во милиони)

Табела 3: Корисници на дрога на Глобално ниво⁷⁰

⁷⁰ Извор: Unation Nation Office on Drug nad Crime, „World Drug Raport 2013“, Vienna, 2013, стр. 1.

Факти во врска со меѓународната трговија со дрога

Производство и трговија

- 90 проценти од глобалното производство е од ИР Авганистан и Мијанмар;
- 2/3 од вкупно одгледуваната кока, скоро комплетната трговија до кокаин и најголемиот дел од конзумираниот хероин во САД доаѓа од Колумбија;
- Марихуаната и синтетичките дроги се произведуваат во многу држави, вклучително и европските;
- Проценка е дека годишен обрт на финансии од илегална трговија со наркотици се движи од 25 билиони до 500 билиони Амеркинаски долари (\$US);

Консумирање на дрога

- Околу 5 проценти од светската популација има пробано илегални наркотици барем еднаш годишно;
- 4 проценти од светската популацијата консумира марихуана, 1 процент консумира кокаин, опијати и/или други дроги. За споредба, 28 проценти од светската популација се уживатели на тутун.

Табела 4: Факти за меѓународна Трговија со Дрога⁷¹

Илегалната трговија со дрога се прилагодува на глобализацијата побрзо од органите на редот и мирот при тоа ефикасно искористувајќи ги во своја корист технологијата, финансиските можности и информатичката технологија за да се прошири и да го зголеми своето влијание⁷². Голем број на држави во светски рамки

⁷¹ Извор: CSS Security Analyses in Security Policy, „The illicit Drug Industry As a Security Policy Challenge“, Vol. 2, N° 13, 2007, стр. 1, <http://www.css.ethz.ch/publications/pdfs/CSS-Analyses-13.pdf>;

⁷² Romesh Bhattacharji: „Narco – Traffic As A Threat to International Security“, стр. 105 http://www.publicsecurity.icosgroup.net/documents/New_Approaches/EN/16_EN_Romesh_Bhattacharji.pdf.

не можат да се справат со насилството кое со себе го носи наркомафијата, особено во латиноамериканските држави, каде што нивни структури се вградуваат и стануваат составен дел на општеството со што остваруваат големо влијание на виталните општествени текови. Овоа особено се однесува на земјите – ресурси (каде се произведува дрогата), По нив според влијанието на наркомафијата следуваат транзит земјите и на крај земјите – потрошувачи. Во некои случаи, растечката моќ на трговците со наркотици во земјите производители како и во транзит земјите доведе до вистинско превземање на формалната власт од легитимната влада. Кога тоа се случај, во тие земји имаме развиена „Наркократија“⁷³. Овие мрежи се базираат врз намалување на ризикот преку поврзување со власта и испитување на услови за примена на корупција, преку ширење на пазарот и/или размена на производи (нпр. дрога за оружје).

Со зголемување на богатството и проширување на влијанието преку поткуп, принуда и/или наметнување за продолжување на активностите, овој вид криминал станува сериозен проблем за демократските влади и пазараната економија⁷⁴. Кога криминалните организации чија што се ориентирани на трговија со дрога ќе го достигнат тој стадиум на моќ, стапува на сцена новиот феномен со кој нарко катрелите ги штитат советите интереси – наркотероризам. Самиот термин е од понов датум. Прв пат беше употребен од председателот на Перу, Fernando Belaunde Terry во 1983 година за да ги опише поточно тактиките кои ги користат нарко картелите против полициските сили на Перу кои работеа на сузбивање на трговијата со дроги, а кои не беа ништо друго туку терористички акти⁷⁵. Потоа, терминот во својот жаргон во вметнуваат политичарите, новинарите, истражувачите, правниците, воение и полициски сили со што поимот стана многу растеглив и прилагодлив. Генерално, со помош на терминот наркотероризам се опишува поврзаноста со тероризмот на криминалните организации кои се занимаваат со трговија со дрога и кои при тоа се користат со терористички методи заради заштита на своите операции и изворот на своите приходи.

⁷³ Тања Милошевска: „Меѓународна безбедносна димензија на трговијата со дрога“, Современа Македонска Одбрана бр. 13, Јуни 2006, стр. 193;

⁷⁴ Роберт Џ. Букнер: „Не – државни закани и идни војни“, Нампрес 2009, стр. 43;

⁷⁵ Davor Perković, Robert Mikac: „Izazovi i prijetnje narkoterorizma“, Mart 2012, стр. 83.

Победа над овој вид закана во вистинска смисла на зборот можеби никогаш нема да биде постигната. Ова представува тип на конфликт кој сега на глобално ниво се води против Ал Каеда. Нарко картелите се друг пример за таков противник. И двата ентитетни, терористичките и нарко организации се криминални според меѓународното право без разлика дали нивните дејствија се мотивирани од политички или економски причини.⁷⁶

ПРВА ФАЗА	ВТОРА ФАЗА	ТРЕТА ФАЗА
Агресивен конкурент	Деликатен ко-оператор	Криминален државен следбеник
Моделин модел	Кали модел	Модел на мрежен воин
Хиерархиски/Ограничени транснационални врски и внатрешни врски/Појава на интернет организации	Локални (Домашни) интернет организации/Појава на транснационални врски и врски во внатрешноста/	Глобални интернет организации/Еволуирани транснационални врски и врски со внатрешноста
Неселективно насилство	Симболично насилство/корупција	Неселективно насилство/Корупција (легитимна)
Криминална употреба и провизија	Транснационална(криминална и поткуплива) употреба	Поткуплива употреба и провизија
Вообичаена употреба на технологијата и аквизиција	Транснационална употреба на технологија и аквизиција	Полн спектар на употреба на технологија и таргетирање
Иницијаторски/ограничен пристап	Полу институционален/проширен економски пристап	Институционализиран/Глобален економски пристап
Мал според скалата на јавно профитирање	Регионално јавно профитирање	Масовно јавно профитирање
Ограничен фокус кон „продуктот“	Ширење на фокусот кон „продуктот“	Широк спектар на продукти/активности
Појава на криминален ентитет (почетник мрежен воин)	Транснационален нетитет (мрежен воин)	Нови предизвикувачи на војни (еволуиран мрежен воин)

Табела 5: Фази на Еволуција на Нарко Катрели⁷⁷

⁷⁶ Тања Милошевска: „Концепт на Наркотероризмот“, Современа Македонска Одбрана бр. 17, Декември 2008, стр. 86;

⁷⁷ Извор: Роберт Џ. Букнер: „Не – државни закани и идни војни“, Нампрес 2009, стр. 43.

4.4. Трговија со оружје

Глобализацијата не е новонастаната појава а не е ниту „црниот пазар“. Во последната декада, најголемо внимание му беше посветувано на тероризмот како на најголема закана по меѓународната безбедност додека другите слични закани беа подзаборавени. Нелегалната трговија со оружје е една од нив⁷⁸, иако представува еден од најсложените и најопасните проблеми на современиот свет. Незаконската трговија и кријумчарење со оружје представува една од најзначајните активности на транснационалниот организиран криминал преку кој се остваруваат огромни профити⁷⁹. Оружјето представува основно средство преку кое криминалните организации изведуваат кривични дела и преку кое се зајакнува нивната сила и влијание на глобално ниво. Главни „жртви“ на нелегалната трговија со оружје лоцира во реоните на вооружени конфликти, со висока стапка на криминал и насилство па дури и во жените кои се жртви на домашно насилство. Државите кои се во конфликт, постконфликтни држави како и држави кое имаат предиспозиции за изложеност на криминал и насилство се „Од Бога дедени дестинации“ за оваков вид на илегална трговија⁸⁰.

Терминот „Илегална трговија“ ја вклучува секоја форма на пренесување и трансфер во кој оружјето, делови на оружје, компоненти и/или муниција се префрлаат од една во друга држава без одобрение на засегнатата држава. Во основа на тоа постојат три категории на држави вклучени во овој вид на трговија:

- Држави кои илегално произведуваат оружје;
- Држави низ кои транзитира оружјето;
- Држави кои се засегнати со овој вид на трговија.

⁷⁸ Eurasia review: „Globalisation And The Illicit Trade Of Small Arms And Light Weapons“, January 15, 2011; <http://www.eurasiareview.com/15012011-globalisation-and-the-illicit-trade-of-small-arms-and-light-weapons/>

⁷⁹ Зборник на Трудови: Универзитет „Свети Климент Охридски“ – Битола; Факултет за Безбедност – Скопје, „Безбедност, Еколошка Безбедност и Предизвиците по Република Македонија“, 2010 година, стр. 431;

⁸⁰ <http://www.unodc.org/unodc/en/corruption/index.html?ref=menu>

Нелегалната трговија со оружје на интернационално ниво се извршува од страна на организирани групи и представува значителна закана не само по животите на луѓето туку и по безбедноста и развојот на секоја држава. Како пример ќе наведеме дека се проценува дека по завршувањето на војната за превласт помеѓу САД и Русија во Авганистан, таму останале приближно 3 (три) милиони парчиња оружје (неупотребено и/или конзервирано)⁸¹.

Нелегалната трговија со оружје е закана за најголемиот број земји во светот. Меѓутоа, посветеноста и решеноста за решавање на проблемот со истата варира во зависност од тоа во колкава мерка е загрозувана некоја држава како и колку се засегнати нејзините интереси.

4.4.1. Начин на реализација на тргување со оружје

Modus Operandi⁸² на криминалните групи кои вршат нелегална трговија со оружје се реализира преку различни канали, вообичаено како продажби на „црниот пазар“, кој најчесто е последица на ембарго со оружје или на „сивиот пазар“ каде се јавува голем ризик, бидејќи често посредник се легалните влади кои ги користат услугите на криминалните групи⁸³, а начинот најчесто е следниот⁸⁴:

- Оружјето приситига на крајната дестинација како непријавена или лажно пријавена стока заедно со други стоки, каде како примач се јавува фиктивно име и адреса;
- Исто така, оружјето може да се транспортира расклопено на делови и помешано со метал или машински делови легално увезени и/или извезени во контејнери;
- Понекогаш оружјето се фрла од чамци, бродови и други транспортни средства на предходно одредено место за испорака од каде се превзема.

⁸¹ „Analysis of current situation of illegal firearms trafficking and human (women, children and migrants) trafficking“ – http://www.unafei.or.jp/english/pdf/PDF_rms/no59/ch33.pdf;

⁸² Начин на делување, начин на дејство;

⁸³ Jenny Mouzos: „International Trafficking in Firearms: emerging Issue“, Australian Institute of Criminology, ACT, March 2000, стр. 3;

⁸⁴ „Analysis of current situation of illegal firearms trafficking and human (women, children and migrants) trafficking“ – http://www.unafei.or.jp/english/pdf/PDF_rms/no59/ch33.pdf

Од погоре изнесеното можеме да забележиме дека криминалните групи кои се занимаваат со илегална трговија со оружје ги применуваат истите тактики кои ги користат трговците со наркотици. Карактеристично е тоа што трговијата со дрога стана битен сегмент на криминалните групи кои се занимаваат со трговија со оружје до тој степен да групите кои примарно беа ориентирани на трговија со оружје се инволвираат и во трговија со дрога, преку остварување на контакти и тесна соработка со транснационалните мрежи на организираниот криминал со кои предходно немаа никаков контакт⁸⁵.

FN-FAL Јуришна пушка
Потекло: Белгија
Произведено: 5 – 7 милиони.

G3 Јуришна пушка
Потекло: Германија
Произведено: >7 милиони.

M-16 Јуришна пушка
Потекло: САД
Произведено: >7 милиони.

RPG-7 Рачен Ракетен Фрлач
Потекло: Русија
Произведено: неутврдено

Uzi автомат
Потекло: Израел
Произведено: 1 – 10 милиони.

АК серија Калашњиков
Потекло: Русија
Произведено: 70 – 100 милиони.

Табела 6: Глобално најупотребувано лесно пешадиско оружје ⁸⁶

⁸⁵ Nicolas Urrutia, Miguel Ortega, Gustavo Andrade: „Arms Tracing – Perspectives on Control, traffic and Use of Illegal weapon in Columbia“, Universitet Gent, Bogota, November 2009, стр. 20;

⁸⁶ Извор: Institute for Foreign policy Analysis & Geneva Center for Security Policy, „Comprehensive Approach to Combating Illicit Arm Trafficking“, June 2010, стр. 34.

4.5. Корупција

Под поимот Корупција се подразбира расипаност, разврат, изопачување. Од тој термин настана изразот „корупционист“ што означува расипан човек кој прима поткуп и е потплатен и користољубив. Во општа смисла, корупцијата е занемарување и злоупотреба на службените должности со цел стекнување лична корист. Корупцијата е во исто време и причина и резултат на се поголемата сиромаштија ширум светот. Таа ги погодува сите нивоа на општеството, од локално до државно ниво, државните службеници, правосудниот систем, големите и мали бизниси, полицијата, војската и така натаму.

Корупцијата, без оглед да ли се работи за богата или сиромашна држава, најмногу ги погодува сиромашните, преку сите елементи кои се показател за напредок на една држава – политички развој, демократијата, економскиот развој, околината, здравјето на луѓето и многу повеќе⁸⁷. Оваа општествена опасност е и причина што не ретко корупцијата и борбата против неа во светот се третираат истоветно со борбата против организираниот криминал сметајќи го како една од нејзините главни содржини.

Дефинирањето на Корупцијата, и сите нејзини составни компоненти е многу важно за да разбереме зошто е непожелна појава, како да се избегне како и да се развијат правила и прописи – легислатива за да се стопира нејзиниот развој и минимизира нејзиното влијание.

4.5.1. Видови на Корупција

Првите случаи на корупција најверојатно датираат илјадници години наназад во историјата. Корените на Корупцијата во денешниот облик се врзуваат за формирање на Царинските Служби во почетокот на XIX век, кога се создадени услови за злоупотреба на јавната служба заради лично богатење. Маршалот Артур Велесли, Војводата од Велингтон, кој го порази Наполеон кај Ватерло, започна да ја гради својата воена кариера со купување на чинот потполковник, што во тие времиња беше пракса. Прв Кривичен Законик со кој е инкриминирано примањето

⁸⁷ <http://siteresources.worldbank.org/PSGLP/Resources/corruptionunit1.pdf>

на пари и/или други стоки и услуги за да се изврши службената должност на незаконит начин беше „Code Penal“ на Наполеон, во 1810 година⁸⁸.

Обемот, видот, условите и причините за коруптивно однесување (корупција) многу тешко можат да се одредат со апсолутна сигурност. Доказите за постоење на Корупција треба и мора да бидат набљудувани како многу покомплексни отколку обично неетичко однесување на една Влада/и кои ги (зло)употребуват јавните финансиски средства за создавање на лична добивка.

- *Јавна (Институционална) Корупција* или популарно злоупотреба на јавната функција за стекнување на лична добивка представува пример кога јавен службеник добива бенифит од трошоците кои ги има „обичен“ граѓанин. За појава на јавна корупција можеме да зборуваме во два случаи. Прво, кога јавно лице (зло)употреби јавни финансиски средства, како буџетски средства или пари донирани од организации кои финансираат проекти за развој и унапредување на некоја област во јавниот сектор. Второ, кога јавниот административен систем е дисфункционален и граѓаните се принудени да даваат поткуп со цел да ги остварат и/или добијат јавното добро и/или услуга кои им следуваат согласно правилата и прописите односно Законската легислатива на државата. Во случај да не дадат поткуп, нема воопшто да им биде излезено во пресрет. Овој тип на активности се директен генератор на сиромаштија, забавен економски развој и разнишан меѓународен углед и доверба.
- *Приватна (Индивидуална) Корупција* од друга страна, се јавува помеѓу индивидуи во приватен сектор.. Овде спаѓа организиран криминал како најекстремна форма или дури и \$20 дадени на конобарот за да Ви ја зачува најдобрата маса во ресторанот. Најлесен начин да остварите влијание врз приватна фирма е да се корумпира нејзин вработен⁸⁹.

⁸⁸ Jonas Hartelius, Edgar Borgenhammar: „Corruption as a Threat to International Security and Conflict Resolution“, Swedish Carnega Institute, Stocholm, 2011, стр. 8;

⁸⁹ prof. Vincenzo Ruggerio, prof. Alejandra Cespedes, d-r Dina Sieagal, d-r Jana Arsovska: „Examining The Link Between Organized Crime and Corruption“, Center for the Study of Democracy, 2010, стр. 48

4.5.2. Класификација на Корупцијата

Повеќето европски законодавства, меѓу кои и нашето, корупцијата ја класифицира во следните облици:

- *Активна* корупција која постои кога некој, нудејќи, ветувајќи и/или давајќи било каков поклон, корист и/или привилегирано остварување на некое право, поттикнува извршување на кривично дело;
- *Пасивна* корупција која постои тогаш кога некој кој е на службена или приватна (висока) положба прими понуда, подарок, корист и/или ветување на подарок, односно одредедна корист и со тоа изврши кривично дело кое е во тесна врска со извршување на неговите работни обврски⁹⁰.
- *Интерна* корупција постои тогаш кога подреден превзема одредени противправни активности кон претпоставениот со цел постигање лична корист од истиот.
- *Екстерна* корупција се карактеризира со плаќање на услуги за извршување или неизвршување на одредени специфични службени постапки.
- *Конвенционална* (традиционална) корупција која се поистоветува со кривичните дела на поткупување (примање или давање на поткуп), кое спрема можни начини понатаму е класифицирана:
 - Улична корупција која ги опфаќа сите облици на спонтано поткупување на државни службеници и/или одговорни лица, без предходен план и/или најава, чија што цел е избегнување на редовни обврски или постапување во согласност со Законот како и остварување на право или корист кои не му припаѓаат на давателот на поткуп. Тука спаѓа поткупување на полициски службеници, цариници, финансиски, пазарни и други инспекции како и поткуп на други службеници во јавни институции;

⁹⁰ Жељко Нинчиќ: „Корупција Као Фактор угрожавања Безбедности Друштва“, Годишњак Факултета Безбедности – Београд, 2009, стр. 391;

- Договарачка корупција или попозната како корупција во јавна управа која настанува како последица на склопување на штетни договори, изведување на градежни работи или пружање на услуги со „договорена“ провизија, непочитување на редовна процедура, избегнување јавни набавки и слично;
- Политичка корупција представува свесна подготовка и донесување на лоши и недоречени закони кои се полни со „правни празнини“, „купување“ гласови на избори, добивање на спонзорство од физички и/или правни лица и слични постапки кои го намалуваат кредибилитетот на политичарите;
- Непотистичка корупција која се одсликува преку пополна на места односно функции со кадри со кои лицето е во родбинска врска, познаници и пријатели, со што се руши начелото на еднаквост;
- Трансакциска корупција која представува реализирање на взамен споразум поради обострана корист;
- Изнудувачка корупција е прифаќање, против своја волја, давање поткуп од страна на давателот на поткуп заради избегнување на штета која што ја најавува потенцијалниот примател на поткуп кон давателот;
- Судска (тужителна) корупција се гледа во противправно однесување на носителите на правосудни функции;
- Општа корупција која ги опфаќа сите останати видови на коруптивно однесување во градежништвото, образованието, здравството, социјалните програми и слични области на функционирање на државата⁹¹.

Моделот на Max Weber се базира врз класичната корупција и класичните идеи за намалување на дискреционите овластувања на луѓето од јавниот сектор и отварање на моделот на односи помеѓу јавниот и приватниот сектор. Овој модел

⁹¹ Жељко Нинчиќ: „Корупција Као Фактор угрожавања Безбедности Друштва“, Годишњак Факултета Безбедности – Београд, 2009, стр. 392 – 393;

содржи 5 (пет) клучни критериуми на коректна и функционална бирократија, кои се во спротивност со патернализмот:

- Службените работи треба да се извршуваат во согласност со пропишаните правила;
- Авторитетот и одговорностите на секој од службениците се дел од хиерархијата;
- Службениците да немаат сопственост врз потребните извори за извршување на дадените функции;
- Канцелариите не може да станат сопственост на тие кои работат во нив;
- Службените работи се вршат врз основ на пишаните и обично јавни документи.

Мах Weber не го употребува зборот „transparent“, но петте критериуми на идеална бирократија може да се толкуваат како да имаат за цел елминирање на дискреционите овластувања и зголемување на транспарентноста во модерната бирократија. Горенаведените 5 (пет) критериуми се одличен показател на степенот на корупција во една држава⁹².

	Најкорупирани	Вторангирани најкоруптирани	Средно корумпирани	Вторангирани најмалку корумпирани	Најмалку корумпирани
Големо зголемување на нивото на корупција	Обала на слоновата коска; Ирак; Судан; Венецуела	Филипини; Зимбабве; Иран	Јамајка; Белизе; Белорусија; Монголија	Тунис; Намибија; Бразил; Перу; Бахреин; Тринидалд&Тобако	Израел; Обединето Кралство; Луксембург; Финска; Данска; Малта
Зголемување на корупцијата	Узбекистан; Бурунди; НР Конго	Јемен; Никарагва; Сирија	Малави; Шри Ланка; Мароко	Грција; Малезија; Кувајт	Португал; САД; Канада; Боцвана
Слабо зголемување	Мајинмар; Лаос; Киргистан; ДР Конго	Непал		Оман	Норвешка
Нема тренд	Кенија; Хаити; Ангола; Таџикистан; Сiera Леоне; Еквадор; Пакистан; Туркменистан;	Боливија; Замбија; Русија; Украина; Либија; Казахстан; Гамбија; Етиопија;	Сенегал; Кина; Мексико; Египт; Панама; Алжир; Мали; Либанон;	Полска; Јужна Африка; Мауритиус; Италија; Коста Рика; Чешка; Унгарија; Саудика	Шпанија; Франција; Чиле; Ирска; Германија; Аустралија; Швајцарија; Холандија;

⁹² Доц. Д-р. Абдулахи Јонуз: „Социјалните Промени и Корупцијата во земјите во развој“, стр. 6

	Камбоџа; ЧАД; Екваторијална Гвинеја; Нова Папеја; Гвинеја	Мозамбик; Ерменија; Гватемала; Мадагаскар; Еритреа	Аргентина; Доминиканска Република; Босна и Херцеговина; Буркина Фасо; Лесото; Швази; Бенин; Габон	Арабија; Ел Салвадор; Бугарија; Јордан; Куба; Сејшели	Исланд; Шведска; Нов Зеланд; ОАЕ; Кипар; Барбадос
Слабо подобрување	Хондурас	Уганда; Молдавија	Р. Македонија; Руанда	Тајван	Австрија; Сингапур
Подобрување	Парагвај	Виетнам; Нигерија	Тајланд; Колумбија	Литванија; Р. Хрватска	
Големо подобрување	Нигерија; Азербејџан; Камерун; Индонезија; Бангладеш	Танзанија; Албанија; Гвајана	Гана; Романија; Грузија; Индија; Р. Србија	Словачка; Јужна Кореја; Латвија; Турција	Белгија; Јапонија; Хонг Конг; Естонија ⁹³ ; Катар; Уругвај; Р. Словенија

Табела 7: Коруптивен Тренд во Глобални Рамки⁹⁴

Бидејќи корупцијата не препознава граници, современите демократски држави мора да се фокусираат на планирање и координација на меѓусебните напори. Консензус помеѓу државите за градење и примена на општоприфатени антикоруптивни мерки како и за развој на антикоруптивни капацитети мора да биде постигнат. Доколку соработуваат меѓу себе, модерните држави, како дел од меѓународната заедница можат да ја подобрат ситуацијата на полето на корупцијата. Силен антикоруптивен режим и стабилна влада која преку закони кои ќе го опфатат како државниот така и приватниот сектор како и ефикасна борба на органите на редот и мирот со оваа зло на долги патеки ќе го намалат ризикот од идна економска и политичка дестабилизација на државите како единка но и демократското општество во целина⁹⁵.

⁹³ За земјите со болдиран фронт постојат податоци за сите 13 години, од 1998 – 2010;

⁹⁴ Извор: Bernard Wasow; The Globalist Research Center; Transparency International;

⁹⁵ Department of State: „Fighting Global Corruption: Business Risk Management“, Publication 10731, 2003, стр. 20.

III. Предизвици на современите демократски држави во борбата против новите глобални безбедносни закани

1. Новите глобални безбедносни закани наспроти човекови права и демократијата

Новата генерација на глобални безбедносни закани ги поткопуваат темелите на современите демократски држави и представуваат предизвик за нивно опстојување во смисла на владеење на правото како и пружање на ефикасна заштита и безбедно опкружување за нивните граѓани. Одговорот на легитимните Влади треба да биде пред се превентивен, преку превземање на ефикасни мерки и активности, но тој одговор не ги ослободува државите од обврската да се грижат и да ги почитуваат основните човекови права и слободи. Кога станува збор за овоа прашање, американските методи кои се применуваат при расветлување на криминални дела особено поврзани со употреба на оружје за масовно уништување и акти на тероризам во многу аспекти го надминуваат она што се смета дозволено согласно меѓународно признаената Конвенција за однесување со воени заробеници. Ставот на американската Влада е дека Конвенцијата се однесува исклучиво на заробеници со статус на воен заробеник е неприфатлива. Во согласност со членот 15 од Европската Конвенција за човекови права „За време на војна или друга опасност која ја загрозува јавната безбедност“, државите можат да превземат мерки за заштита на државата и нејзините граѓани при тоа дерогирајќи ги обврските кои прилегуваат од оваа Конвенција. Како и да е, ограничувањата кои современите демократски држави ги сметаат за неопходни и оправдани од аспект на безбедноста и ги превземаат за постигнување на истата, а кои ограничувања имаат директно влијание на правото на приватност и доверливоста на комуникацијата и кореспонденцијата во никој случај не смеат да бидат оправдувани и легитимни. Исто така, правото на живот, политичките и религиозните права не смеат да бидат доведени во прашање, дури и да се работи за закани од акт на тероризам, употреба на оружје за масовно уништување и други криминални акти насочени против демократските општества кои го сметаат

лимитирањето на основните човечки права и слободи за оправдано особено при справување со новите глобални безбедносни закани⁹⁶.

1.1. Човекови права

Сонот светот да биде управуван и воден согласно законот е општа визија. Ние не треба да ја фаворизираме безбедноста и поредокот до таа мерка што ќе доведе до негирање и во крајна линија уништување на општо прифатените норми на слобода и правда а сето тоа поради апсолутна безбедност. Како што Бенџамин Франклин, таткото на американската независност, рече: „Оние кои што ги жртвуваат основните слободи и права за привремено чувство на безбедност, не заслужуваат ниту слобода ниту безбедност“⁹⁷. Човековите права се „ставени во окови“ односно постои нивно ограничување во годините по септември 2001 година. Режимот кој беше воспоставен од страна на современите демократски држави по Втората Светска Војна моментално е доведен во прашање и резултира со импликации по безбедноста, како на секоја држава одделено така и на меѓународно ниво⁹⁸.

Новата генерација на глобални безбедносни закани, особено тероризмот, организираниот криминал и корупцијата се најголеми предизвици кои се исправуваат пред современите демократски држави а кои закани имаат најголемо влијание врз човековите права и демократијата.

Директна врска помеѓу тероризмот и човековите права за прв пат е поставена на Светската Конференција за човекови права одржана во Виена 1993 година. Декларацијата и Акцискиот План донесени во Виена, во параграфот 17, вели: „Чин, метод и/или дејствије поврзано со тероризмот во секаква форма и/или манифестација, како и негова поврзаност во поедини земји со нелегална трговија со дрога се активности насочени кон загрозување на човечките права, фундаменталните слободи и демократијата, со закана кон територијалниот интегритет, безбедноста на државата и легално избраната Влада“⁹⁹.

⁹⁶ Council of Europe: „Global Challenges to democracy“, Synthesis of Plenary Sessions and Conferencees, 6 – 10 July 2009, Strazbourg, стр. 34

⁹⁷ <http://www.cigionline.org/articles/2007/07/human-rights-national-security-and-terrorism>

⁹⁸ <http://csis.org/program/human-rights-and-security-initiative>

⁹⁹ Janusz Symonidas, „Human Rights: New Dimensions and Challenges“, Dartmouth Publishing, 1998, стр. 14

1.2. Тортура и репресија – сива зона на демократиите

Во минатото, почнувајќи од римското царство, кога репресијата и тортурата се применувани врз робовите за време на самите судски процеси и кога сведочењата биле валидни единствено ако биле добиени како последица на извршена тортура врз нив па се до денешното модерно време, кога тортурата и репресијата се со консензус прогласени за неморални и представуваат една од најголемите повреди на човечкото достоинство. Разликите кои се јавуваат во врска со оправдување или неоправдување на тортурата и репресијата се резултат на припаност на различни културни, религиозни и/или политички групи, но сепак, генерално постои усогласен став дека тортурата и репресијата се неоправдани и не е хумани средства¹⁰⁰, особено ако една држава сака да го воздигне својот имиџ на современо демократско општество.

САД, Русија, Сирија, Ирак, Авганистан, Египет и други држави се меѓу оние кај кои е најизразена употребата на тортура и репресија како метод на добивање на потребни информации за ефикасна борба со заканите кои постојано ги демнат овие држави. САД, како што самите себе се нарекуваат „чувари на светскиот мир и демократија“ ја имаат ратификувано Конвенцијата против тортура во 1994 година со која, за разлика од Женевската, која не ја потпишале, а која ги уредува правата на воените заробеници, се уредуваат правата на сите луѓе и која се однесува на секого, без разлика да ли се работи за терорист или непријателски борец¹⁰¹.

¹⁰⁰ Поголем број на луѓе кои се анкетирани во врска со оправдувањето и/или неоправдувањето на тортурата и репресијата се спротиставуваат на нејзината употреба дури и таа да се применува за „добивање на потребни информации со кои можат да се спречат непотребни жртви и материјални страдања предизвикани од акти на тероризам“, се истакнува на анкета на ВВС (Би – Би – Си) спроведена врз повеќе од 27.000 луѓе од 25 земји во светот. Резултатите на анкетата покажале дека 59% од интервјуираните не се подготвени за компромис кога санува збор за заштита на човековите права, додека 29% се изјасниле дека на легитимните државни органи кои се задолжени за безбедност треба да им се дозволи да употребуваат одреден степен на репресија и тортура во борба против тероризмот

¹⁰¹ САД, при ратификација на КПП имаат ставено резерва на член 16 од истата со која се уредува задолжителна обврска на секоја држава која ја потпишала КПП „На целата нејзина територија која е под нејзина јурisdикција да спречи и превенира акти на нехуман, понижувачки и пред се суров третман“. Со ова, секое вакво однесување надвор од границите на САД би се сметало за повреда на Конвенцијата бидејќи нејзина повреда би значела и повреда на меѓународното право. Во националниот Устав на САД е инкорпорирана Меѓународната забрана на тортура и репресија.

IV. Мерки за борба против новата генерација на глобални безбедносни закани

Институциите на државата имаат најголема и најдоговорна улога во заштитата и благосостојбата на граѓаните на таа држава и на институциите во таа држава од сите видови на насилство, особено од новата генерација на глобални безбедносни закани кои што во изминатиот период се наметнаа како најголема опасност по модерното општество, така да предизвиците за зачувување на безбедноста во XXI век се императив за современите демократски држави. Познато е дека заканите кои ја демнат и секојдневно ја ставаат на испит демократијата не можат да се елиминираат, но за да се држат под контрола сите меѓународни субјекти треба и мора да дадат свој придонес, секој на свое ниво.

Државите мораат да се придржуваат и да почитуваат одредени меѓународни норми и документи кои самите ги ратификувале, да го почитуваат меѓународното право и внатрешдржавните правни регулативи. Можеме да ги дефинираме како формално потпишани и ратификувани меѓународни спогодби помеѓу две и/или повеќе држави или меѓународни ентитети. Меѓународните инструменти се камен темелникот на меѓународното право¹⁰². Почитувајќи го сето погоре наведено, современите демократски држави мора да применуваат превентивни, репресивни и воени мерки за своја заштита.

¹⁰² Пичман Томас, Кавла Сандип: „Прирачник за Транснационален Криминал и Правда“, Датапонс 2009 година, стр. 283

1. Превентивни мерки за борба против новата генерација на глобални безбедносни закани

Превентивните мерки представуваат сет на активности чија што крајна цел е отклонување или намалување на симптомите, додека елиминирање на причината можеме да ја дефинираме како општа превенција. Превентивните мерки како такви имаат за задача да се одстрани и/или минимизира поддршката како од внатре така и од надвор на носителите на криминалните дејствија и активности. Исто така, намена на превентивните мерки е да се покаже дека демократските општества се навистина решени да ги искоренат заканите и дека се подготвени за доглотрајно спротиставување на секаков вид на загрозување кој што тие го носат со себе. Самата идеја на за давање на приоритет на превенцијата врз поскапата репресија како пристап кон глобалните безбедносни закани мотивацијата ја влече од два битни аспекти кои можат да се поделат на академски аспект кој ги опфаќа аргументите дека предмет на превенција не се самите закани туку резултатите кои ги носат тие во себе, како насилство, безредие, нарушување на општа и лична безбедност и вториот аспект е широкиот консензус постигнат помеѓу донаторските Влади и агенции дека превенцијата е поисплатлива од репресијата односно интервенцијата. Овој вид на мерки се најтешки за примена, бидејќи се долготрајни, резултатите не се видливи веднаш што придонесува за недоверба и покажување на скептицизам за нивна примена, што на долги рокови, може да ја разниша решеноста за совладување на овие зла освен доколку не постои јасна слика и меѓусебна поддршка од сите релевантни фактори на меѓународно ниво. Целото модерно општество треба да покаже решеност за борба против овие нови глобални безбедносни закани, а не само армијата, полицијата и службите за безбедност.

Со цел да се воспостави ефикасен систем на превенција, треба и мора да се исполнат неколку основни предуслови: високопрофесионална и организирана служба за безбедност; објективна проценка на заканите и опасностите односно нивото на загрозување; да не се потценува ниту пак преценуваат криминалните и/или терористичките организации; сите граѓани да имаат висока свест со цел професионално и успешно извршување на своите должности при извршување на своите работни обврски; потполно следење на законската легислатива и прописите

со што се смалува просторот за делување на криминалните и/или терористички организации, што е многу битен фактор; континуирано развивање на безбедносната култура; превземање на мерки за заштита и унапредување на истите; стекнување на суштинско познавање за и околу методите и средствата кои ги користат криминалните и/или терористички групи при изведување на своите активности¹⁰³.

1.1. Дипломатски мерки

Ниту една држава сама не може да се избори со глобалните безбедносни закани. За лидерите на современите демократски општества предизвик е да изградат и да одржат ефикасна коалиција со цел борба против новите глобални безбедносни закани. Поради тоа, дипломатијата е клучен фактор во борбата против новите закани кои се предизвик по безбедноста на модерното општество. Криминалните групи се трпеливи, со висок степен на решеност и сигурност во тоа да продолжат да се спротиставуваат и да бараат начини за поразување на современите демократии и продолжување на своите активности, секоја закана во свој домен (политичка или економска корист). Земајќи го во предвид изнесеното, станува јасно дека за успешна маргинализација на овие криминални групи како и нивно спречување за организирање на криминалните активности на минимум, потребно е изготвување и примена на ефикасна палета на дипломатски мерки, за чие спроведување треба да постои политичка волја од страна на сите држави. Ефикасноста на оваа стратегија како постулат ја има „нулта толеранција“ за овие групи од било која држава. Делотворна дипломатија сите дејствија и превземени мерки ги поврзува во една кохерентна целина. Дипломатијата веќе не е само и ексклузивно задача на професионалните дипломати во министерствата за надворешни работи. Лукето задолжен за други специјализирани функции поврзани со превенција и попречување на определени видови на закани мора интензивно да соработуваат меѓу себе. Погелм дел од соработката е на билатерално ниво, но важе придонес може да дае и мултиратералан дипломатија, во која спаѓаат одредни конвенции кои се носат на Собранието на Обединетите Нации се добра појдовна основа за практична соработка во случаи кога има преклопување со националните надлежности. Недостатоците на

¹⁰³ Д-р Радослав Гаџиновиќ: „Антитероризам“, Библиотека „На трагу“, Београд, 2006, стр. 40.

дипломатијата се видливи веќе на прв поглед. Ниту една криминална организација не е обрзана да ги почитува резолуциите кои ги носат Обединетите Нации ниту пак ќе одговара во согласност со тие резолуции. Но, дипломатијата е поддршка на сите други средства кои се користат, било преку проблабочување на моралната сила било преку обезбедување на меѓународна законска рамка за нивна употреба¹⁰⁴.

1.2. Економски мерки

Новата генерација на глобалните безбедносни закани наметнува потреба од ефикасен и ефективен меѓународен одговор. Дипломатските мерки, иако се преферирани, често се неефикасно средство за убедување, додека примената на воена сила е многу скапа и многу често несоодветна од политичка гледна точка. Економските мерки, особено економските санкции, современите демократски држави преку органите и телата кои им стојат на располагање, а најчесто преку Советот за Безбедност на Обединетите Нации, ги употребуваат како алатка која е на „пола пат“ помеѓу дипломатијата и превземањето на репресивни мерки.

Економските мерки се „Принудни мерки кои се применуваат против една и/или повеќе држави со цел да се изнуди промена на политиката која ја води/водат тие држави или во најмала рака да се покаже што остатокот од демократското општество мисли за политиките кои ги води/водат тие држави“¹⁰⁵. Најефикасни се кога се употребуваат како дел од кохерентна, осмислена стратегија на која на располагање и стојат и други алатки кои може, смее и ги применува меѓународната заедница, а кои мерки се применуваат далеку од очите на јавноста¹⁰⁶. Санкциите, како превентивна мерка се најупотребувана превентивна мерка на некоја криза и/или меѓународна закана.

Употребата на санкциите за „доведување во послушност“ на некоја држава не е новоизмислено оружје на општеството за борба против кризи и/или закани. Тие се применуваат од античкото време како средство за економска и политичка

¹⁰⁴ Д-р Радослав Гаџиновић: „Антитероризам“, Библиотека „На трагу“, Београд 2006, стр. 47;

¹⁰⁵ LTC Hector L. Colon: „Enforcement of Targeted Financial Sanction: The Military Role“, US Army Financial Corps, USAWC Strategy Research Project, US Army War College, Pennsylvania, стр. 12, <http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA414969&Location=U2&doc=GetTRDoc.pdf>;

¹⁰⁶ Enrico Carisch&Lorraine Rickard-Martin: „Global Threats and Role of United Nation Sanction“, International Policy Analysis, December 2011, стр. 2

присилба. Најран случај на применети санкции во пишаната историја е случајот на персијанците против Мегаранските трговци насочен кон Атинскиот пазар во 432 година Пред Нашата Ера, непосредно пред избивањето на Пелопонеската војна¹⁰⁷.

Порано економските мерки беа применувани во случаи на меѓугранични агресии и/или цивилни судири. Со текот на времето, Советот за Безбедност, како тело задолжено да се грижи за благосостојбата на современите демократски држави, го прошири толкувањето на поимот „закана по меѓународниот мир и безбедност“, со тоа создавајќи основа за примена на санкциите против меѓународните односно глобалните безбедносни закани. Тука би ги навеле случајот со Либија како првична употреба на санкциите против меѓународниот тероризам кои беа последица на докажаното учество во соборувањето на два цивилни патнички авиона во 1988 и 1989 година¹⁰⁸.

Понатаму, економските мерки беа применети во функција на против терористичката борба против талибанците во Авганистан во 1999 година, за да потоа бидат надополнети и проширени со терористичкиот синџир на Ал Каида, преку Резолуцијата на Советот за Безбедност на Обединетите Нации 1373, од 28 Септември 2001 година, со што се обврзаа современите демократски држави да ја зајакнат легислативата преку криминализација на тероризмот¹⁰⁹.

Санкциите против недозволена пролиферација на оружје за масовно уништување започнаа да се применуваат против Ирак во 1990 година, а најнов случај е со економските мерки против Северна Кореја и Иран во 2006 година.

¹⁰⁷ Enrico Carisch, Loraine Rickard-Martin: „Global Threats and Role of United Nation Sanction“, International Policy Analysis, December 2011, стр. 2;

¹⁰⁸ Исто, стр. 3;

¹⁰⁹ Исто, стр. 4.

Случаи (хронолошки)	ВИД на САНКЦИИ									Резолуции на СБ на ОН
	Оружје	Финанси	Патување	Авијација	Нафта	Дијаманти	Градежништво	Останати	Панел на експерти	
Ирак	X	X								661 (1990); 1483/1518 (2003); 1540 (2004)
Југославија	(X)	(X)	(X)	(X)						713 (1991); 757 (1992); 820 (1993); 942 (1994); 1160 (1998)
Сомалија/ Еритреја	X	X	X						X	733 (1992); 751 (1992); 1772 (2007); 1844 (2008); 1907 (2009)
Либија I	(X)	(X)		(X)				(X)		748 (1992); 883 (1993);
Либија II	X	X	X						X	1970/1973/2009 (2011)
Либеерија	X	X	X			(X)	(X)		X	788 (1992); 1343 (1992); 1478/1521 (2003); 1532 (2004); 1753 (2006); 1903 (2009)
Хаити	(X)	(X)	(X)	(X)	(X)	(X)				841 (1993); 873 (1993); 917 (1994)
Ангола	(X)	(X)	(X)		(X)	(X)		(X)	(X)	864 (1993); 1127 (1997); 1173 (1998)
Руанда	(X)								(X)	918 (1994); 997/1011 (1995); 1823 (2008)
Судан I			(X)	(X)				(X)		1054 (1996); 1070 (1996); 1556 (2004);
Судан II	X	X	X						X	1591 (2005); 1769 (2007)
Сиера Леоне	(X)		(X)		(X)	(X)			(X)	1132 (1997); 1171 (1998); 1306 (2000); 1940 (2010)

Авганистан/ Ал Каеда/ Талибанци ¹¹⁰	X	X	X	(X)					X	1267 (1999); 1333 (2000); 1393 (2002); 1526 (2004); 1617 (2005); 1735 (2006); 1822 (2008); 1904 (2009); 1988/1989 (2011)
Еритреја/ Етиопија	(X) ¹¹¹									1298 (2000)
ДР Конго	X	X	X						X	1433 (2003); 1596 (2005); 1807/1857 (2008); 1952 (2010)
Обала на Слоновата Коска	X	X	X			X			X	1572 (2004); 1584 (2005); 1643 (2005); 1833 (2009); 1975/1980 (2011)
Либан/Сирија ¹¹²		X	X							1636 (2005); 1701 (2006)
Северна Кореја	X	X	X					X	X	1718 (2006); 1974 (2009)
Иран	X	X	X						X	1737 (2006); 1747 (2007); 1803 (2008); 1929 (2010)

Табела 8: Санкции на СБ на ОН за период од 1990 – 2011 година¹¹³

1.2.1. Видови на економски мерки

При избирањето на видот на економските санкции кои ќе имаат најголем ефект, на современите демократски држави на располагање им стои цела палета на мерки, кои, како крајна цел имаат блокирање на економијата и ослабување на определена држава која е или има индикации дека е спонзор на криминални активности кои представуваат потенцијална закана на меѓународно ниво. Како

¹¹⁰ Резолуција на СБ на ОН бр. 1988 (Јуни 2011) ги одвојува Талибанците од Ал Каеда и воспоставува посебен режим на санкции поврзан со нив;

¹¹¹ Во заграда се представени Санкциите на ОН кои се повлечени;

¹¹² Резолуцијата на СБ на ОН бр. 1636 одобрува употреба на мерки против индивидуи кои се резултат на меѓународни истражни дејствија превземени од меѓународна Независна комисија на Владата на Либан а поврзано со сомневањето за извршен терористички напад во Бејрут на 14 Февруари 2005 година каде е убиен поранешниот Премиер на Либан и 22 други лица;

¹¹³ Извор: Sue E. Eckert: Strengthening UN Sanction – Council of Foreign Relation Press, forthcoming 2012).

позначајни би ги издвоиле: ембарго за оружје; ограничувања за патување и летање; замрзнување на средства; санкција за производи; трговски санкции; список „Црна листа“¹¹⁴.

1.2.1.1. Ембарго со оружје представува забрана за увоз и/или извоз на оружје и материјали поврзани со истото како и резервни делови, техничка помош, обука, финансирање и друга помош поврзана со воени активности. Изузетоци се несмртоносна воена опрема за хуманитарни и/или заштитни цели. Ембаргото може да биде целосно или делумно, односно може да се однесува на целата територија, на дел од територија, на влада или група на не – државни актери или на индивидуа.

1.2.1.2. Ограничувања за патување и летање: Забраната за патување ја обврзува државата да дејствува превентивно во насока на попречување на влез или премин преку нејзина територија на лица (со исклучок на нејзини граѓани) кои се предмет на ограничувањето за патување и летање. Исклучок од ова можат да представуваат лица кои патуваат поради хуманитарни причини како медицински третман или за религиозни потреби; заради судски процес или заради мировен ангажман. Забраната за летање се однесува на забрана за секаков вид на летови во рамките на определен воздушен простор или да ја обврзува државата да го ограничи правото на влез во нејзиниот воздушен простор на воздухоплов кој е регистриран на определена држава. Представува одлично средство за приземјување на национални авиопревозници кои нивни партнери, кои се сопственост на државата за која се однесува забраната. Вообичаено исклучок се хуманитарните летови.

1.2.1.3. Замрзнување на средства ја обврзува државата да ги замрзне сите фондови и средства на нејзина територија кои се во сопственост на определено лице, група, организација и/или ентитет како и во сопственост на нивни колаборатори, кои се наоѓаат на „Црната листа“. Овој вид на економски

¹¹⁴ „Црна Листа“ представува список на лица кои се и/или биле замешани во криминални активности а чии имиња и лични податоци се составен дел на анексот кој е на сила за дадена држава и е издаден од страна на Советот за Безбедност на Обединетите Нации или од страна на соодветен Комитет односно тело во рамките на Обединетите Нации.

мерки обично не се однесува на фондови за основни трошоци како трошоци за храна, лекови, медицинска грижа, осигурителни премии, даноци и плаќање на законски дозволени услуги. За висината на овие трошоци и нивната оправданост мора да биде известен соодветниот комитет во рамките на Советот за Безбедност порди одобрување.

1.2.1.4. Санкции на производи опфаќа увоз и/или извоз на нафта, дијаманти или дрво. Забраната за дијаманти се однесува на Ангола, Сиера Леоне, Либерија и Обала на Слоновата Коска. Забрана за дрво беше воведена против Либерија во 2003 година¹¹⁵.

1.2.1.5. Трговско ембарго од страна на соодветните тела на современите демократски држави е на сила само против Северна Кореја. Исто така, определена форма на трговско ембарго постои во Демократска Република Конго за трговија на минерали (задолжително е да се докаже потеклото како и поврзаноста со оние кои заговараат насилство и судири)

¹¹⁵ Enrico Carisch, Loraine Rickard-Martin: „Global Threats and Role of United Nation Sanction“, International Policy Analysis, December 2011, стр. 8.

2. Репресивни мерки за борба против новата генерација на глобалните безбедносни закани

2.1. Психолошко – политички мерки

Без оглед дали станува збор за државни и/или недржавни организации и/или институции, тие имаат право да превземаат психолошко – политички мерки и активности за време на мир и војна. Основна цел на овие мерки е стратешко влијание, во смисла дека, секоја акција со примена на овие инструменти на репресија има како резултат одредено влијание. Како евидентен пример за ова ќе ги земеме САД. Тие се извонредно влијателни во глобални рамки, најмногу поради тоа што представуваат а помалку поради тоа што го зборуваат, во контекст на нивната признаена посветеност на демократијата и индивидуалната слобода.

Терминот „политичка акција“ се однесува на сите активности креирани да извршат влијание врз одредени политички групи и/или процеси во странство, надвор од државата која ги применува тие мерки. Реконструкцијата на Владата на Исламска Република Авганистан по падот на Талибанскиот режим е одличен пример за примена на политички мерки на репресија и ја истакнува стратешката важност на овој вид мерки. Политичките мерки со кои се реализира политичката акција не даваат анцент само на воени и дипломатски мерки туку и на ресурси на владини агенции кои обично се инволвирани во надворешните работи¹¹⁶.

Како дел на Министерствата за Одбрана, се почесто, како сегмент на „информатичките операции“¹¹⁷, се споменуваат и психолошките операции (анг. PsiOp). Психолошките дејствија односно мерки се вткаени во заедницата на специјални операции. Се уште не е целосно дефиниран потенцијалот на психолошки операции кои се изведуваат преку интернет така да главна, ударна тупаница на овој вид операции и мерки се уште остануваат традиционалните медиуми – флаери,

¹¹⁶ Одри Курт Кронин, Џејмс М. Лудс: „Напад на тероризмот – Елементи на грандиозна Стратегија“, Нампрес 2009, стр. 223;

¹¹⁷ Термин кој ја означува се поголемата важност на напредните компјутерски и комуникациски технологии, но има и значително поширока употреба, која ја опфаќа електронската борба и компјутерската мрежна одбрана/напад.

гласноговорници, радио и ТВ емисиите¹¹⁸. Психолошките мерки се лесни за примена и со висок тактички потенцијал.

Постои голема сива зона помеѓу употребата на политичко – психолошките мерки и јавната (официјална) дипломатија. Стратешки гледано, поголемиот дел на применетите политичко – психолошки мерки и операции тешко се разликуваат од она што во политички жаргон би можело да се нарече „Одбрамбена Јавна Дипломатија“. Ако збориме за јавна дипломатија, аналогно на тоа постои и тајна дипломатија. Разузнавачките служби, особено на САД и Русија, имаат големо искуство во овој вид на дипломатија. Овие служби водеа цела низа на тајни операции со цела да се изврши влијание врз надворешните политички процеси кои се движеа од субвенционирање на оддлени политичари и/или партии па се до изведување на Државен удар¹¹⁹.

За да се постигне крајната цел со употреба на овој вид на мерки во борбата со новата генерација на глобални безбедносни закани, тие нужно мора да обезбедат три сегменти. Првиот сегмент е информативен: да се стави до знаење дека борбата е насочена да се направи аргумент дека криминалните групи и организации се реакционерни, неморални и нецивилизирани и дека дејствијата се насочени кон нив без притоа да се рушат основните човечки слободи и вредности. Вториот е политичко – правен: кампања со цел превземање на енергични чекори против групите и/или организациите кои представуваат закана како и против нивните подржувачи. Третиот сегмент е политичко – институционален и опфаќа мерки преку кои ќе се изврши супресија и прочистување на сите криминогени елементи од јавните институции со што ќе се минимизира само декларативното залагање за борба со овие безбедносни закани на одредени држави.¹²⁰

¹¹⁸ Одри Курт Кронин, Џејмс М. Лудс: „Напад на тероризмот – Елементи на грандиозна Стратегија“, Нампрес, 2009, стр. 223;

¹¹⁹ Исто, стр. 224;

¹²⁰ Исто, стр. 234.

2.2. Законска легислатива за борба со новата генерација на глобални безбедносни закани

Новите околности кои се во директна врска со безбедносните предизвици побарува соодветна, ефикасна и пред се применлива законска легислатива. Законите и регулативите на современите демократии опфаќаат широк дијапазон на области во кои треба да бидат применливи и во исто време да ја истакнуваат и легитимноста на држаните институции но и да го издржат притосокот кој со себе ја носи новопромовираната демократија во однос на поголеми индивидуални слободи. Современите општества тежнеат кон почитување на човечките права и слободи, но во исто време императив им е и личната и колективната безбедност. Високо цивилизираните општества се карактеризираат со култура на доверба, соработка, реципроцитет, почитување, толеранција и компромис.

Законската легислатива, во таа смисла треба да обезбеди висок ниво на соработка и координација помеѓу вооружените сили, полицијата (органите на редот и мирот), цивилните авторитети, владините институции и приватниот сектор, односно ја опфаќа комплексната палета на сите нивоа на кои почиваат современите демократии а кои се неопходно потребни за ефикасна контрола и во крајна линија елиминирање на глобалните безбедносни закани¹²¹.

2.2.1. Легислатива за борба против глобалниот тероризам

Тероризмот не е нов феномен во меѓународните односи. Јакнењето на тероризмот во деветнаесетиот и дваесетиот век ја наметна потребата од поблиска соработка помеѓу државите со цел поефикасна борба против него. Борбата против тероризмот се означува како врвен приоритет на меѓународната заедница. Првиот чекор беше превземен од Лигата на народите 1937 година кога е усвоена специјална Конвенција за казнување и превенција на тероризмот. Иако Конвенцијата никогаш не стапи на сила, имаше голема улога во демистификацијата и квалификувањето на тероризмот како меѓународно кривично дело.

¹²¹ Matika Dario, Fabac Robert: „Challenges of Democracy and Asymmetrical Threats – Military Organizations by Means of Learning and Adaptation towards the New Capabilities and Knowledge“, Institute for Research and Development of Defense System, MoD, Croatia, ECNDT, 2006 – Tu.3.4.4., стр. 8.

По Втората Светска Војна, Генералното Собрание на ОН стана преокупирано со прашањата поврзани со тероризмот што доведе до формирање на Ад Хок Комитетот а резултираше со Резолуцијата 34/145 од 17 декември 1979 година каде како терористички дела се оквалификувани сите криминални дела кои за цел имаат одземање на човечки животи и загрозување на основните права и слободи.

2.2.2. Легислатива за борба против глобалниот компјутерски криминал

Како дел од заедничката политика насочена кој заштита на општеството од компјутерски криминал представува Конвенцијата за компјутерски криминал донесена од Советот на Европа на 22 Ноември во Будимпешта. Како и Дополнителниот Протокол на Конвенцијата донесен во Стразбур на 28 Јануари 2003 година. Потребата од донесување на овој документ е предизвикана од темелните промени кои настанале во дигитализацијата, конвергенцијата и континуираната глобализација на компјутерските мрежи но и поради ризикот од искористување на компјутерските мрежи и електронските информации при извршување на кривични дела¹²².

Во Конвенцијата се дефинираат поимите како „Компјутерски систем,, „Компјутерски податоци“ но и дава препораки за мерки кои треба да се превземаат во делот на материјалното кривично право по одделни групи на кривични дела, додека Дополнителниот Протокол се однесува на казнување на акти на расизам и ксенофобија извршени преку компјутерски систем¹²³.

¹²² Зборник на Трудови, Универзитет „Свети Климент Охридски“ – Битола; Факултет за Безбедност – Скопје: „Безбедност, Еколошка Безбедност и Предизвиците по Република Македонија“, 2010, стр. 316;

¹²³ Исто, стр. 317.

2.2.3. Легислатива за борба против глобалната пролиферација на оружје за масовно уништување

Оружјето за масовно уништување не спаѓа под правен концепт. Како и да е, научниците го употребуваат овој општо прифатен израз за да се направи разлика помеѓу нуклеарното, хемиското и биолошкото оружје и конвенционалното оружје со цел да се прикаже неможноста оружјето за масовно уништување да биде употребено стриктно против воени или цивилни цели¹²⁴. Од правна гледна точка, меѓународната регулатива за оружјето за масовно уништување потпаѓа под општите закони кои го регулираат разоружувањето и контролата на оружјето. Употребата на оружјето за масовно уништување е стриктно ограничена и контролирана со правила кои им забрануваат на државите при заканување и употреба на сила да го употребуваат овоа оружје што е опфатно со Законите за хуманитарно право, кои се обичајни по природа¹²⁵¹²⁶. Меѓународните договори ја третираат оваа материја преку дадени правила за производство, чување и употреба на оружјето за масовно уништување, за секоја од трите категории одделено. Како и да е, додека обичајното право ја ограничува употребата и е многу стриктно по овоа прашање, меѓународната правната легислатива која го регулира овоа прашање, развојот и поседувањето на оружјето за масовно уништување не се смета за нелегално се додека е во рамките на Договорот за Контрола на оружјето и трговија со истото¹²⁷. Прв општо прифатен правен основ за борба против пролиферацијата на оружјето за масовно уништување представува Резолуцијата на Советот за Безбедност на ОН 1540 едногласно прифатена на 28 Април 2004 година која стана составен дел на Глава VII од Повелбата на Обеднитетите Нации. Целите на овој правен инструмент се да се зголеми, на прво место, капацитетот за справување со оваа закана на сите засегнати држави. Понатаму, да се превенира пролиферацијата на оружјето за масовно уништување како и да се пополнат законските пропусти во меѓународното право кои

¹²⁴ Ass. Prof. Milagros Alvares, Vertugo: „Comparing US and EU Strategies Against Weapon of Mass Destruction: Legal Consequencis“, Annual Survey of International & Comparative Law, Vol. 11, Article 7, стр. 119;

¹²⁵ Исто, стр. 119;

¹²⁶ http://en.wikipedia.org/wiki/Custom_%28law%29;

¹²⁷ Ass. Prof. Milagros Alvares, Vertugo: „Comparing US and EU Strategies Against Weapon of Mass Destruction: Legal Consequencis“, Annual Survey of International & Comparative Law, Vol. 11, Article 7, стр. 120;

ќе ги одвратат недржавните актери од производство, набавка, развој, поседување и транспорт на оружјето за масовно уништување особено за терористички цели. Овој документ се базира врз повеќе едногласно усвоени документи на земјите членки на ОН од кои би ги издвоиле:

2.2.3.1. Документи поврзани со нуклеарно оружје:

- Договор за не-пролифеарација на нуклеарно оружје (1868 година);
- Зони забранети за нуклеарно оружје (1975 година);
- Конвенција за физичка заштита на нуклерани материјали (1979 година);
- Заштита на материјали за производство на ОМУ и дополнителни протоколи (1993 година);
- Договор за изведување на проби со нуклеарно оружје (1996 година);

2.2.3.2. Документи поврзани со биолошко – хемиско оружје:

- Конвенција за биолошко оружје (1972 година);
- Конвенција за хемиско оружје (1993 година);
- Хашка Конвенција за начини на однесување на државите (2002 година);
- Останати Конвенции поврзани со нуклеарен тероризам, бомбардирање, безбедност на платформи, финансирање на тероризмот и др.

Резолуцијата на Советот за Безбедност на Обеднетите Нации 1810, изгласана 2008 година, како продолжеток на Резолуцијата на СБ на ОН 1540, ги повикува државите да продолжат со имплементација на Резолуцијата на СБ на ОН 1540 како и да се продлабочи соработката помеѓу владиниот и невладиниот сектор поврани со Резолуциите на СБ на ОН 1276 (1999 година) и 1373 (2000 година).

Историјатот на IAEA¹²⁸ и NPT¹²⁹ се евидентни докази дека, пролиферацијата на оружје за масовно уништување за мирновремена употреба представува ништо друго освен мит. Рестриктивната политика поврзна со овоа прашање нема да биде ефикасна додека некои држави се промовираат и како средство за политичко убедување го употребуваат арсеналот на оружје за масовно уништување кој што го поседуваат. Во тој поглед, Обединетите Нации треба и мора да изнајдат ефикасен

¹²⁸ IAEA – International Atomic Energy Association (Меѓународна Асоцијација за Нуклеарна Енергија);

¹²⁹ NPT – Nuclear Priliferation Treaty – Договор за Нуклеарна Пролиферација.

механизам за наметнување на идејата за помалку опасни извори за производство на енергија. Советот за безбедност, преку своите тела треба да представува најефикасна алатка за криминализација на пролиферација на оружјето за масовно уништување.

2.2.4. Легислатива за борба против глобалниот (транснационален) организиран криминал

Милениумската Декларација прифатена на состанокот на шефовите на државите во ОН во Септември 2000 година ги реafirмираше принципите на кои се базира демократијата и треба да послужи како мотиватор за сите кои се залагаат за влдеене на правото¹³⁰. Конвенцијата представува агресивен обид за превземање на мерки и активности за борба против организираниот криминал на сите нивоа, од локално до глобално. Ве неа, во член 2, се дефинирани поимите поврзани со организираниот криминал како што се „Организирани криминални групи“, „Замрзнување на имот“ и „Задржување на имот“, „Конфискација“ и други поими поврзни со транснационалниот организиран криминал¹³¹. Во Конвенцијата е разработена соработката помеѓу државите, јуридикцијата, постапки со жртвите на организираниот криминал и нивна заштита. Како составен дел на Конвенцијата се и Протокол за превенција, спречување и казнување на трговија со луѓе, особено жени и деца и Протокол против криумчарење на мигранти по копнен, морски и воздушен пат донесени на 15 Ноември 2000 година, Протокол против нелегално производство и трговија со оружје, негови делови и компоненти и муниција, донесен на 31 Мај 2001 година.

Конвенцијата представува основен меѓународен правен инструмент за борба против организираниот криминал. Оваа конвенција покажува, барем декларативно, дека современите демократски држави се подготвени и решени да се изборат со оваа зло на модерното време и на денешницата.

2.2.4.1. Легислатива за борба против глобалната трговија со луѓе

Долгата историја на меѓународните документи поврзани со трговија со луѓе ги одсликува обидите на меѓународниот фактор да го стави под контрола и во крајна

¹³⁰ UN Office on Drugs and Crime: „United Nation Convention Against Transnacional Organized Crime and the Protocols Thereto“, Њу Јорк, 2004, стр. iii (Вовед);

¹³¹ Исто, стр. 5.

линија, го реши овоа глобално зло на денешницата. Првите конкретни обиди се представени низ меѓународниот договор за сузбивање на трговија со бело робје од 1904 година¹³² кој што договор главниот фокус го има ставено врз заштитата на жртвите но не даде ефикасни мерки за кривично гонење и казнување на криминалците кои се занимаваат со трговијата. Согледувајќи го овој пропуст, во 1910 година е усвоена меѓународна Конвенција за укинување на трговија со бело робје со која државите потписнички, вкупно 13, се обврзаа кривично да ги гонат сторителите на овој вид дела. Дополнително, во 1921 и 1933 година, под покровителство на Друштвото на народите се донесни Конвенции за укинување на трговија со жени и деца и со полнолетни жени. Краен резултат на овие легислативи беше консолидацијата на сите овие конвенции во Конвенција за укинување на трговија со луѓе и експлоатација на проституција на други лица од 1949 година, донесена од ОН¹³³. Во периодот кој што следи се потпишани неколку битни конвенции, меѓи кои би ги издвоиле:

- Универзална Декларација за човековите права;
- Меѓународна Конвенција за граѓанско – политичките права;
- Меѓународна Конвенција за економски, социјални и културни права;
- Конвенција за елиминирање на сите форми на дискриминација против жените;
- Конвенција против тортура и друг свиреп нечовечки или понижувачки третомаи казнување;
- Конвенција за права на детето;
- Конвенција за заштита на правата на емигрантските работници и членовите на нивните семејства;
- Конвенција за ропство;
- Дополнителна Конвенција за укинување на ропство – трговија со робови и институции и практички слични на ропство;
- Конвенција број 29 на Меѓународната организација на трудот во врска со присилна работа и

¹³² М-р Тумановски Драган: „Судска Ревизија“, Здружение на Судии на РМ, број 3, септември 2003 година, стр, 15;

¹³³ Исто, стр, 15.

- Конвенција број 105 на Меѓународната Организација на трудот за укинување на присилна работа¹³⁴

Како круна на овој меѓународен напор со заеднички сили и средства да му се застане на пат на овоа глобално зло и растечка закана се смета Конвенцијата против транснационалниот организиран криминал која, по комплетирање од страна на Комитетот, во декември 2000 година, во Палермо е потпишана од 130 земји за само четири дена. Како составен дел на оваа Конвенција беа и Протоколите за спречување на трговија си жени и деца и илегална трговија и транспорт на емигранти¹³⁵. Со тоа се потврдува решеноста на меѓународната заедница да се избори со оваа закана но и се огледува загриженоста која постои од јакнење и ширење на истата.

¹³⁴ М-р Тумановски Драган: „Судска Ревиија“, Здружение на Судии на РМ, број 3, септември 2003 година, стр, 16;

¹³⁵ Исто, стр, 17.

2.2.4.2. Легислатива за борба против глобалната трговија со дрога

Обидите и конкретните напори за воспоставување на контрола врз трговијата со дрога датираат пред повеќе од еден век, но, конкретни активности, мерки и постапки на меѓународно ниво не се забележани до Конференцијата за опиум одржана во Шангај 1909 година, која што конференција резултирала со потпишување на првиот Договор за контрола на дрогата, Интернационалната Конвенција за опиум, која е потпишан во Хаг 1912 година¹³⁶. Овоа представува р'тулец на мултилатералниот систем за контрола на дрогата и поделбата на психоактивните дроги на легални и нелегални. По првата светска војна следува донесувањето на уште три Конвенции за контрола на дрогата: Втората Конвенција за опиум од 1925 година со која е воспоставен систем за сертифициран увоз/извоз и поголема контрола врз канабисот; Конвенција за ограничување на производство и регулација на дистрибуција на наркотични дроги од 1931 година и Конвенција за забрана на незаконско ргување со опасни дроги од 1936 година со која првпат е побарана казна за трговците со дрога¹³⁷.

Табела 10: Број на супстанции контролирани со Меѓународни Конвенции за Дрога 1912 -2012¹³⁸

¹³⁶ Пичман Томас, Кавла Сандип: „Прирачник за Транснационален Криминал и Правда“, Датапонс, 2009 година, стр. 179;

¹³⁷ Исто, стр. 179;

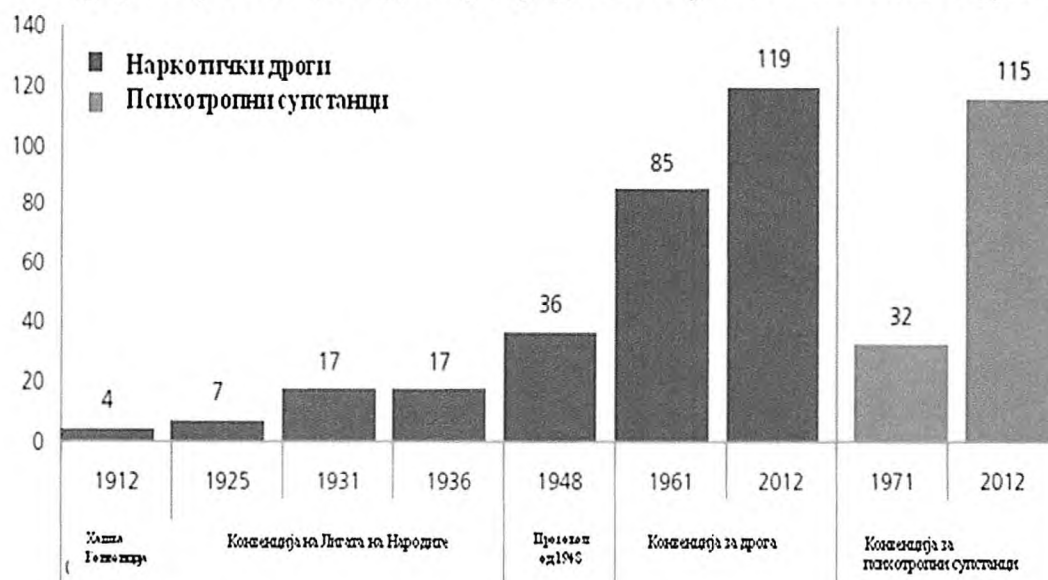
¹³⁸ Unation Nation Office on Drug nad Crime: „World Drug Raport 2013“, Vienna, 2013, стр. 107.

По Втората Светка Војна, САД го превзема приматот во борбата со овоа зло кое забрзано се развива и зема замав на нивна почва што резултирало со превземање на функцијата за контрола на дрога и одговорноста од Лигата на Нациите. Со Протокол од 1948 година, многу синтетички опијати развиени за време на Втората Светска Војна беа ставени на листа на контролирани супстанции. Набрзо потоа следи Протокол за опиум, 1953 година, со кој се воспоставува систем за ограничување на бројот на земји кои имаат право односно на кои законски им било одобрено да произведуваат опиум. Сите мерки биле централизирани и разработени во Конвенцијата за наркотични дроги од 1961 година. Со Конвенцијата од 1971 година се врши проширување на контролата и се вклучуваат и синтетички произведените супстанции, како халуциногени (ЛСД), стимуланси (амфетамини, метамфетамини), седативи – хипнотици како и барбитурати.

Во 1988 година, преку Конвенција на ОН, подлабоко е засегнат транснационалниот глобален карактер на трговијата со дрога, во која што Конвенција се бара криминализација на трговијата со дрога, лишување на трговците со дрога од нивните финансиски добивки и воспоставување на меѓународна соработка на сите нивоа, која би опфаќала но не би била лимитирана на екстрадиција на трговците, заемна правна помош помеѓу земјите, помош при истраги поврзани со дрога и спречување на перење пари, со цел поефикасно справање со глобалната трговија со дрога¹³⁹.

¹³⁹ Пичман Томас, Кавла Сандип: „Прирачник за Транснационален Криминал и Правда“, Датапонс, 2009 година, стр. 180.

Број на супстанции под меѓународна контрола 1912 – 2012 година

Табела 9: Број на супстанции под Меѓународна Контрола 1912 -2012¹⁴⁰

Политичката Декларација усвоена на Специјална Седница на Генералното Собание на ОН посветена на овоа глобално зло, која е одржана во Јуни 1998 година дава водилки и основни принципи по кои Меѓународната Заедница треба да се раководи со цел поефикасна борба и намалување на ефектите од глобалната трговија со наркотични средства – дроги а кои е поврзани со:

- Контрола на амфетаминскиот тип на стимуланси и суровини;
- Мерки за унапредување на судската соработка;
- Зацврстување на активности поврзани со перење пари;
- Интернационална соработка за искоренување на илегални посеви.

Согледувајќи го погоренаведеното мораме да признаеме дека, и покрај сите напори на Меѓународната заедница и нејзините институции побарувачката на дрога на глобално ниво не е значително намалена. Предизвиците со кои се соочуваат современите демократски држави е пред се нивото на насилство кое во себе го носи

¹⁴⁰ Извор: Unation Nation Office on Drug and Crime: „World Drug Raport 2013“, Vienna, 2013, стр. 106.

илегалната трговија со дрога од една страна но и ефикасна примена на правните инструменти од друга страна. Тука исто така се поставува и прашањето на почитувањето на човековите права кои преку наметнување на некои законски решенија можат да бидат нарушени. Значи, како вистински проблем со кој треба да се справат модерните држави не е усогласувањето и гласањето на правните норми, закони и Конвенции туку нивно почитување и примена.

2.2.4.3. Легислатива за борба против глобалната трговија со оружје

Почнувајќи од средината на 1990 – тите години, меѓународната заедница го третира проблемот со пролиферација на лесното оружје и негова злоупотреба. Почетниот голем успех со прифаќање на глобалната иницијатива за борба против копнените мини даде дополнителен импулс на современото демократско пошtevство да ја поршири борбата и на други оружени системи кои се подложни на злоупотреба на глобално ниво. Посочувајќи го и повикувајќи се на негативното влијание на лесното оружје државите започнаа ефикасна соработка која резултираше со низа на меѓународни договори кои го третираат овоа прашање¹⁴¹.

Обединетите Нации првично ја превземаа врз себе одговорноста за борба со трговијата со оружје преку тогашниот Генерален Секретар на ОН, Бутрос Бутрос Гали, во 1995 година. Тоа продолжи 1996 година преку панел на Владини експерти кои имаа за задача и основна цел да развијат целисходна агенда за борба против нелегалната трговија со оружје, со што се иницираше и се даде дополнителен поттик на земјите членки на ОН да замат поголемо учество што резултираше со низа на меѓународни документи и договори позврани со оваа закана, кои како појдовна основа ги земаат постулатите дека трговијата со оружје како директна последица може да има ширење на тероризмот, зајакнување на постоечките конфликти, репресија и загрозување на човечките права и слободи како и дека „може да се употреби за секаква намена која ја надминува основната потреба на одредена држава за самоодбрана“¹⁴². Како најистакнати ги издвојуваме:

- Конвенција за одредени оружени системи, 1981 година;
- Протокол број I, 1983 година;
- Протокол број II, 1983 година;
- Протокол број III, 1983 година;
- Протокол број IV, 1996 година;

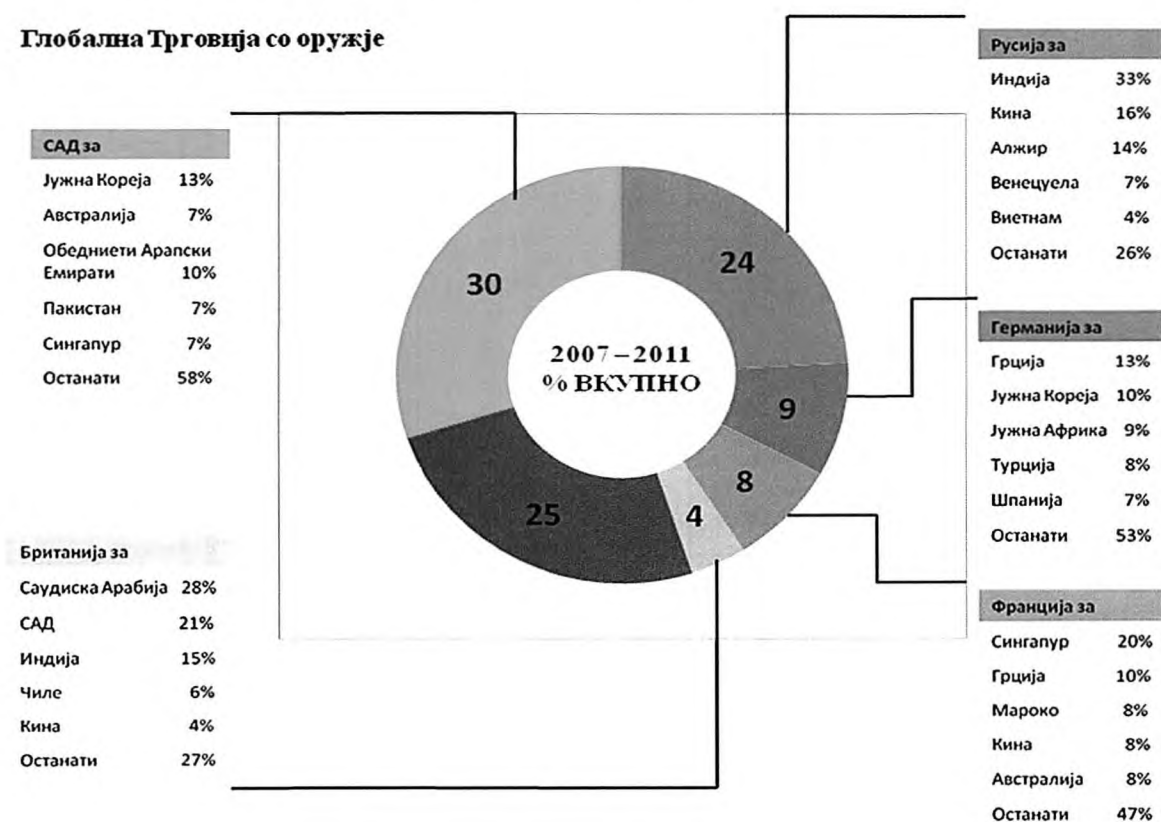
¹⁴¹ Rachel Stohl, E.J. Hogendoorn: „Stopping The Destructive Spread of Small Arms“, Center for American Progress, March 2010, стр. 31;

¹⁴² Исто, стр. 28.

- Протокол врој V, 2006 година;
- Прокол за огнено оружје на ОН, 2001 година;
- Акциона Програма на ОН за лесно оружје, 2001 година¹⁴³

Генералното собрание на ОН на нејзиното педесет и петто заседание во 2001 година донесе Резолуција врој 225, Протокол против недозволено производство и трговија со огнено оружје, негови делови и компоненти и муниција како и Дополнение на Конвенцијата на ОН против организираниот криминал¹⁴⁴.

Глобална Трговија со оружје

Табела 9: Глобална трговија со оружје во период 2007 – 2011 година

Како најагресивен обид да се стави под контрола нелгалната трговија со оружје, од лесно пешадиско оружје, тенкови, борбени авиони до воени бродови

¹⁴³ Rachel Stohl, E.J. Hogendoorn: „Stopping The Destructive Spread of Small Arms“, Center for American Progress, March 2010, стр. 32;

¹⁴⁴ Универзитет „Свети Климент Охридски“ – Битола; Факултет за Безбедност – Скопје: „Безбедност, Еколошка Безбедност и Предизвиците по Република Македонија“, Зборник на Трудови, 2010, стр. 432.

представува Договорот за Трговија со Оружје, усвоен на 2 Април 2013 година од страна на Генералното Собрание на ОН¹⁴⁵. Целта на Договорот за Трговија со Оружје е да се запре протокот на илегално оружје пред се во кризните и конфликтни региони како и спречување на снабдување и набавување на оружје за прекршителите на човековите права и слободи и Законот за вооружен конфликт¹⁴⁶. При гласање на договорот, 154 земји гласале „ЗА“ а три земји „ПРОТИВ“ – Сирија, Иран и Северна Кореја¹⁴⁷. До сега е ратификуван од 9 држави, воглавном засегнатите со извозот на оружје и контрола врз истото. Председателот на Нигерија, го искажа ставот дека „Оружјето кое е предмет на Договорот за Трговија е исто толку оружје за масовно уништување колку и хемиското оружје употребено во Сирија“¹⁴⁸. Погорискажаниот став станува многу поразбирлив ако се земе во предвид количеството на оружје со кое се тргува како и профитот кој се остварува од истото (Табела 9)¹⁴⁹.

¹⁴⁵ <http://www.un.org/disarmament/ATT/>;

¹⁴⁶ Исто;

¹⁴⁷ <http://globalpublicsquare.blogs.cnn.com/category/arms-trafficking/>;

¹⁴⁸ Исто;

¹⁴⁹ Исто.

2.2.4.4. Легислатива за борба против глобалната корупција

Корупцијата представува комплексен социјален, политички и економски феномен кој има влијание на сите држави, на глобално ниво. Корупцијата ги поткопува демократските капацитети, го забавува економскиот напредок и игра голема улога во нестабилноста на легално избраните влади и државни институции. Корупцијата ги напаѓа темелите на современите демократски држави преку попречување и оневозможување на легални избори, вршејќи влијание врз владеењето на правото во демократските општества и создавајќи неефикасна бирократија чија што единствена причина за опстојување е примање на поткуп. Економскиот напредок е забавен и/или запрен бидејќи странските инвеститори се обесхрабрани да вложуваат додека националните мали и средни претпријатија кои сакаат да вложуваат немаат доволно средства за „стартни трошоци“ потребни за започнување на легален бизнис а кои се потребни поради корупцијата¹⁵⁰.

Како единствена правна алатка за борба со корупцијата се јавува Конвенцијата за борба против корупцијата, одобрена од Генералното Собрание на ОН со резолуцијата 58/4 од 31 Октомври 2003 година. Широкото поле и опфат на работи поврзани со корупцијата како и задолжителноста за примена на конвенцијата од страна на земјите членки на ОН ја прават оваа Конвенција уникатна за ефикасна борба против оваа глобална закана. Со Конвенцијата се опфатни пет легални аспекти: превенција, криминализација и зајакнување на правните инструменти, меѓународната соработка, поврат на средства и техничка соработка и размена на информации.

¹⁵⁰ <http://www.unodc.org/unodc/en/corruption/index.html?ref=menuaside>.

3. Воени мерки за борба против глобалните безбедносни закани

„... Доколку хуманитарните интервенции се навистина неприфатливи акти на напад на сувереност на една држава, како ќе се справиме со случаи како Руанда или Сребреница каде се случи фрапантно и систематско кршење на човековите права и слободи, со што се рушат и принципите на кои се поставени современите држави?“¹⁵¹.

За да не се доведува меѓународната заедница во позиција да биде критикувана за „малодушност“ и „неодлучност“ во борбата со безбедносните ризици а во ситуација која дипломатијата не дава резултати, ОН преку своите тела и правни механизми има легално право да се повика на „наметнување на мир“ и „одржување на мир“ со што се легално оправдани воените интервенции под покровителство на ОН, со што историската реченица на Винстон Черчил „Војна е продолжеток на политиката со други средства“ добива сосем ново значење.

3.1. Употреба на сила

Повелбата на ОН ја забранува употреба на сила освен во случаи кога се работи за самоодбрана или по одобрение на Советот за Безбедност на ОН (член 51 од Повелбата на ОН). Правилата за легална употреба на сила се камен темелник на меѓународното право. Иако меѓународното безбедносно опкружување поминува низ драматични промени, правните норми не ги следат тие промени. Меѓународното право кое денес е во примена и ја уредува употребата на сила се уште се повикува на Повелбата на ОН која е донесена после Втората Светска Војна¹⁵².

Меѓународниот суд на правдата 1986 година ја потврди Глава VII од Повелбата на ООН со која превентивни удари не се легитимно средство за наметнување на волја и исполнување на политички или безбедносни цели¹⁵³. Како и да е, меѓународната заедница мора да воспостави баланс помеѓу тоа дали мирно да набљудува како некаде се зголемува нивото на закана и да дозволи потенцијални жртви или да најде механизам за делување. И покрај тоа што Повелбата е

¹⁵¹ <http://www.gevans.org/speeches/speech106.html>;

¹⁵² Allen S. Weiner: „The Use of Force and Contemporary Security Threats: Old medicine for new ill“, HeinOnline -- 59 Stan. L. Rev. 415 2006-2007, стр. 418 <http://www.law.stanford.edu/sites/default/files/childpage/370999/doc/slspublic/Use%20of%20Force.pdf>;

¹⁵³ Nathaniel Hurd: „Security Concil Resolution 1441 and the Potential Use of Force against Iraq“, 6 December 2002, стр. 5 (<http://www.casi.org.uk/info/hurd021206.pdf>).

рестриктивна по овоа прашање, сепак во Главата VII, членот 39 – 42, Советот за Безбедност на ОН има надлежност да утврди да ли кај определено дејствије има „постоење на закана по мирот, нарушување на мирот или акт на агресија“. Кога ќе се утврди такво постоење, Советот за Безбедност, врз основ на член 42 носи одлука за принудни воени мерки односно за употреба на сила. Овој вид на мерки представува најрадикален чекор во справување со закана и токму тие мерки се исклучок од правилото за неупотребување на сила согласно член 51 од Повелбата на ОН¹⁵⁴. Тоа доведува до реална загриженост дека, при проценување дали некоја ситуација представува „закана по мирот, нарушување на мирот или агресија“ ги пречекори своите овластувања и дејствува *ultra vires*¹⁵⁵ при тоа настапувајќи од позиција на моќ и сила а не од позиција на легимитит и правен основ за принудна примена на сила¹⁵⁶.

Современите демократски држави кои како нови глобални безбедносни закани ги дефинирале пред се тероризмот, пролиферацијата на оружје за масовно уништување, организираниот криминал, организираниот криминал а кои влијајеле на сите аспекти на меѓународните односи и од темел ја сменија концепцијата за употреба на сила. Со овие асиметрични глобални закани се појавија нови аргументи дека почитувањето на сувереноста на определени држави зависи од почитување на општо прифастените демократски норми на однесување, почитување на договореното како и почитување на човечките права и слободи. Тоа доведе до поврзување на безбедносните и хуманитарни агенди и до инегрирање на политичките, воените и хуманитарни цели во нова доктрина на принудна употреба на сила и кохерентни интервенции¹⁵⁷.

¹⁵⁴ М-р Небојша Раичевић: „Humanitarna Intervencija u međunarodnom javnom pravu“, Правни Факултет Ниш, 2008 година, стр. 178-179;

¹⁵⁵ Поим со латинско значење кој во буквален превод значи „над своите моќи“, „над своите овластувања“. Доколку некое дејство е превземено над овластувањата и не е одборено се користи поимот *ultra* додека доколку некое дејство е превземено во рамките на овластувањата и е одобрено се употребува терминот *intra vires*;

¹⁵⁶ М-р Небојша Раичевић: „Humanitarna Intervencija u međunarodnom javnom pravu“, Правни Факултет Ниш, 2008 година, стр. 396.

¹⁵⁷ Davorka Matić, Robert Mikac: „Humanitarni Intervencionizam: Etička, pravna i sigurnosna pitanja u 21 stoljeću“, *Polemos* br. 13, 1:51-76, UDK 327.5:341.3, 2010.

V. Одговор на ЕУ и САД на новата генерација на глобални безбедносни закани

1. Стратегии за борба со новата генерација на глобални безбедносни закани на ЕУ и САД

ЕУ и САД го делат гледиштето дека најголеми закани за глобалната безбедност се тероризмот, оружјето за масовно уништување и транснационалниот организиран криминал додека другите глобални закани не од променилив карактер и предизвикуваат „глобална несигурност“ (нестабилни држави, пандемии, нефер трговија и др.)¹⁵⁸. Лидерите на ЕУ и на САД се согласуваат во врска со тоа кои се најголеми закани со кои се соочуваат на глобално ниво, но методите и пристапот се многу различни. Двете стратегии нудат комплексен поглед на новата генерација на глобални безбедносни закани како и комплексен приод за борба против истите. Пристапот на ЕУ се базира на „мека сила“ односно борба преку дипломатски и политички мерки, стручна и хуманитарна помош, инволвирање на цивилните структури, додека пристапот на САД е концепт на „тврда сила“ со акцент на употреба на воена сила, агресивна одбрана и разузнавање.

Безбедносните стратегии и на ЕУ и на САД постигнуваат консензус околу тоа дека ниту една држава не може да се избори и да води ефикасна борба против новата генерација на глобални безбедносни закани и да постигне позитивен краен исход како единка, но, САД во својата безбедносна стратегија остава простор за унилатеризам и се потпира на создавање на „коалиции базирани на волја“ за разлика од ЕУ каде како најефикасен метод ја признава меѓународната соработка и повикување на резолуции на ОН. Овоа особено се однесува на тероризмот и пролиферацијата на оружје за масовно уништување, како т.н, „жешки закани“ додека кај стратегиите поврзани со борбата против другите, т.н „ладни закани“ пристапите не се разликуваат во голема мерка¹⁵⁹.

¹⁵⁸ Anna I. Zakharchenko: „EU and US Strategy Against Terrorism and Proliferation of WMD – Comparative Study“, European Center for Security Study, No 6, January 2007, стр. 7;

¹⁵⁹ Исто, стр. 10.

1.1. Стратегија за борба против глобалниот тероризам

Тероризмот не е нов феномен во меѓународните односи. Јакнењето на тероризмот во деветнаесетиот и дваесетиот век ја наметна потребата од поблиска соработка помеѓу државите со цел поефикасна борба против него. Борбата против тероризмот се означува како врвен приоритет на меѓународаната заедница и во исто време представува и борба за основните демократски вредности и начинот на живот кои треба да обезбедат создавање на нови меѓународни односи и рedefинирање на веќе постоечките, согласно со предизвиците кои со себе ги носи дваесет и првиот век. Терористичките групи во 70 – тите и 80 – тите години на дваесетиот век зависеле од државите – спонзори. Ако во тоа време санкциите и меѓународната изолација даваа ефикасни резултати и многу држави се откажаа од давање на „гостопримство“ на терористичките организации тоа денес, со забрзаниот развој на техниката и технополијата како и средствата за комуникација, повеќе не е случај¹⁶⁰. Терористи еволуирале и го искористија технолошкиот развој за свои потреби преку „децентрализација“ односно создавање на глобална мрежа терористички ќелии кои функционираат во сите делови од светот.

Во поглед на погореизнесеното, постојат разлики во стратегиите на САД и на ЕУ, иако крајната цел е иста – спречување и неутрализирање на тероризмот. САД се определија за борба со сите расположиви средства и мерки – дипломатски, економски, правни, финансиски, информациски, разузнавачки и воени при тоа ставајќи ги во функција и старите но и новосоздадените сојузништва. При тоа, САД јасно стави до знаење дека се подготвени да дејствуваат и самостојно, а како основен носител на нивната стратегија е промовиран „preemptive strike“¹⁶¹. Оваа стратегија би требало да биде рамка во која што релевантните државни авторитети ќе одлучуваат и ќе дејствуваат во насока на спречување на терористички напади врз САД, нејзините граѓани и интереси како и спречување на терористички напади насочени кон земјите сојузнички на САД, како крајна цел создавање на опкружување кое нема да биде подобно и „плодно тло“ за терористите и за нивните подржувачи. Со тоа САД реши да води унилатерална интервенционистичка

¹⁶⁰ Министерство за Одбрана на РМ: „Современа Македонска Одбрана“, Зборник на трудови, бр. 17, Јуни 2008, стр. 65;

¹⁶¹ „Preemptive Strike“ означува стратегија на превентивен удар кој има за основна цел одвраќање од изведување на потенцијалните терористички напади.

политика. Формулата на која е базирана оваа стратегија е 4Д: победи; одби; намали; одбрани (анг.: **4D: Defeat; Deny; Diminish; Defend**)¹⁶². Оваа стратегија се темели на реалистичен пристап, според кој државите се носители и главни субјекти во меѓународните односи и дека безбедноста се базира врз зајканување на сопствената, пред се воена, моќ. Со тоа САД реши да води унилатерална интервенционистичка политика за борба против тероризмот, на прво место ставајќи ги своите глобални стратешки и глобални економски интереси.

Од друга страна, иако и ЕУ го означува тероризмот како најголема закана, мерките и активностите на ЕУ за борба против тероризмот се замислени како невоени и мултилатерални. Определбата на ЕУ по оваа прашање е да ја брани својата безбедност и да ги шири своите вредности преку спроведување на усвоените договори за спречување на финансирање на тероризмот како и соработката со САД на тоа поле. Стратегијата на ЕУ почива на либерално – институционален пристап, каде државите, како главни носители на меѓународните односи, меѓусебно се договараат и ги уредуваат своите односи при што интересите на сите држави да бидат земени во предвид. При тоа, дел од суверенитетот се пренесува на наднационалните со што се обезбедува секоја држава да се однесува на начин кој е во согласност со сите земји членки. Оваа стратегија предност им дава на институциите и на организациите, пред се на ООН и Советот за Безбедност. Воената сила е исто така важна, но нејзината употреба мора да биде во согласност со меѓународното Право и со дозвола на ООН¹⁶³. Со тоа ЕУ се определи за политика на тесна соработка помеѓу сите држави во оние области кои можат да допринесат за постигнување на заедничка безбедност.¹⁶⁴

¹⁶² Министерство за Одбрана на РМ, „Современа Македонска Одбрана“, Зборник на трудови, бр. 17, Јуни 2008, стр. 65;

¹⁶³ Исто, стр. 73 – 74;

¹⁶⁴ Исто, стр. 78.

1.2. Стратегија за борба против глобалниот компјутерски криминал

Стратегија за борба против компјутерскиот криминал опфаќа плански мерки и активности кои за цел имаат да граѓаните, економијата (бизнисот) и Владата можат да ги уживаат бенифитите од безбедна, сигурна и слободна компјутерска интернет комуникација преку заедничка, координирана работа на внатрешен и надворешен план. Исто така да се разбере и дефинира ризикот, да се намалат бенифитите кои криминалците и терористите ги уживаат како и зголемување на општата безбедност на државата¹⁶⁵.

Важна, ако не и најважна алка е координација внатре во Институциите на Власта, бидејќи поголем број на Владино тела (Министерства) даваат некои или сите услуги преку интернет. Од тука произлегува дека Владата треба да биде лидер и моторна сила за борба против компјутерскиот криминал на политичко ниво¹⁶⁶.

Борбата со Компјутерскиот Криминал на ниво на Власта може да се обезбеди со интегриран одговор, воден од Министерството за Информатичко Општество и Агенцијата за Електронски Комуникации согласно позитивната легислатива и мерките за борба против компјутерскиот криминал. Работејќи со телата кои се сотавен дел на Владата, цел на горенаведените институции е да:

- Го намали ризикот за употреба на етерот;
- Ги искористи можностите кои ги нуди етерот;
- Ги унапреди знаењето, способностите и донесувањето одлуки.

Воспоставувањето на стандарди за процесуирање на податоците и обработка на истите треба да бидат во согласност со позитивните законски акти и важечката законска рамка.

Главни носители на борбата против овој вид Криминал треба и мора да бидат Владата, Министерството за Правда, Министерството за Внатрешни Работи и

¹⁶⁵ Secretary of State for the Home Department by Command of Her Majesty: „Cyber Crime Strategy“, March 2010, стр. 17;

¹⁶⁶ Исто, стр. 19.

Агенцијата за Електронски Комуникации, како главни играчи за заштита на оваа сцена и како тела кои воспоставуваат Стандарди за работа и употреба на податоците како и за чување и складирање на истите.

Главна пречка во врска со Компјутерскиот Криминал е недостаток на прецизни информации во врска нивото и видот на криминалот присатен во медиумите, што ги прави комплицирани напорите за борба против компјутерскиот криминал. Како и да е, во последно време, институциите на системот имаат добар напредок во лимитирање и спречување на интернет страници кои содржат недозволените слики, и како резултат на таа работа, во соработка со Министерство за Внатрешни Работи, намалено е од 18% во 1997 на околу 1% оваа година¹⁶⁷.

Најдобар начин да се запре компјутерскиот криминал е да се превенира. Тоа значи дека јавноста и Бизнис секторот треба да имаат прецизни и релевантни информации како да се заштитат себе си и информациите кои ги пласираат „во мрежа“ – online. Владата ја поддржува употребата на интернетот и ја препознава потребата од обезбедување на адекватни и прецизни информации за ризикот со кој се соочуваат корисниците кога ќе решат да користат интернет. Главна цел на било која безбедносна информација е да се обезбеди дека јавниот и бизнис секторот имаат навремена и јасна информација која ќе им помогне да се заштитат. Ова се однесува било на измама, заштита на деца или за користење на стандардни сервиси на интернет.

Треба да се има во предвид дека, со новите образовни програми и подигање на нивото на образование, децата масовно го употребуваат интернетот за комуникација, забава и истражување. Училиштата ја охрабруваат употребата на интернетот и ги запознаваат децата со опасностите и заштитата на приватноста.

Во природата на технологијата се да напредува брзо (многу побрзо отколку други сектори). Согласно на тоа е развиваат нови компјутерски закани и потребно е да се следат истите со цел ефективно да се одговори на истите за да се редуцираат и да се откријат извршителите. Се смета дека поцелисходно е да се етаблираат тесно

¹⁶⁷ Secretary of State for the Home Department by Command of Her Majesty: „Cyber Crime Strategy“, March 2010, page 20;

специјализирани групи за борба со одделни форми на компјутерски криминал отколку да се формира една организација која ќе се бори со сите видови закани. За овој модел потребна е добра координација и размена на нови технологии помеѓу индустрискиот сектор и Владата со цел обезбедување дека знаењето и новите технологии се достапни и навремено употребливи.

Компјутерскиот Криминал е меѓународен проблем¹⁶⁸. Националните Влади не можат да го решат овој проблем сами. Додека Владите имаат регулативи кои важат во рамките на нејзините граници, не можат да влијаат на надворешните фактори. Со тоа се јавува потреба државите да соработуваат меѓусебно во борбата со компјутерскиот криминал и да воспостават меѓународни стандарди за борба против истиот. Најлесно е кога државите, иако имаат различни легислативи, имаат слични или исти престапи од областа на компјутерскиот криминал што ја олеснува истрагата и гонењето на сторителите независно од јуриisdикцијата. Сличната класификација на делата ја олеснува и екстрадицијата на сторителите. Обратно, различната класификација ја отежнува и успорува постапката за решавање на делата поврзани со компјутерски криминал.

¹⁶⁸ <http://arstechnica.com/security/news/2007/11/mcafee-cybercrime-all-grown-up-spreading-its-wings.ars>

1.3. Стратегија за борба против глобална пролиферација на оружје за масовно уништување

Од искуство знаеме дека борбата со закани по безбедноста на современите демократии не може секогаш да биде успешна, особено доколку тоа се однесува на закана од пролиферација на оружје за масовно уништување на криминални организации. Овде исто така се видливи различните пристапи помеѓу САД и ЕУ, карактеристична и за борбата против тероризмот.

Поради погоре наведеното Вооружените Сили на САД како и соодветните цивилни структури се обврзани да поседуваат широк спектар на оперативни способности за борба против пролиферација на оружјето за масовно уништување како и за ефикасно спречување на употреба на истото против САД, нејзините Вооружени Сили како и пријателите и сојузниците на САД. Стратегијата на САД е поделена на два клучни сегмента:

1. Стратегија за борба против оружјето за масовно уништување на САД која како постулати го има следното:

Забранување преку зајанување на способностите на армијата, разузнавањето, техничките и технолошките капацитети како и органите на редот и мирот заради превенција на транспортирање и пренесување на мареријали, технологии и мозоци потребни на криминалните организации и непријателски држави за изработка и употреба на оружјето за масовно уништување

Одвраќање/Застрашување преку силна декларативна политика и ефективни вооружени сили се основа за одвраќање/застрашување, заедно со засилена употреба на политички алатки за попречување и одвраќање на потенцијални интересенти од набавка и/или употреба на оружјето за масовно уништување.

Одбрана и Слабење Со оглед дека одваќањето и застрашувањето не е секогаш ефикасно како и поради потенцијално консеквенци на употребата на оружјето за масовно уништување, безбедносните структури на САД мораат да имаат капацитет за одбрана од оружјето за масовно уништување преку соодветна и оправдана употреба на „превентивен удар“. Ова побарува капацитети и оспособеност на соодветните структури за откривање и уништување на средствата за масовно

уништување пред да биде ставено оружјето во употреба. Како појдовна основа за ова се користат уникатните карактеристики на секој вид на оружје за масовно уништување одделно (нуклеарно, биолошко, хемиско). Согласно тоа, САД развива нови пристапи со цел обезбедување како за себе така и за своите пријатели и сојузници, ефикасни обрмбени мерки против оружјето за масовно уништување.

2. Стратегијата за не – пролиферација која се потпира врз:

Активна политика на не – пролиферација опфаќа активна употреба на билатерална и мултилатерална соработка за наметнување на целите на не – пролиферација. Тука спаѓа убедување на државите кои снабдуваат да не соработуват со државите пролиферанти како и убедување на државите пролиферанти да ги запрат нивните програми за развој на оружје за масовно уништување како и проектили кои се вектори на овој вид оружје.

Поддршка на демократските режими кои јасно се изјаснија дека ќе работат на унапредување на ефикасноста како и почитувањето на прифатените обврски поврзани со пролиферација на оружјето за масовно уништување.

Соработка на полето на не – пролиферација и намалување на заканата од пролиферација на оружјето за масовно уништување се манифестира преку интензивен и ефикасен сет на програми за помош за не – пролиферација и редуцирање особено на Русија и другите земји на поранешниот СССР. САД ќе продолжи да инсистира и да ги охрабрува своите пријатели и сојузници, особено преку групата Г-8, на понатамошна борба против ширењето на оружјето за масовно уништување.

Контрола на осетливи материјали е дополнување на програмот за редуцирање на материјали и технологии преку која САД сака да постигне намалување на акумулирање на плутониум и минимизирање на употребата на збогатен ураниум. За таа цел, САД со своите партнери ќе работи на развој на програма за рециклирање и употреба на овие материјали како гориво преку употреба на технологии кои се почисти, поефикасни, помалку загадуваат и што е најважно се поотпорни на пролиферација.

Зајакнување на царината и Санкции¹⁶⁹.

Стратегијата на ЕУ за борба против пролиферацијата на оружјето за масовно уништување се базира на три основни принципи: Ефективен мултилатеризам, Превенција и Соработка.

Ефективен Мултилатеризам: Од причина што пролиферацијата на оружјето за масовно уништување е детектирана како закана за меѓународната безбедност во целина, никој не може да очекува да постигне добри резултати доколку дејствува самостојно. Многу е важно сите држави да применуваат и се раководат по сити правила и принципи.

Превенција: Со цел да се превенира ширењето на осетливи материјали и технологии, фокусот на ЕУ е насочен кон:

- Универзално прифаќање на мултилатералните инструменти кои акцент ставаат врз обврските за не – пролиферација на оружје за масовно уништување;
- Зајакнување на имплементацијата на меѓународно прифатените обврски преку обезбедување на помош за имплементација на национално ниво;
- Зајакнување на контролата на извоз не само на земјите членки на ЕУ туку и на партнерските држави;
- Учество во безбедно одложување на оружјето за масовно уништување;
- Зајакнување на националните капацитети за превенција на нелегална трговија со осетливи материјали и технологии;
- Пренасочување на научниците кои предходно работеле на програми за оружје за масовно уништување на мирновремени активности;
- Ставање акцент врз регионалните безбедносни договори и регионалните процеси за контрола и разоружување.

¹⁶⁹ US Department of State: „National Strategy to Combat Weapon of Mass Destruction of United States of America“, December 2002, стр. 2 – 5.

Соработка: Блиска соработка со партнерите е клучна за ефикасноста на политиката за не – пролиферација. ЕУ, заедно со своите партнери (САД, Јапан, НР Кина) ја има прифатено заедничката Изјава во која е опфатен заедничкиот програм за работа. ЕУ ќе соработува со другите држави со кои има блиска соработка на полето на не – пролифеарација. ЕУ ја има превзмено обрската за соработка со преку 100 земји преку формални договори поврзани со оружјето за масовно уништување¹⁷⁰.

¹⁷⁰ Council of The European Union: „European Strategy against the Proliferation od Weapons of Mass Destruction – Effective Multilateralizam, prevention and International Cooperation“, November 2008, стр. 10 – 11.

1.4. Стратегија за борба против глобалниот (транснационален) организиран криминал

Растечката економска меѓузависност полека но сигурно ги обврзува државите да ја зголемат меѓусебната правна поврзаност и заемна доверба од аспект на взаемна правна помош, од некогашните односи на учтивост¹⁷¹ светот се придвижува кон идејата за соработка и заедничко учество на државите во борбата против транснационалниот организиран криминал¹⁷². Иако на прв поглед изгледа чудно, идејата „civitas maxima“¹⁷³ која што порано беше проповедана само од теоретичарите и од филозофите, во модерното време на глобализација станува суштинска потреба од причина што државите се соочуваат со заеднички непријател на глобално ниво и треба да ја потврдат заедничката основа на вредности се со цел да се удри цврст камен темелник на нивната борба против тој заеднички и глобален непријател¹⁷⁴.

Потребата од соодветна стратегија и противмерки на меѓународно ниво лесно се елаборира ако се земе во предвид следното:

- Директните последици од организираниот криминал во смисла на извршување на кривични дела со широк дијапазон:
- Индиректните последици во смисла на уништување на легалната економија, јавни тендери и јавен ред во економската сфера преку огромни суми пари заработени со „црн“ бизнис а потоа пуштени во промет преку перење пари при

¹⁷¹ Гледано историски, заемната правна помош поврзана со кривичните предмети и гонење на сторителите на кривични дела воглавно се базирала на куртоазијата или од „учтивоста“ во односите помеѓу државите;

¹⁷² Фердинандо Буатиер Де Монжот: „Судска Ревиија“, Здружение на Судии на РМ број 2, септември 2006 година, стр. 33;

¹⁷³ Термин со латинско потекло. Се употребува во правната доктрина да укаже дека сите човечки суштества, како единки и како членови на современите демократски општества споделуваат одредени основни вредности и се согласуваат дека најтешките повреди на овие права побаруваат енергичен и бескомпромисен одговор. Доктрината исто така ги става меѓународните заеднички интереси над националните интереси на една држава членка и ги обврзува сите држави да ги казнуваат и санкционираат криминалните дела од оваа природа. Во криминалнологијата и безбедноста се употребува за да се обезбеди координација на меѓународната истражна и правна мрежа која што работи за заштита на интересите на човек, жена и/или дете кое е жртва на меѓународен криминал, особено на воени злосторства и злосторства против човештвото;

¹⁷⁴ Фердинандо Буатиер Де Монжот: „Судска Ревиија“, Здружение на Судии на РМ број 2, септември 2006 година, стр. 33.

тоа инвестирајќи ги во легални бизниси нарушувајќи го начелото на конкурентност;

- Индиректните последици изразени преку корупцијата и загрозување на правилното функционирање на јавната администрација;
- Индиректни последици во смисла на демократски дефицит¹⁷⁵.

Идејата за меѓународна соработка во борбата против глобалниот (транснационален) организиран криминал му се припишува на италијанскиот судија Џовани Фалконе, која во 1992 година, непосредно пред да биде извршен атентатот врз него и неговото семејство, во својство на шеф на италијанската делегација ја обзнани оваа идеја на меѓународна конференција¹⁷⁶.

Следејќи ја оваа звезда водилка, голем исчекор напред е направен 1998 година со формирање на Комитет за елаборација на Конвенцијата против транснационалниот организиран криминал каде што оваа област е поставена како еден од врвните приоритети на меѓународната заедница за 21 век. Овој тренд на интензивна меѓународна соработка е уште позираен во ЕУ каде постои цврста основа во смисла на заедничките европски вредности како и јасен курс кон заемно признавање на легислативата, како во законодавниот така и во извршниот дел. Со цел создавање на заеднички европски простор за примена на правдата¹⁷⁷.

¹⁷⁵ Под поимот „демократски дефицит“ се подразбира воспоставување на вистинска анти – држава односно незаконски поредок во рамките на правниот систем на една држава што доведува до намалување на довербата на граѓаните во капацитетот на државата да ги заштитат нвните права и слободи;

¹⁷⁶ м –р Тумановски Драган: „Судска Ревиија“, Здружение на Судии на РМ, број 3, септември 2003 година, стр. 16;

¹⁷⁷ Фердинандо Буатиер Де Монжот: „Судска Ревиија“, Здружение на Судии на РМ број 2, септември 2006 година, стр. 34.

1.4.1. Стратегија за нелегална трговија со луѓе

Во секој момент на денот ширум земјината топка има милиони човечки битија кои се предмет на трговија и шверц. Нелегалната трговија со луѓе представува глобален проблем и е сериозна закана за човечкиот дигнитет. Воспоставување на стратегија прифатена од современите демократии мора да биде императив за сите држави како и нејзино почитување и примена. Протоколот кој се однесува на превенција, намалување и казнување на трговија со луѓе а кој е составен дел на Конвенцијата против Организираните Криминални Преступи представува единствен универзален инструмент и има водечка улога во меѓународната борба против овоа зло на модерното време¹⁷⁸.

Стратегијата која ја применува меѓународната заедница односно современите демократски општества како фундамент има три точки: Истражување и подигање на свесноста за оваа глобална закана, промоција на Протоколите и градење капацитети за борба со трговијата со луѓе и јакнење на партнерството, соработката и координацијата. За разлика од глобалните закани кои се третираат како „жешки“ односно во својата агенда имаат масовна употреба на насилство и оружје од секаков вид, оваа стратегија е прифатена и од САД¹⁷⁹ и од ЕУ, како глобални носители на меѓународните односи, заедно со нивните партнери кои ги имаат.

Истражување и подигање на свесност како основни цели ги има подобрувањето и јакнењето на квалитетот и достапноста на информациите поврзани со трговијата со луѓе овозможувајќи развивање на поефикасен одговор базиран на факти и докази. Друга, не помалку важна цел е подигање на свесноста за оваа глобална закана и последиците ки ги носи со себе со цел мобилизирање на меѓународната заедница со цел превенција и борба против овој вид нелегална трговија.

¹⁷⁸ United Nation Office on Drugs and Crime: „A Comprehensive Strategy to Combat Trafficking in Person and Smuggling of Migrants“, January 2012, стр. 3;

¹⁷⁹ „Strategy to Combat Transnational Organized Crime“ на САД, усвоена во Јули 2011 се води од истите принципи како и Стратегијата за Борба со Организиран Криминал на ЕУ, а двете стратегии како појдовна основа ја користат Конвенцијата за Борба со Организиран Криминал на ООН и дополнителните Протоколи на Конвенцијата.

Промоција на протоколите и градење на капацитети има за цел промоција на Конвенцијата против организираниот криминал и нејзините Протоколи поврзани со трговија со луѓе како примарен правен одговор на модерните демократски општества на оваа глобална безбедносна закана. Следна цел е пропагирање и давање на акцент на ратификацијата и имплементацијата на Протоколите и на политички план и преку пружање на стручна помош и градење на капацитети за справување со заканата. Пружањето на високо квалитетна и специјализирана стручна помош и поддршка како и градењето на капацитети им овозможува на државите да ја превенираат и зајакнат својата борба со трговијата со луѓе преку

- Подобрување на законската легислатива;
- Стратешко планирање и развој на политики;
- Зајакнување на Кривичниот Закон;
- Заштита и поддршка на жртвите на трговија со луѓе.

Јакнење на партнерството, соработката и координацијата игра клучна улога во обезбедување на соработката и координацијата помеѓу државите и безбедносните агенции и структури кои се поврзани со борбата против трговијата со луѓе и на политичко и на оперативно ниво. Зајакнувањето на партнерството со сите на кои примарна цел им е намалување и спречување на трговија со луѓе, вклучително и со меѓународните невладини организации, цивилни структури и приватниот сектор. На крај, но не помалку важно е промовирање и менаџирање со фондовите за жртвите на трговија со луѓе кои треба да се независни, неутрални и транспарентни со цел да се обезбеди помошта за жртвите да биде реална и ефективна.

За ефикасна борба со трговијата со луѓе неопходна е мултисекторна акција. Глобалната стратегија и планот на современите демократии за борба со трговијата со луѓе ги мобилизира сите одговорни структури во борбата со крајна цел ефикасно

и ефективно превземење на мерки за намалување, спречување и одвраќање на криминалните организации од овој црн профитабилен бизнис¹⁸⁰.

¹⁸⁰ United Nation Office on Drugs and Crime: „A Comprehensive Strategy to Combat Trafficking in Person and Smuggling of Migrants“, January 2012, стр. 11 – 22.

1.4.2. Стратегија за борба против нелегална трговија со дрога

Глобалната илегална трговија со дрога представува мултидимензионален предизвик за интересите на современите демократски општества. Транснационалните криминални активности на организациите кои како примарна дејност ја имаат нелегалната трговија со дрога можат да ги поткопаат политичката и регионалната стабилност. Клучни региони на кои мора да се обрне вниманието се Латинска Америка и Исламска Република Авганистан.

Меѓународните напори за борба против илегалната трговија со дрога се базирани врз долготраен и агресивен сет на меѓународни мерки каде основна клетка се државите чија што ефикасна меѓусебна соработка во крајна линија ќе придонесе за поефикасна борба со илегалната трговија со наркотици во самите држави. Како закана која што е актуелна повеќе од еден век а која што има големо негативно влијание на економијата и социјалните движења во современите демократии, како и поради причината дека меѓународната посветеност за справување со овоа глобално зло е се поголема, мерките за борба со нелегална трговија со дрога кои се општо прифатени како најефикасни се следните:

Намалување на производството во земјата – извор на дрога се фокусира на намалување на производството на кокаин и хероин преку уништување на грмушките на кока и растенијата опиум како и обезбедување на други извори на заработка на лицата коие се занимавале со одгледување на растенијата. Двата пристапа како крајна цел го имаат намалувањето на производството на илегални растенија за производство на дрога.

Борба со транзитирање на нелегана дрога има за цел намалување на протокот на илегални наркотици од земјата која е производител до крајната дестинација. Напорите на меѓународно ниво се фокусирани на заедничка контрола и акции на пресретнување како и други форми на гранична, полициска и правна соработка и обука.

Прекинување и попречување на мрежата за нелегална трговија со дрога е битна алка во севкупната стратегија за борба против нелегалната трговија со наркотици кои како главна задача го има детектирањето на главните трговци со наркотици и нивната меѓународна мрежа преку различни заеднички координирани акции на безбедносните структури, правни механизми и финансиски санкции. На овоа поле голема улога играат меѓународната соработка и координација на владините институции преку зајакнување на капацитетите за истрага, лишување од слобода, кривично гонење како на меѓународно така и на национално ниво.

Земји главни „играчи“ на пазарот на дрога

Табела 10: Земји најголеми производители на дрога¹⁸¹

Редуцирање и превенција на побарувачка на дрога е продолжена рака на контролата на производство преку најразлични програми за редукција на злоупотреба на дрога.

Создавање на предуслови за меѓународна соработка и контрола на илегална трговија со дрога каде што меѓународната заедница представена од современите демократски држави јасно ќе им стави до знаење на земјите кои се прозиводители или дозволуваат непречен транзит дека ќе им биде ускратена секаков вид на помош. Во

¹⁸¹ Liana Sun Wyler: „International Drug Control Policy: Background and U.S. Response“, CRS Report for Congress, Congressional Research Service, August 2013, стр. 38.

исот време, земјите кои даваат поддршка на трговците со дрога ќе бидат јавно осудени и прогласени за несоодветни за склопување на трговски и финансиски аранжмани со најголемите глобални актери кои се заинтересирани за сузбивање на оваа глобална закана – САД и ЕУ¹⁸².

¹⁸² Liana Sun Wyler: „International Drug Control Policy“, CRS Report for Congress, Congressional Research Service, August 2013, стр. 26 – 36.

1.4.3. Стратегија за борба со нелегална трговија со оружје

Во светот после настаните од 11 Септември 2001 година, заканите станаа повеќе транснационални отколку меѓународни. Тоа ќе биде појдовна основа за квалитетот на стратегијата на САД за борба против глобалните закани, вклучително и илегална трговија со оружје¹⁸³. САД, како и ЕУ, својата стратегија за борба против нелегалната трговија со оружје ја потпира врз Конвенцијата за борба со организираниот криминал на ОН и дополнителните протоколи за борба против нелегално производство и трговија со оружје, делови и компоненти како и муниција, како и акционата програмата за превенција, борба и намалување на илегалната трговија со оружје и меѓународниот инструмент за следење на трговијата со оружје кој за цел има попрецизно евидентирање на трговијата и протокот на оружјето во глобални рамки. Овие документи представуваат единствен легален документ за борба против нелегалната трговија со оружје¹⁸⁴.

За истакнување е дека ЕУ донесе сопствена Стратегија за Безбедност на ЕУ, усвоена во Брисел на 12 Декември 2003 година, која како појдовна основа ги користи глобалните закани идентификувани од Советот на Европа¹⁸⁵. Стратегиите за справување со глобалните безбедносни закани на ЕУ принципите и акционите планови ги влечат и се базираат врз овој клучен документ донесен од Советот на Европа.

Појдовна точка на стратегијата мора да биде зголемена закана која ја представува трговијата со оружје за намалување на безбедноста и загрозување на економскиот развој на современите демократии. Несоодветна стратегија може да предизвика повлекување и замрзнување на развојни проекти кои беа планирани и договорани со години наназад. Намалувањето на нелегалната трговија со оружје и

¹⁸³ Глобалните закани кои ги издвојува Владата на САД како најопасни по безбедноста на САД се: Тероризам, пролиферација на оружје за масовно уништување, транснационален организиран криминал, компјутерски криминал, борба за ресурси, глобални климатски промени и пандемии;

¹⁸⁴ Institute for Foreign policy Analysis & Geneva Center for Security Policy: „Comprehensive Approach to Combating Illicit Arm Trafficking“, June 2010, стр. 33;

¹⁸⁵ Глобални закани препознаени од Советот на Европа се: Тероризам, Пролиферација на оружје за масовно уништување, Регионални конфликти, Нестабилни држави и Организиран Криминал.

оневозможување на циркулација на истото треба да биде основен безбедносен и економски приоритет на модерните демократии¹⁸⁶.

Како сублимат на погореизнесеното ќе го искористам заклучокот на Советот за безбедност на ЕУ поврзан со нелегалната трговија со оружје:

„Безбедноста е предуслов за економски и секаков друг развој. Конфликтите не само што ја уништуваат инфраструктурата вклучително и економската и социјалната инфраструктура, тие меѓудругито го поттикнуваат криминалот ги одбиваат потенцијаните инвестиции и ги оневозможуваат нормалните економски активности. Многу држави и региони во модерниот свет се фатени во таа мрежа на конфликти, несигурност и сиромаштија“¹⁸⁷.

Целосното разбирање и целисходна примена на стратегијата за борба со нелегалната трговија со оружје е тесно поврзано со влијанието кое го има тоа врз напредокот, стабилната безбедност и планирање на економскиот развој на долги патеки. Исто така има големо влијание врз општествената дезинтеграција и зголемувањето на стапката на криминалот и насилството. Поради се што е погоре кажано, треба и мора са се искористат сите дипломатски и политички средства кои ги има на располагање ЕУ и САД а тоа е пред се забрзано усвојување на Договорот за контрола на тргување со оружје и ратификација на CIFTA¹⁸⁸ кои во исто време ќе бидат добра пропаганда и за безбедносни и економски потреби¹⁸⁹.

¹⁸⁶ Rachel Stohl, E.J. Hogendoorn: „Stopping The Destructive Spread of Small Arms“, Center for American Progress, March 2010, стр. 46;

¹⁸⁷ Council of the European Union: „EU Strategy to Combat Illicit accumulation and trafficking SALW and Their ammunition“, Brussels, January 13, 2006, стр. 3;

¹⁸⁸ Inter-American Convention Against the Illicit Manufacturing of and Trafficking in Firearms, Ammunition, Explosives and Other Related Materials. Представува програм кој беше одобрен на Првата Пленарна Седница на Организацијата на Американските Држави (OAS), одржана на 13 Ноември 1997 година. Целта и беше да се воспостават регионални стандарди за контрола на илегалното производство и тргување со оружје;

¹⁸⁹ Rachel Stohl and EJ Hogendoorn: „Stopping of the Destructive Spread of Small Arms“, Center for American Progress, March 2010, стр. 46.

1.4.4. Стратегија за борба против корупцијата

Корупцијата како глобален феномен, предизвикува многубројни непосредни и посредни штетни последици. Ефектот на тие последици се огледа во тоа што корупцијата:

- Негативно влијае на афирмацијата на начелото на владеење на правото и начелото на еднаквост на сите пред законот;
- Предизвикува недоверба кон институциите на системот, власта и законите;
- Негативно влијае на економскиот развој на државата;
- Поттикнува општествена и индивидуална нееднаквост;
- Неповолно влијае на општествената стабилност и општата сигурност;
- Предизвикува паѓање на квалитетот на јавните служби;
- Внесува непредвидливост во политичко одлучување и во правните регулативи;
- Поттикнува расипништво на финансиите и ги зголемува трансакциските трошоци;
- Поттикнува негативна селекција за раководечки функции во политиката и јавните служби;
- Дава предност на личните интереси;
- Ја девалвира чесната работа и резултатите на таа работа (чесноста и квалитетот ја губат цената);
- Го ремети системот на вредности (ги искривува приоритетите во политичкото и економско одлучување, нанесува штета на јавната одговорност и на општествениот морал)¹⁹⁰.

¹⁹⁰ Жељко Нинчиќ: „Корупција Као Фактор угрожавања Безбедности Друштва“, Годишњак Факултета Безбедности – Београд, 2009, стр. 393.

Сосем е јасно дека корупцијата, поради своите дисфункционални последици, е патолошка појава. Поради тоа, борбата против корупцијата веќе не е прашање на морал или политичка кампања туку на неопходна потреба на прилагодување на етички и законски нормативи во глобални рамки.

Глобалната борба против тероризмот ги покажа критичните и клучни слабости на меѓународниот систем. Додека одамна беше јасно дека терористите и организираниот криминал ги користат слабите држави како сигурно место од каде ќе ги изведуваат своите операции, до неодамна доста нејасно беше како и до кој степен се „инфилтрирани“ во бројни региони и како. Заеднички именител за откривање на оваа мистерија беше зборот *корупција*. Терористите и организираниот криминал искористија подложноста на системите на многу држави на корупција создавајќи на тој начин сигурна мрежа за престој и непречена работа. Корупцијата повеќе не се гледа како „подмачкувач“ на тркалото на економијата, поткуп на јавни личности или местење на избори. Исто така не може повеќе да се каже дека представува интересен финансиски и правен проблем на една единствена држава.

Корупцијата лесно може а понесе епитет „итар“ проблем. Овоа не се однесува на морално – етичката димензија на проблемот туку на проблемите поврзани со решавање и надминување на овоа зло. Треминиот „итар проблем“ прв пат го употреби Чурчман во 1967 година. Криминалните организации и терористите ја користат корупцијата за да ја загрози сувереноста на државите и да ги потикнат внатрешните и меѓународните скандали затегајќи ги односите помеѓу државите и создавајќи плодна почва за нивно понатамошно делување. Многу поважно од ова е дека, корупцијата стана „мотор“ преку кој групите кои планираат конспирации на глобално ниво можат да ја загрозат меѓународната безбедност и да поминат релативно неказнети. Една од стратегиите за надминување на комплексните проблеми како што е корупцијата е да се елиминира ползувањето на корупцијата за цели на криминалните организации преку систематскиот пристап.¹⁹¹

¹⁹¹ Jonas Hartelius and Edgar Borgenhammer: „Corruption as a threat to international security and conflict resolution“, Swedish Carnegie Institute, Stockholm, 2011, стр. 21.

Во изјава за печат даден непосредно по нападот на 11 Септември 2001 година, Директорот на Интерпол, Ronald Noble, кажа дека борбата против тероризмот не може да биде добиена само преку воена сила и дека „Најсовремените борбени системи, најдобрата формација, најдобро обучен и посветен персонал се бескорисни ако тие се поткопани, разјадени одвнатре со еден единствен случај на корупција“.

Организираниот криминал и терористите можат да изведуваат скоро невидливи кривични дела, можат да вршат перење пари преку компјутери, но тие мораат некаде да живеат и престојуваат. Корупцијата е фактор кој создава мошне добри услови за изведување на терористички и компјутерски напади како и за развој и ширење на организираниот криминал. Корупцијата ја слабее и владината контрола врз клучните сектори на државата Поради ова, сигурни места се од голема важност за нив и им ги даваат држави кои се слаби и нивните влади се понизни – тие се природно светилиште за криминалците и терористите¹⁹².

Аналогно на горенаведеното, потребно е меѓународно инволвирање. Први конкретни мерки за сузбивање на корупцијата се превземаат во последните децении од XX век. Еден од најстарите обиди на меѓународно ниво да се регулираат стандарди, процедури и активности во борбата против корупцијата се превземни од страна на Free Trade Areas of Americas (ФТАА). На состанок на шефови на држави во Мајами 1994 година, договорени се првични правни рамки за екстрадиција, техничка помош и етичка обука на јавните службеници.

Конвенција против корупција, 1996 година ја потпишале 21 држава + САД – Inter American Convention Against Corruption – IACAC. Оваа конвенција широко ја дефинира корупцијата и ги обврзува земјите потписнички истата да ја имплементираат во своите закони.

Европската Унија почна да се занимава со проблемот на корупцијата од 1995 година, кога, по низа злоупотреби од страна на корумпирани службеници на високи позиции во ЕУ, кои и нанесе голема штета на ЕУ, донесе два

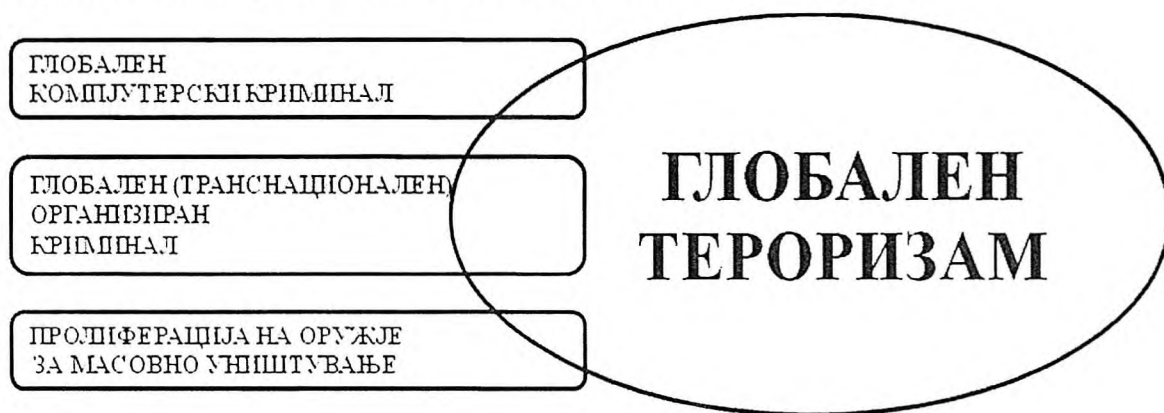
¹⁹² Jonas Hartelius and Edgar Borgenhammer: „Corruption as a threat to international security and conflict resolution“, Swedish Carnegie Institute, Stockholm, 2011, стр. 21.

антикорупциски инструменти, а тоа се: Прв Протокол со Конвенција за Заштита на финансиските интереси на ЕУ и Конвенција за сузбивање на корупцијата. Со Протоколот се инкриминирани активната и пасивната корупција. 1997 година донесен е Вториот Протокол кој ги содржи дополнителните одредби поврзани со перење пари, одговорност на правни лица, конфискација и слични прашања¹⁹³.

¹⁹³ Жељко Нинчиќ: „Корупција Као Фактор угрожавања Безбедности Друштва“, Годишњак Факултета Безбедности – Београд, 2009, стр. 394.

VI. Заклучок

Процесот на глобализацијата создаде нови еволуирани форми на глобални безбедносни закани, манифестирани преку глобалниот тероризам, глобален компјутерски криминал, пролиферација на оружје за масовно уништување и глобалниот организиран криминал како најјазирани, но не и единствени закани по современите демократски држави. Сите овие закани егзистираа и предходно но новата ера на глобализација која ги направи светот многу повеќе поврзан и се создаде поголема меѓузависност на државите, заканите стекнаа универзален карактер и станаа реална закана за глобалната безбедност (Слика 1).

Слика 1: Приказ на соодносот и поврзаноста на новата генерација на глобални безбедносни закани

Глобален Тероризам представува заеднички именител на новата генерација на глобални безбедносни закани, како што може да се види на слика 1. Неминовно се наметнува заклучок дека ефикасната борба со него ќе резултира и со ефикасна борба со останатите закани. Особено настаните од 11 Септември 2001 ни докажаа дека тероризмот представува се пореална, посериозна и се посложена закана за интересите на современите демократии. Глобалниот тероризам без соодветно финансирање, логистика и пред се регрутирање на лица кои вееруваат во каузата и во методите кои ги пропагира тој не може да успее. Преку тоа се искажува поврзаноста на современиот глобален тероризам со останатите детерминирани глобални безбедносни закани кои ги демнат современите демократии.

Глобалниот компјутерски криминал како најнова и најеволуирана глобална закана се уште е неразрешлива енигма. Тоа пред се се должи на се побрзиот развој на техниката и технологијата која за свои цели ефикасно ја користат криминалните групи ширум светот. Како што во ноември 2011 година кажа Државниот Секретар на Велика Британија, Вилијам Хаг: „Компјутерската безбедност мора да се свати и имплементира со ист интензитет како што се имплементираат мерките за борба против глобалната сиромаштија и глобалните климатски промени“. Државите кои први ќе ја разберат озбиљноста на оваа закана ќе се наметнат и ќе стекнат предност во однос на справување и поефикасна борба со оваа глобална закана а со самото тоа и потешка и понедофатлива цела за криминалните мрежи кои бараат „сигурен рај“ за своите противзаконски дејствија насочени кон поединец и општеството како целина.

Пролиферацијата на оружје за масовно уништување представува реална закана по глобалниот мир и демократиите современи држави. Веќе не се поставува прашање дали туку кога ќе биде применето против легалните институции на државата. Повикувајќи се на предходно изнесеното како и грижата која во последно време се посветува на оваа прашање, особено по нападите на Ал Каеда врз Светскиот Трговски Центар и други витални објекти на тлото на САД, можноста од масовна употреба на ОМУ од страна на криминалните и/или терористички групи е мала, бидејќи и способноста на истите за производство и соодветно чување на ОМУ е ограничена. Понатаму тука е и се посилната контрола на постројките за производство и пуштање во оптека на нуклеарните, хемиски и биолошки материјали. Како и да е, современата демократија не смее да застане и да се опушти при справување со оваа зло, бидејќи, точно е дека криминалните организации се уште немаат способност да употребат ОМУ масовно, но, доколку не се продолжи со имплементирање, зајакнување и доследно почитување на договореното тоа може да биде прашање на време. Заради тоа, знаејќи што представува оваа закана, треба и мора да се мобилизираат сите механизми кои стојат на располагање на современите демократски општества за борба и ефикасно справување со оваа зло.

Глобалниот организиран криминал како закана има повеќе лица. Ја користи глобализацијата и предностите кои ги има во своја корист. Најефикасен начин за

борба е зголемување на меѓународната соработка, поефикасно собирање и обработка на податоци поврзани со организираниот криминал. Исто така, разбирањето на поврзаноста со организираниот криминал со тероризмот ќе ја зголеми ефикасноста на институциите за борба против оваа закана. Зајакнувањето на меѓународната соработка на силите на редот и мирот како и поголема и поискрена соработка на владите на современите демократии може да биде и е моќна алатка за борба со глобалниот организиран криминал. Таа соработка треба да биде и билатерална и регионална и глобална, за да се изврши сеопфатна борба со оваа закана на сите нивоа на власта – судска, законодавна и извршна.

Светските лидери се поставуваат пред се поголем предизвик во исто време да се придржуваат кон воспоставени глобални норми на однесување од една страна и водењето ефикасна и бескомпромисна борба со глобалните закани од друга страна. Глобално прифатените декларации во кои основните вредности како слобода, еднаквост, заедничка одговорност, толеранција и борба со заканите по меѓународниот мир и безбедност се поставни како клучен фактор во меѓународните односи се директно загрозени од глобалните закани кои ја загрозуваат и доведуваат под знак прашање глобалната безбедност но, во исто време представуваат и сериозна закана како за националната безбедност на современите демократски држави како најмала клетка на светскиот безбедносен систем а кои представуваат дел од поголемиот систем – меѓународна заедница.

Брзите комуникации кои толку добро ги користат криминалните групи за остварување на своите цели во исто време представуваат моќно оружје во рацете на современото општество кое, преку постојано координирање, заеднички организирани и водени акции може успешно да се бори со глобалните безбедносни закани. Потребно е само државите да водат сметка за пошироките односно за глобалните, општо прифатени вредности, преминувајќи ги тесните национални рамки.

Овој труд како основна цел има да фрли светло врз новите глобални закани кои се преплетени во една комплексна целина против која мора да се делува синхронизирано и сеопфатно. Борбата со една резултира со добри резултати и

против другите закани. Како втор императив беше да се посочи дека без ефикасни мерки и координираност не може да има успех при справување со овие глобални зла кои се закануваат да навлезат и да го разјадат ткивото на современата цивилизација рушејќи ги основните темелни вредности за кои се залагаат модерните демократии. Навистина успешна стратегија за справување со новата генерација на глобални безбедносни закани може да биде само една силна, истрајна и успешна истражна активност, како национална така и интернационална во исто време насочена и кон откривање на криминалците и на криминалната стока од една страна иа обезбедување на ефикасен систем за праведно казнување на криминалците и заплена и конфискација на нивниот имот од друга страна. Против новите глобални закани, ниту една држава самостојно не може да се избори, без разлика дали зборуваме за силна или слаба држава. Потребата од соработка и заеднички одговор е поголема од кога и да е, за да им оставиме на новите генерации побезбеден и свет во кој се почитуваат елементарните вредности на човештвото.

VII. Библиографија

1. Проф. д-р Митко Котовчевски: „Современ Тероризам“, Македонска Цивилизација, Скопје, 2003;
2. Chanchal Kumar: „Challenges of Global Terrorism – Strategies, Dimensions and Response: In Search of a Perspective“, International Affairs and Global Strategy, Department of Political Science, Vol. 3, 2012;
3. Проф. д-р Митко Котовчевски: „Борба Против Тероризмот“, Македонска Цивилизација, 2004;
4. US Army Field Manual 3-37-2: „Antiterrorism“, February 2012;
5. D-r Theodore Karasik: „Evolving Terrorist Tactics, Technique and Procedures (TTP) Migration across South Asia, Caucasus and Middle East“, Institute of Near East and Gulf Military Analysis (INEGMA), May 2010;
6. Радомир Кеча: „Тероризам – Нова Глобална Пријетња“, Арт – Принт, Бања Лука, 2012;
7. Chanchal Kumar: „Challenges of Global Terrorism – Strategies, Dimensions and Response: In Search of a Perspective“, International Affairs and Global Strategy, Department of Political Science, 2012, Vol. 3;
8. Clay Wilson: „Botnets, Cybercrime and Cyberterrorism: Vulnerabilities and Policy Issues For Congress, January 2009;
9. Cybercrime: Global Phenomenon and Its challenge, UNODC, December 2011
10. ITU – Telecommunication Development Sector: „Understanding Cyber Crime: Phenomena, Challenges and Legal Response“, September 2012
11. Единица на МВР за Борба Против Компјутерски Криминал: „Компјутерски Криминалитет“
12. Chris Abott, Paul Rogers, John Sloboda: „Global Response to Global Threats – Sustainable Security for 21ST Century“, Oxford Research Group, June 2006
13. NATO – EAPC: „Proliferation of WMD in the Mediterranean: Security Challenges to NATO“, June 2001;
14. Milagros Alvarez-Verdugo: „Comparing US and EU Strategy Againsts Weapon Of Mass Destruction: Some Legal Consequences“, Annual Survey of International and Comparative Law, Volume 11, August 2010;

15. Иван Бабановски: „Оружје за масовна деструкција“, City Print, Скопје, 2010;
16. Orehovec Zvonko: „Impact of proliferation of WMD on Security“, ECNDT, 2006;
17. Проф. д-р Митко Котовчевски: „Национална Безбедност“, Филозофски Факултет – Скопје, 2011;
18. Letizia Paoli: „Organized Crime: New Label, New Phenomenon or Policy Expedient“, Leuven Institute of Criminology, Belgium, October 2008,
19. Jonas Hartelius, Edgar Borgenhammar: „Corruption as a Threat to International Security and Conflict Resolution“, Swedish Carnega Institute, Stocholm, 2011;
20. Prof. Vincenzo Ruggerio, prof. Alejanndra Cespedes, d-r Dina Sieagal, d-r Jana Arsovska: „Examining The Link Between Organized Crime and Corruption“, Center for the Study of Democracy, 2010;
21. Letizia Paoli: „Organized Crime: New Label, New Phenomenon or Policy Expedient“, Leuven Institute of Criminology, Belgium, October 2008;
22. Мајкл Џ. Лажман, Гари В. Потер: „Организиран Криминал“, Магор, Скопје, 2009;
23. Saša Đorđević: „Shvatanje Transnacionalnog Organizovanog Kriminala kao Bezbednosne Pretnje i Teorije Bezbednosti“, Karl Šmit i Kopenhaška Škola Studija Bezbednosti, broj 13, April – Jun 2009;
24. Roberto Durrieu: „Redefining Money Laundering and Financing of Terrorism“, Oxford University, 2007;
25. Janusz Symonidas: „Human Rights: New Dimensions nad Challenges“, Dartmouth Publishing, 1998;
26. D-r Vesna Nikolić – Ristanović: „Illegalna tržišta, trgovina ljudima i transnacionalni organizovani kriminalitet“, Žrtve i Globalizacija, Decembar 2003;
27. UN Drugs and Crime office: „Human Trafficking – The Crime That Same Us All“, Vienna, 2008;
28. Проф. д-р Љупчо Арнаудовски, проф. д-р Трпе Стојановски: „Трговија со луѓе, Криминалитет“, Скенпоинт Скопје, 2002;
29. Д-р Ороновиц Алекс: „Глобален Организиран Криминал, Трендови и случувања“, Магор, 2009;
30. Susie Johnson: „Human trafficking: Preventing, Protecting, Prosecuting“, United Methodist Woman Executive Secretary for Public Policy;

31. Тања Милошевска: „Меѓународна безбедносна димензија на трговијата со дрога“, Современа Македонска Одбрана бр. 13, Јуни 2006;
32. Davor Perković, Robert Mikas: „Izazovi i prijetnje narkoterorizma“, Mart 2012;
33. Тања Милошевска: „Концепт на Наркотероризмот“, Современа Македонска Одбрана бр. 17, Декември 2008;
34. Роберт Ц. Букнер: „Не – државни закани и идни војни“, Нампрес 2009;
35. Eurasia review: „Globalisation And The Illicit Trade Of Small Arms And Light Weapons“, January 15, 2011;
36. Зборник на Трудови, Универзитет „Свети Климент Охридски“ – Битола; Факултет за Безбедност – Скопје: „Безбедност, Еколошка Безбедност и Предизивиците по Република Македонија“, 2010;
37. Jenny Mouzos: „International Trafficking in Firearms: emerging Issue“, Australian Institute of Criminology, ACT, March 2000;
38. Allen S. Weiner: „The Use of Force and Contemporary Security Threats: Old medicine for new ill“, HeinOnline -- 59 Stan. L. Rev. 415, 2006-2007;
39. Nicolas Urrutia, Miguel Ortega, Gusstavo Andrade: „Arms Tracing – Perspectives on Control, traffic and Use of Illegal weapon in Columbia“, Universitet Gent, Bogota, November 2009;
40. Жељко Нинчиќ: „Корупција Као Фактор угрожавања Безбедности Друштва“, Годишњак Факултета Безбедности – Београд, 2009;
41. Доц. Д-р. Абдулахи Јонуз: „Социјалните Промени и Корупцијата во земјите во развој“;
42. Council of Europe: „Global Challenges to democracy“, Synthesis of Plenary Sessions and Conferencees, Strazbourg, 6 – 10 July 2009;
43. CSS Security Analyses in Security Policy: „The illicit Drug Industry As a Security Policy Challenge“, Vol. 2, N° 13, 2007;
44. Janusz Symonidas, Dartmouth Publishing: „Human Rights: New Dimensions nad Challenges“, 1998;
45. OSCE/ODIHR: „Countering Terrorism, Protecting Human Rights“, Manual, 2007;
46. Пичман Томас, Кавла Сандип: „Прирачник за Транснационален Криминал и Правда“, Датапонс 2009;

47. Д-р Радослав Гаћиновић: „Антитероризам“, Библиотека „На трагу“, Београд 2006;
48. Enrico Carisch&Lorraine Rickard-Martin: „Global Threats and Role of United Nation Sanction“, International Policy Analysis, December 2011;
49. LTC Hector L. Colon: „Enforcement of Targeted Financial Sanction: The Military Role“, US Army Financial Corps, USAWC Strategy Research Project, US Army War College, Pennsylvania, 2012;
50. Одри Курт Кронин, Џејмс М. Лудс: „Напад на тероризмот – Елементи на грандиозна Стратегија“, Нампрес 2009;
51. Matika Dario, Fabac Robert: „Challenges of Democracy and Asymmetral Threats – Military Organizations by Means of Learning and Adaptation toward the New Capabilities and Knowledge“, Institute for Reasearch and Development of Defense Systemm MoD, Croatia, ECNDT, 2006;
52. Зборник на Трудови, Универзитет „Свети Климент Охридски“ – Битола; Факултет за Безбедност – Скопје: „Безбедност, Еколошка Безбедност и Предизивиците по Република Македонија“, 2010;
53. Rachel Stohl, E.J. Hogendoorn: „Stopping The Destructive Spread of Small Arms“, Center for American Progress, Marsh 2010;
54. UN Office on Drugs and Crime: „United Nation Conenction Against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto“, Њу Јорк, 2004;
55. М-р Тумановски Драган: „Судска Ревиија“, Здружение на Судии на РМ, број 3, септември 2003;
56. Зборник на трудови: „Современа Македонска Одбрана“, Министерство за Одбрана на РМ, бр. 17, Јуни 2008;
57. „National Strategy to Combat Weapon of Mass Destruction of United States od America“, December 2002;
58. Council of The European Union: „European Strategy against the Proliferation od Weapons of Mass Destruction – Effective Multilateralizam, prevention and International Cooperation“, November 2008;

59. Ass. Prof. Milagros Alvares, Vertugo: „Comparing US and EU Strategies Against Weapon of Mass Destruction: Legal Consequences“, Annual Survey of International & Comparative Law, Vol. 11, Article 7;
60. Secretary of State for the Home Department by Command of Her Majesty: „Cyber Crime Strategy“, March 2010;
61. Фердинандо Буатиер Де Монжот: „Судска Ревиија“, Здружение на Судии на РМ број 2, септември 2006;
62. Жељко Нинчиќ: „Корупција Као Фактор угрожавања Безбедности Друштва“, Годишњак Факултета Безбедности – Београд, 2009;
63. United Nation Office on Drugs and Crime: „A Comprehensive Strategy to Combat Trafficking in Person nad Smuggling of Migrants“, January 2012;
64. United Nation Office on Drugs and Crime: „World Drug Report“, 2013;
65. Liana Sun Wyler: „International Drug Control Policy“, CRS Report for Congress, Congressional Research Service, August 2013;
66. Yvon Dandurand and Vivienne Chin: „Links Between Terrorism and Other Forms of Crime“, International Center for Criminal Law Reform, April 2004;
67. Institute for Foreign policy Analysis & Geneva Center for Security Policy: „Comprehensive Approach to Combating Illicit Arm Trafficking“, , June 2010.
68. Rachel Stohl and EJ Hogendoorn: „Stopping of the Destructive Spread of Small Arms“, Center for American Progress, March 2010

WEB линкови

1. „Meeting the Challenges of Global Terrorism: Prevention, Control and Recovery“, Dilip K. Das, Peter C. Kratcosky, стр. 226, http://books.google.mk/books?id=oA_7jvsaBzYC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false
2. <http://www.scribd.com/doc/69723652/47-Terrorizam>
3. <http://www.directionsmag.com/articles/cyber-terrorism/123840>
4. <http://www.zdnet.com/news/what-are-the-real-risks-of-cyberterrorism/124765>
5. <http://www.maturiskiradovi.net/forum/Thread-kompjuterski-kriminal>
6. <http://www.hrvatski-vojniki.hr/hrvatski-vojniki/1892008/cyber.asp>
7. http://www.crime-research.org/articles/cyber_terrorism_new_kind_terrorism/
8. <http://www.enotes.com/internet-reference/internet-crime> - Background;
9. http://gicsr.com/cyber_threats.php
10. <http://www.thefiscaltimes.com/Articles/2011/09/14/Cyber-Crime-Pays-A-114-Billion-Industry.aspx#page1>;
11. <http://siteresources.worldbank.org/PSGLP/Resources/corruptionunit1.pdf>
12. <http://www.globalissues.org/article/590/corruption>
13. http://muse.jhu.edu/journals/sais_review/v025/25.1thachuk.html: „Corruption: The international Security Dimension“, SAIS review, Chapter 1, Dr. Kimberley Thachuk
14. <http://siteresources.worldbank.org/PSGLP/Resources/corruptionunit1.pdf>
15. <http://www.fatf-gafi.org/dataoecd/48/10/45724350.pdf>, стр. 12
16. <http://www.css.ethz.ch/publications/pdfs/CSS-Analyses-13.pdf>
17. <http://www.interpol.int/Crime-areas/Trafficking-in-human-beings/Types-of-human-trafficking>
18. <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=5081>
19. „Money laundering – What is Money Laundering“, Bobby Steel;
http://www.laundryman.u-net.com/page2_wisml.html
20. http://www.iae.edu.ar/pi/Documentos%20Investigacin/Research%20Seminars/New%20Definition%20of%20Money%20Laundering_RD.pdf
21. <https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tocta/1.The-threat-transnational-organized-crime.pdf>
22. http://en.wikipedia.org/wiki/Custom_%28law%29;

23. <http://www.law.stanford.edu/sites/default/files/childpage/370999/doc/slspublic/Use%20of%20Force.pdf>
24. „Narco – Traffic As A Threat to International Security“, Romesh Bhattacharji, стр. 105 http://www.publicsecurity.icosgroup.net/documents/New_Approaches/EN/16_EN_Romesh_Bhattacharji.pdf
25. <http://www.unodc.org/unodc/en/corruption/index.html?ref=menuaside>
26. <http://www.eurasiareview.com/15012011-globalisation-and-the-illicit-trade-of-small-arms-and-light-weapons/>
27. <http://www.un.org/disarmament/ATT/>
28. Analysis of current situation of illegal firearms trafficking and human (women, children and migrants) trafficking“
http://www.unafei.or.jp/english/pdf/PDF_rms/no59/ch33.pdf
29. <http://siteresources.worldbank.org/PSGLP/Resources/corruptionunit1.pdf>
30. <http://www.globalissues.org/article/590/corruption>
31. <http://siteresources.worldbank.org/PSGLP/Resources/corruptionunit1.pdf>
32. „Enforcement of Targeted Financial Sanction: The Military Role“, LTC Hector L. Colon, US Army Financial Corps, USAWC Strategy Research Project, US Army WarCollege, Pennsylvania, стр. 12, <http://www.dtic.mil/cgibin/GetTRDoc?AD=ADA414969&Location=U2&doc=GetTRDoc.pdf>
33. <http://www.cigionline.org/articles/2007/07/human-rights-national-security-and-terrorism>
34. <http://csis.org/program/human-rights-and-security-initiative>
35. „Analysis of current situation of illegal firearms trafficking and human (women, children and migrants) trafficking“ –
http://www.unafei.or.jp/english/pdf/PDF_rms/no59/ch33.pdf
36. <http://globalpublicsquare.blogs.cnn.com/category/arms-trafficking/>